

K.K.T.C.

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

HALK BİLİMİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA YÖRESİ HALK HİKÂYELERİ
VE TAHLİLİ**

Fethi VAKİF

20030581

Danışman

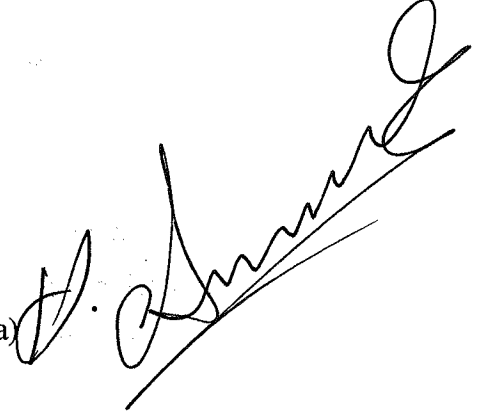
Prof. Dr. Habib DERZİNEVESİ

LEFKOŞA, 2012

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Fethi vakıf'ın "Viranşehir / Şanlıurfa Yöresi Halk Hikâyeleri ve Tahlili" başlıklı tezi 20 Haziran 2012 tarihinde jürimiz tarafından Halk Bilimi Eğitimi Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

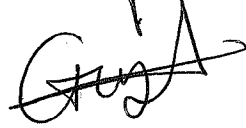
Başkan Prof. Dr. Habib DERZİNEVESİ (İmza)

Üye Prof. Dr. Orhan ÇİFTÇİ (İmza)

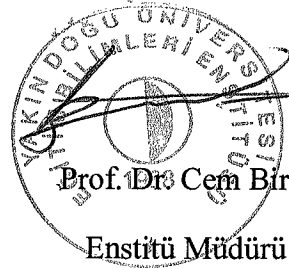
Üye Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜNEYLİ (İmza)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

Prof. Dr. Cem Birol
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Coles (1989), hikâyeleri tamamen bir başkasının yaşamına girebilme olarak vurgulamaktadır. Hikâyeler yardımıyla kültürel engellerin içine girebilir, insan eğilimlerini ve eylemlerini anlayabiliriz. Bu noktada bir halkın sahip olduğu hikâyeleri gün yüzüne çıkarmak o halkın tanınması açısından çok önemlidir. Hikâye derlemeleri insan deneyimlerini, inançlarını, gelenek ve göreneklerini anlamada kullanılan önemli bir yöntem olmuştur. İlk defa yazıya geçirildiklerine inandığımız bu hikâyeler ve tahlilleri Viranşehir / Şanlıurfa insanının yaşam tarzının yüzyıllar boyunca günümüze sözlü olarak gelmiş şeklidir.

Bu hikâyeler yardımıyla bölge halkının inançları, kültürü ve yaşam tarzı hakkında bilgi sahibi olabileceğiz. Bu çalışmamızda Viranşehir / Şanlıurfa yöresine ait hikâyeler ve hikâyelerin tahlili üzerinde durduk. Birinci bölümde konunun daha iyi anlaşılması için hikâyenin tanımı, romanın tanımı ve hikâye ile romanın farklarını ortaya koyduk. İkinci bölümde Viranşehir / Şanlıurfa yöresine ait yirmi beş hikâyenin derlemesini yaptık. Üçüncü bölümde ise bu hikâyeleri kahramanlar, yer, zaman ve eğitici yönleri yönünden tahlil ettik. Bu çalışmamızla bölge halkının kültürünü, yaşam tarzını ve inançlarına yansıyan hikâyeleri ile aydınlatmaya çalıştığımıza inanıyorum.

Bu çalışmamda bana yardımlarını eksik etmeyen Prof. Dr. Habib Derzinevesi, hikâyelerin tahlilinde bilgilerimin artmasına ve derinleşmesine katkıları olan hocam Ahmet Adıgüzel, derlemeleri toplamamda yardımcı olan annem Zini Vakıf, Sultepe köyü sakinlerinden Emine Vefa, kardeşim Aslıhan Vakıf, Mehmet Vakıf, başta olmak üzere tezin hazırlanması esnasında emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunarım.

Fethi VAKIF

Lefkoşa / 2012

ÖZET

Bu çalışmada hikâyenin tanımı, romanın tanımı ve roman türü ile kıyaslanması, hikâyelerin derlenmesi ve derlenen hikâyelerin tahlili yapılmıştır. Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde hikâyenin tanımı, romanın tanımı ve hikâye ile romanın kıyası yapılmıştır. Ayrıca hikâyede söz sahibi önemli şahsiyetlerin tanımları ve roman ile kıyaslaması yer almaktadır.

İkinci bölümde ise Viranşehir / Şanlıurfa ilçesinde bulunan hikâye sahiplerinin hikayerinden derleme yaptık. Dinlediğimiz bu insanların çoğu okuma yazma bilmemektedirler. Bu insanlar köylerde yaşadıkları için dış dünyaya kapalı bir yaşam tarzı sergilemektedirler. Bundan dolayı derleme hikâyelerimiz derlenmeleri ile beraber tahlil edilmeleri bir ilk teşkil etmektedir. Çalışmamızın dördüncü bölümünde ise derlediğimiz hikâyeleri kişi, yer, zaman ve eğitici yönlerine göre tahlilini yaptık.

Derlediğimiz hikâyeler bölgenin düşünce yapısı, inanç biçimi ve yaşam biçimine katkıları hikâyelerin tahlil kısmında detaylı bir şekilde tahlil edilmiştir. Bu hikâyelerde bulunan sosyal gerçeklerin geçmişten günümüze yansıması üzerinde durduk. Batı edebiyatındaki bazı hikâyelere konu benzerliğiyle dikkat çeken hikâyelerin ortak yönleri tespit edilip bu hikâyelerin birbirleriyle karşılaştırılması yapılmıştır.

Sonuç kısmında Viranşehir / Şanlıurfa ilçesinin tarihi yapısı, jeopolitik önemi ve ipek yolunun üzerinde bulunması nedeniyle hikâyelerinin çok yönlü olmasına dikkat çekildi. İnsanlığın ilk yerleşim yerlerinden biri olan mezapotamya bölgesinin bir parçası olan Viranşehir'in hikâyelerinin yöre halkının sosyal yaşantısına yaptığı katkı izah edilmeye çalışıldı.

ABSTRACT

In this study, definition of the story, definition of the novel and comparison with the definition of the novel and type of the novel, compilation stories and analysis of the stories were compiled. This study consists of four parts: In the first part, the definition of the story, the definition of the novel and comparison with the story and the novel. Also, there are definition of an important public figures of the story and comparison with these figures and novel.

In the second part, the stories that the story owners of the town of Viranşehir connected to Şanlıurfa have made compiling stories. Most of these people are illiterate. These people closed to the world exhibit a lifestyle for living in the villages. Therefore, it is the first our compilation stories to be analyzed together with to be compiled. The fourth part of our work, we made analysis of our compiled stories according to the person, time, location and educational aspects. Compiled stories, the region's thought of structure, belief and the contributions of lifestyle are presented in detail at the stories of analyzing part. We focused on the reflection of social realities in these stories from past to present. Remarkable similarity among the stories of some of the stories in western literature have been identified in common made a comparison of these stories.

In conclusion part, town of Viranşehir connected to Şanlıurfa that historic structure, geopolitical importance and because its location on the İpek Road, is drawn attention being multi-faceted stories. Viranşehir is a part of Mezapotamya which is one of the first settlements of humanity. Viranşehir stories tried to explain its contribution to social life of local people.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
I. BÖLÜM.....	vii
1.1. HİKÂYENİN TANIMI.....	vii
1.2. ROMANIN TANIMI.....	x
1.3. HİKÂYE - ROMAN FARKI.....	xi
1.4. HALK HİKÂYE LERİNİN TANIMI.....	xii
1.5. VİRANŞEHİR'İN TARİHİ.....	xiii
II. BÖLÜM.....	1
VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA YÖRESİNİNE AİT DERLEME HİKÂYELER.....	1
2.1. Pupo.....	1
2.2. Nisko.....	4
2.3. Fatılmercan.....	7
2.4. Berfo ve Kardeşleri.....	10
2.5. Heblo ve Geblo.....	13
2.6. Tonbiş Kız ve İhtiyar Dev.....	15
2.7. İftira.....	18
2.8. Pepuk Kuşun Hikayesi	20
2.9. Hazal Kız ve Üç Harfli	22
2.10. Mışko.....	24
2.11. Kara Kedi Reşo.....	26
2.12. Küçük Mavi Kuş.....	28
2.13. Ayı ve Avcı.....	30

2.14. Küçükayı.....	32
2.15. Maymun Prenses.....	35
2.16. Keçi ve Dört Yavrusu.....	37
2.17. Dıcaçe.....	39
2.18. Hephınarke.....	41
2.19. Besse ile Musa.....	43
2.20. Şikeft.....	45
2.21. Yedikardeş.....	46
2.22. Balule-i Divane.....	49
2.23. Yılanbeg.....	51
2.24. Aslan ve Tilki.....	53
2.25. Tüccarın Kızı.....	55
III. BÖLÜM.....	59
YÖNTEM	
3.1. Derleme.....	59
3.2. Araştırmaya Katılanların Listesi.. ..	60
3.3. Veri Toplama Yöntemi.....	60
3.4. Derlemeler Nasıl Yapıldı.....	61
3.5 Görüşmeler Uygulanış Şekline Göre	61
3.6. Verilerin Değerlendirilmesi.....	61
IV. BÖLÜM.....	63
VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA YÖRESİNİNE AİT DERLEME HİKÂYELERİN TAHLİLİ.....	63
4.1. Pupo.....	63
4.2. Nisko.....	65
4.3. Fatılmercan.....	68

4.4. Berfo ve Kardeşleri.....	71
4.5. Heblo ve Geblo.....	73
4.6. Tonbiş Kız ve İhtiyar Dev.....	76
4.7. İftira.....	78
4.8. Pepuk Kuşun Hikayesi	80
4. 9. Hazal Kız ve Üç Harfli	82
4. 10. Mışko.....	84
4. 11. Kara Kedi Reşo.....	85
4. 12. Küçük Mavi Kuş.....	87
4.13. Ayı ve Avcı.....	89
4.14. Küçükayı.....	91
4.15. Maymun Prenses.....	93
4.16. Keçi ve Dört Yavrusu.....	95
4.17. Dıcace.....	96
4.18. Hephınarke.....	98
4.19. Besse ile Musa.....	99
4.20. Şikeft.....	101
4.21. Yedikardeş.....	103
4.22. Balule-i Divane.....	105
4.23. Yılanbeg.....	107
4.24. Aslan ve Tilki.....	109
4.25. Tüccarın Kızı.....	110
IV. SONUÇ.....	113
SÖZLÜK.....	115
KAYNAKÇA.....	116

I.BÖLÜM

1.1. HİKÂYENİN TANIMI

Oldukça eski bir geçmişi olan hikâye türünün ünlü hikâyecilere göre bazı tanımları şöyledir:

“Nakletme, bir vaka veya sergüzeşti sırasıyla anlatma, rivayet. Hakiki veya Uydurma ve ekseriya hisse kapmağa mahsus sergüzeşt ve vukuat, kıssa, mesel. Roman denilen uzun sergüzeşt ki esasen ahlaka hizmet etmek şartıyla envai vardır.”¹

“Bir olayı ve macerayı sırasıyla anlatma, dile getirme, nakletme. Hakiki veya uydurma sergüzeşt, vukuat, kıssa, masal. Rivayet aktarma.”²

“Hikâye hayatın gerçekliğine öykünerek, hayatın bazı yönlerini taklit ederek yaşananın değil, anlatanın keyfince oluşturduğu gerçeğimsi her türlü vak’aya dayalı yapı, hem de, bu adı taşıyan uzun, kısa, mini hikâye türlerini karşılayan bir kavramdır.”³

“Bir olayın sözlü ya da yazılı olarak anlatılması. Öykü. Gerçek olmayan uydurulan olay. Kişinin çok ilgi duyduğu kimse ya da nesne.”⁴

“Bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması. Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü, öykü. Aslı olmayan söz, olay.”⁵

Bütün edebiyat eserleri gibi hikâye de dış dünyayla ilgili olay, bilgi ve unsurların insan zihninde estetik kaygılar taşınarak yeniden şekillendirilmesiyle oluşur. Roman, masal, efsane, halk hikâyesi vb. olaya ve anlatmaya dayalı edebiyat eserleri içinde üslup ve yapı bakımından en çok sanat değeri taşıyanın hikâye olduğu söylenebilir. Çünkü hikâyede olabildiğince gereksiz ayrıntılardan kaçınmak, yoğun ve öz bir dil kullanmak zorunluluğu vardır.

İlk zamanlarda genellikle insanları eğlendirmek ve eğitmek amacını taşıyan hikâye türü, son dönemlerde ağırlıklı olarak insan psikolojisini yansıtmak ve estetik zevk uyandırmak işlevi görür. Ayrıca hikâyenin hacim veya uzunluk yönünden gittikçe kısaldığı gözlemlenmektedir.

¹Şemsettin Sami, **Kamus-i Türkî**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1996, s. 554.

²İsmail Parlatır, **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Yargı Yayınevi, Ankara, 2006, s. 635.

³Sadık Tural, **Hikâye, Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü**, C. 3, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004, s. 293.

⁴Ali Püsküllüoğlu, **Türkçe Sözlük**, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2004, s. 852.

⁵Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005, s. 891.

Mehmet Kaplan, hikâyenin insanı çeşitli yönlerden anlamak konusundaki önemini şu sözleriyle vurgular:

“Dikkatini kendi ‘ben’inden çok başkalarına yönelten hikâyeci, insanı anlamağa çalışan psikolog, sosyolog veya filozofa yaklaşır. Öyle sanıyorum ki hikâyeci, insanı ilim adamlarından daha iyi anlar. Çünkü onun konusu ‘genel’ olarak insan değil ‘özel’ olarak insandır, yani ‘şahsiyet’ ve ‘fert’tir. Her insan ayrı bir dünya teşkil eder. Güzel hikâyelerde biz, belli zaman, belli mekânlarda yaşayan, kendine has bir dünyası olan ‘gerçek insan’ ile karşılaşırız. Roman bize onu daha geniş olarak tanıtır. Fakat başarılı küçük hikâyelerde de ‘gerçek insan’ birçok yönüyle gözüktür.”⁶

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için hikâyenin bazı açıklayıcı yönlerini izah etme gereği duyduk. Günümüzdeki tanımların konuya ışık tutacaklarından bu tanımları birkaç madde haline sıraladık.

Yaşanmış veya yaşanabilir bir olayı, belli kurallara bağlı olarak anlatan kısa yazılara hikâye (öykü) denir.

Hikâyede kişiler hayatlarının sadece bir yönüyle ele alınırlar. Olay veya kişilere ait ayrıntıya girilmez.

Hikâyede kişi ve olay sayısı azdır. Kimi zaman olaya gerek duyulmaz. Hayatın bir kesiti alınır. Bir “an”ın hikâyesi oluşturulur, “insan gerçeği” bir iki yanıyla ele alınır.

Hikâye, ilk olarak İlk Çağ Anadolu’sunda masala ve tarihi eserlere girmiştir. Hoşa giden, eğlendirici anlatım olarak gelişen hikâyeye, bu anlamıyla Homeros destanlarının ve Herodot tarihinin anlatımlarında rastlanır.

Orta Çağ ’da özellikle Hindistan’da “Binbir Gece Masalları”yla sağlam bir hikâye geleneğinin varlığı bilinmektedir. Bu gelenek Arapçadan yapılan çevrilerle Avrupa’ya yayılmıştır. Ancak bu çağ Avrupa’sında yaygın olan hikâyeleri, masal, efsane, rivayet anlatımlarından ayıramıyoruz.

Hikâye türünün ilk büyük başarısını XIII. Yüzyılda İtalyan edebiyatında görüyoruz. Bu yüzyılda yazılan hikâyelerin büyük çoğunluğu nüktelidir; Ancak serüven hikâyeleri de az değildir.

Hikâyeye bugünkü anlamda ilk edebi kimliği kazandıran İtalyan yazar Boccacio'dur. Sanatçı, rönesans hikâyecilerini de etkilemiştir. Rönesans'tan sonra hızla gelişen hikâye XIX. Yüzyılda edebiyatın en yaygın türlerinden biri olmuştur.

Aynı yüzyılda, Tanzimat'ın ilanını takiben batının etkisiyle edebiyatımıza giren modern hikâyeden önce Türk edebiyatının yüzyıllar süren sağlam bir hikâye geleneği vardır.

⁶ Mehmet Kaplan, **Hikâye Tahlilleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2004, s. 10-11.

1.2. ROMANIN TANIMI

Olmuş ya da olabilir nitelikteki olayları ve konuları ele alan edebî türlere Roman denir. Diğer türlerden ayrılan en ön emli özelliği, uzunluğudur. Romanlarda, toplumsal olaylar ve ilişkiler gerçeklere uygun bir tarzda ele alınır.

*"Roman" kelimesi, Roma İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan halk kitlelerinin konuştuğu halk Lâtincesine verilen addır. Sonraları herkesin anlayabilmesi için bu dille yazılan destan ve hikâyelere "roman" adı verilmiştir. Kelimenin aslı buradan gelir."*⁷

İyi bir roman ilgi çekici olmalı, herkesi ilgilendiren insancıl bir tema taşımalıdır. Romandaki olaylar arasında dengeli bir sıralama ve bağ bulunmalıdır. Olaylar akla yakın olmalı, romanın konusundan doğmalıdır. Romandaki varlıkların kişilikleri baştan sona dek konuya uygun nitelikte olmalı, birbiriyle çelişmemelidir.

Romanlardaki olaylar, bir plâna uygun olarak anlatılır. Bu plân şöyledir:

Giriş (Serim): Roman olayının başı, burada verilir.

Gelişme (Düğüm): Roman olayının gelişip, açıldığı bölümdür.

Sonuç (Çözüm): Romandaki olayın açıklığa kavuştuğu, düğümün çözüldüğü bölümdür.

⁷ H. F. GÖZLER, *Örnekleriyle Türkçe ve Edebiyat Bilgileri*, s. 303

1.3. HİKÂYE – ROMAN FARKI

Hikâye ve romanın farkını iyi anlamak için maddeler halinde sıralamasını yaptık. Hikâye anlatım olarak romana benzer; ama aslında onun romandan çok farklı yanları vardır:

- Hikâye türü, romandan daha kısadır.
- Hikâyede temel öge olaydır. Romanda ise temel öge karakter, yani kişidir. Hikâyeler olay üzerine kurulur, romanlar ise kişi üzerine kurulur.
- Hikâyede tek olay bulunmasına karşılık romanda birbirine bağlı olaylar zinciri vardır. Romandaki olaylardan her biri hikâyeye konu olabilir.
- Hikâyede kahramanların tanıtımında ayrıntıya girilmez, kahramanlar her yönüyle tanıtılmaz. Romanlarda ise kahramanlar ayrıntılı bir biçimde, hemen her yönüyle tanıtılır. Romandan farklı olarak hikâyede kişiler sadece olayla ilgili yönleriyle anlatılır. Bu yüzden hikâyelerdeki kişiler bir karakter olarak karşımıza çıkmaz.
- Öyküde, olayın geçtiği yer (çevre) sınırlıdır ve ayrıntılı olarak anlatılmaz. Romanlarda olaylar çok olduğu için olayların geçtiği çevre de geniştir. Bu çevreler çok ayrıntılı olarak anlatılır.
- Hikâyeler kısa olduğu için anlatım yalın, anlaşılır ve özlüdür. Romanlarda ise anlatım daha ağır ve sanatlıdır.

Yukarıda da görüldüğü gibi hikâye ve roman benzer özellikler göstermesine karşın birbirinden çok farklı bir yapıya sahiptirler.

1.4. HALK HİKÂYELERİNİN TANIMI

Halk Hikâyesi; Aşk, kahramanlık gibi konuları, şiir ve düz anlatım olarak, âşıkların saz eşliğinde anlatıp söylemeleridir.

Halk hikâyeleri, hikâye türünün en eski ve ortak (anonim) olanlarıdır. Halk hikâyesi anlatmak bir uzmanlık, bir ustalık işidir. Hikâyeleri anlatan âşıklara "kıssahan" da denir. Günümüzde giderek işlevini yitiren halk hikâyeleri, eskiden uzun kış gecelerinde köy odalarında, düğünlerde, Ramazan gecelerinde kahvelerde anlatılırdı. Hikâyenin saz eşliğinde söylenen türküler bölümüne, zaman zaman, dinleyicilerin katıldığı da olurdu.

Belirli bir ustalığa sahip olmaları gereken halk hikâyecileri, bir çıraklık döneminden geçtikten sonra bu işe soyunurlar ve geçimlerini de bu yolla sağlardı. Bu halk hikâyelerinden bazıları önce taşbasması olarak daha sonraları da matbaa harfleriyle yayımlandı.

Halk hikâyelerinin düz anlatım bölümlerini oluşturan olay örgüsü, genelde, derleme olmakla birlikte, saz eşliğinde türkü şeklinde söylenen şiir bölümlerinin yaratıcıları çoğunlukla bellidir. Bu âşıklar, düz anlatımla şiirleri birleştirerek hikâyeyi düzenlerler.

1.5. VİRANŞEHİR'İN TARİHİ

Viranşehir / Şanlıurfa ilçesi eski bir Hitit şehridir. M. Ö. 2750 yılından itibaren tarih sahnesinde yerini almıştır. İlçe tarihinin, ilk insanların tarihine kadar uzanacağı tahmin edilmektedir. Şehir, tarihi ipek yolu üzerinde olması hesabıyla ticaret ve tarım alanında ileri gitmiştir. Viranşehir bu gibi özelliklerinden dolayı çok sayıda medeniyetin konup göçtüğü yer durumundadır. Birçok kez yağmalanıp defalarca harap edildiği için de adı Viranşehir olmuştur. Şehir bu yapısıyla pek çok medeniyete ev sahipliği yaptığı için de her yeni medeniyetin getirdiklerini özümseyerek günümüze kadar getirmiştir.

Fransızların Urfa'nın işgalini fırsat bilen Milli Aşireti yeni kurulan TBMM 'ne karşı isyan başlatmış, bu isyan 8 Haziran 1920 yılında Viranşehir'de bastırılmıştır. İlçemiz; Sümer, Hitit ve Asurlular döneminde "Tilla, Tella, Tilli" Romalılar döneminde "Constantina" , İslam Uygarlığı döneminde ise "Tell-Mevzelaht, Tel-Mevzen, Tel-Muzin, Tilmuz ve Örenşehir " isimlerini alan şehir, tarihte çok yıkılıp yakıldığı için şehre harap anlamına gelen "Viran" kelimesi eklenerek "Viranşehir" ismini almıştır. Uzun bir süre İlçe statüsünde kalan Viranşehir, kısa bir süre nahiye olduysa da, 1908 yılında tekrar İlçeye dönüştürülmüş ve 1924 yılından beri Şanlıurfa'ya bağlı bulunmaktadır.

II. BÖLÜM

VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA VİRANŞEHİR YÖRESİNİNE AİT DERLEME HİKÂYELERİ

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 06.03.2012

3-) Yaşı: 72

4-) Kaynak Kişi: Şemse ZİREK

5-) Hikâyeyi köylülerden duymuş

2.1. Pupo

Bir varmış bir yokmuş zamanın birinde Pupo adında bir kuş varmış. Pupo gökyüzünde yaşayan bir kuş imiş. Pupo bir gün yeryüzüne inmeye karar vermiş. Sonra yeryüzüne inip gezinmeye başlamış. Bu gezinme esnasında ayağına yedi çalı batmış. Ayağındaki çalılarla beraber bir köye gelmiş. Köyde yaşlı bir kadının ekmek pişirdiğini görmüş. Gariban nene çalı olmadığı için çalı yerine saçlarını yolup ekmek pişiriyormuş. Pupo bakmış ki nene saçlarını yoluyor ona demiş: Nene neden saçlarını yoluyorsun sana yazık değil mi?

Nene: Ne yapayım Pupo yakacak çalım yok ki, demiş.

Pupo: Al sana yedi çalı bunları yakabilirsin.

Nene: Çok teşekkürler Pupo. Bunlar çok güzel çalılar işimi görür demiş.

Pupo yedi çalıyı Nene'ye vermiş. Nene çalıları yakmış ekmeğini pişirmiş, Pupo bakmış ki çalılar yandı bitti, Nene'ye demiş ya bana yedi ekmek verirsin ya da yedi

çalımı geri verirsin, demiş. Nene demiş ben sana yedi ekmeği nasıl vereyim. Dede akşam geldiğinde beni öldürür. Pupo başlamış ağlamaya sızlanmaya hakkımı isterim demiş. Nene bakmış başka çare yok, yedi ekmeği çalılara karşılık olarak Pupo'ya geri vermiş.

Pupo alır ekmeği yola koyulur. Çok uzaklarda bir köyde çobanın biri ekmek olmadığı için süt ile beraber koyun fışkısı yemektedir. Pupo bakar ki çobanın ekmeğe ihtiyacı var hemen söyler neden koyun fışkısı yiyorsun?

Çoban: Ne yapayım başka çarem yok ki demiş.

Pupo: Al sana ekmek karnını doyur, demiş.

Çoban: sevinerek, sen de yer misin demiş?

Pupo: Teşekkür ederim, ben yemiyorum demiş.

Çoban başlamış yedi ekmeği süt ile beraber yemeğe, Çoban ekmeği bir oturuşta yemiş bitirmiş. Pupo bakmış ekmekler bitti, hemen Çoban'ın yakasına yapışmış. Ya yedi ekmeğimi verirsin ya da yedi koyun verirsin, demiş. Çoban demiş bu gördüğün bütün koyunlar ağanın malıdır. Sana verirsem ağa beni öldürür. Pupo yine ağlamış sızlamış çoban bakmış başka çare yok, Pupo'ya yedi koyunu vermiş.

Pupo yedi koyunu alır yola koyulur. Az gider uz gider sonunda bir köye varır. Bakar ki köyde bir düğün var. Bir cümbüş, bir eğlence var. Fakat yolunda gitmeyen bir durum söz konusudur. Pupo bakar ki düğün sahibi kesecek hayvanı olmadığı için kedi ve köpek kesecek, hemen duruma müdahale eder ve düğün sahibine şu zavallı kedi ve köpekleri kesme der. Düğün sahibi başka çaremi, başka hayvanımız yok ki keselim der. Bunları kesmeye mecburuz, yoksa el âleme rezil oluruz, demiş. Pupo onlara reddedemeyecekleri bir teklifte bulunur. Kedi ve köpekleri kesmeyin alın size yedi koyun onları kesin demiş. Düğün sahibi çok sevinir ve Pupo'ya çok teşekkür ederek koyunları misafirlerine ikram eder. Pupo'ya da ikram eder; fakat Pupo teklifi reddeder. İkramlar verilir, düğün biter, Pupo bakar ki tüm koyunlar yenildi, bitti; düğün sahibine söyler ya yedi koyunumu verirsin ya da onlara bedel olarak gelini verirsin, demiş. Düğün sahibi demiş ki Pupo sen delirdin mi? Karşı taraftakiler bizi öldürürler, gelinin kocası bizi yaşatmaz. Bu işin sonu her ikimiz içinde kötü olur.

Pupo yine ağlamış sızlamış feryat figan etmiş hakkımı isterim demiş. Düğün sahibi bakmış olacak gibi değil Pupo'ya gelini vermiş.

Pupo almış gelini yola çıkmış. Çok uzaklarda köyler arasında seyyar satıcılık yapan genç ve yakışıklı bir seyyar satıcıya rastlamış. Seyyar satıcı Pupo'ya demiş sen bu gelinle nereye gidiyorsun? Pupo demiş hiçbir yere gitmiyorum. Seyyar satıcı ona demiş sana bu tezgâhı, içindeki malı vereyim sen bana gelini ver demiş. Pupo demiş ben tezgâhını malını mülkünü istemem bana sadece bir düdük ver yeter, demiş. Bunun üzerine seyyar satıcı sevinmiş ve hemen ona bir düdük vermiş. Seyyar satıcı gelini almış arabasına ve hızla oradan uzaklaşmış.

Pupo da düdüğü almış bir taşın üstüne çıkmış, tam o esnada düdük elinden düşüp kırılmış ve yedi çalı yedi ekmeğe, yedi ekmek yedi koyuna, yedi koyun bir geline, gelin bir düdüğe, demiş. Sonunda geldiği yere uçup gitmiş.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 09.02.2012

3-) Yaşı: 61

4-) Kaynak Kişi: Emine VEFA

5-) Hikâyeyi köylülerden duymuş

2.2. Nisko

Bir varmış bir yokmuş. Çok uzak bir diyarda birbirlerini çok seven bir karıkoca yaşarmış. Birbirlerini çok severlermiş, lakin bu ailenin normal ailelere göre bir sıkıntısı varmış. Evleneli onca yıl olmasına rağmen çocukları olmuyormuş. Bir gün çok meşhur bir büyücünün ismini duymuşlar ve büyücüye gitmeye karar vermişler. Bu büyücü her türlü büyüden anlayan biriymiş. Büyücünün yanına varıp dertlerini anlatmışlar. Büyücü dertlerini dinleyip onlara tılsımlı bir söz ile bir elek vermiş. Sonra onlara ne yapmaları gerektiğini anlatmış.

Karıkoca eve geldiklerinde büyücünün dediklerini hatırlayıp yapmaya koyulmuşlar. Fakat eleğin altına iki tane mercimek yerine çocuklarımız çok olsun diye bir avuç koyup, tılsımlı sözü okumuşlar. Sabah erkenden karıkoca uyanmış, kadın eleği kaldırınca mercimek boyundaki çocuklar etrafa kaçışmaya başlamışlar. Karıkoca bu minnacık çocuklara şaşırılmışlar; ama yapacak bir şeyleri de yokmuş. Kadın ekmek yapmaya koca çift sürmeye gider. Kadın ekmek yaparken çocuklar kadının etrafını sarmışlar. Anne, anneciğim deyip ekmeği kaçırtmaya başlamışlar. Kadın öfkelenmiş ne yapacağını anlamamış ve elindeki oklava ile mercimek çocuklara fırlatmış. Hepsi sağa sola uçuşup ölmüş sadece biri eleğin altına girip kurtulmayı başarmış. Kadın pişman olmuş ama artık çok geçti. Kadın Allah'ım şimdi ben ne yapacağım, demiş. Daha kocamın yemeğini götüremedim, demiş.

Tam o esnada Nisko çıkmış ortaya, ben babamın yemeğini götürürüm, demiş. Kadın hepsinin ölmediğine sevinmiş. Kadın, sen babanın yemeğini nasıl götüreceksin diye, sormuş? Nisko, ben götürürüm. Sen eşiği hazırla, eğerin ceplerine

yemeği beni de eŖeđin kulağına koy, demiŖ. Nasıl olsa eŖek yolu bilir ben ona deh deh desem yeter. Kadın Nisko'ya dikkatli olmasını tembih etmiŖ ve onu yola uđurlamıŖ. Nisko yolda giderken bir askere rast gelmiŖ. Asker bakmıŖ baŖıboŖ bir eŖek gidiyor. Meraklanıp eŖeđe yaklaŖır, tam o esnada Nisko askere demiŖ sen bu eŖeđi sahipsiz mi zannettin? Asker irkilmiŖ birden, bu ne ses bu eŖek nasıl konuŖur deyip yanından uzaklaŖmıŖ. Askerden sonra bir hırsız eŖeđi gormuŖ. Tamam demiŖ hırsız kismet ayağımıza geldi. Tam eŖeđe yaklaŖmıŖ ki Nisko hemen hırsıza sert bir Ŗekilde bađırmıŖ. Hırsız neye uğradığını anlamadan geri çekilmiŖ. Hırsız kendi kendine belki de bu bir hayalettir, demiŖ. Tabi ne bilsin eŖeđin kulağındakinin Nisko olduğunu? Nisko eŖeđin kulağında yolculuğuna devam etmiŖ. Biraz sonra babasına ulaŖacađı içinde çok mutlu imiŖ. Nisko biraz daha ileride bir yolcuya rast gelmiŖ. Yolcu da aynı dūŖuncelerle eŖeđe yaklaŖmıŖ ve eŖeđi yakalayacağı esnada Nisko ona seslenmiŖ. Sakın yaklaŖma! Bu gördün eŖeđi sahipsiz mi zannettin? Yolcu korkuya kapılıp eŖekten uzaklaŖmıŖ. Sonunda Nisko babasının yanına gelir ve babasına seslenir.

Baba yemeđini getirdim sen yemeđini ye ben çift sūrerim, demiŖ. Babası ođlum bu iŖ sana gōre deđil, demiŖ. Vazgeç bizim Ŗkūzler biri çok eder diđeri de çok ifte atar demiŖ. Nisko babasını dinlememiŖ ve ısrar etmiŖ. Babası bakmıŖ olacak gibi deđil tamam git yap demiŖ. Tam ift sūrmeđe gitmiŖ Ŗkūzlerden biri tekmelemiŖ diđeri de Ŗzerine etmiŖ. Babası bakmıŖ Ŗkūzler Nisko'ya saldırdı hemen yardımına koŖmuŖ; fakat çok geçti. Tūm aramalarına rađmen Nisko'yu bulamamıŖ. Baba gōzyaŖları içinde evin yolunu tutmuŖ. Eve geldiđinde her Ŗeyi karısına anlatmıŖ Ŗz evlatlarını kaybetmiŖ gibi ŖzūlmūŖler; fakat yapacak bir Ŗeyleri de yokmuŖ.

Aradan iki Ŗ gūn geçer kōyūn kızları yakacak toplamaya giderler. Nisko'nun babasın tarlasına da uğrarlar. Tarlada Ŗkūzlerin tezeklerini de toplarlar. Nisko'nun Ŗzerine dūŖen tezek ağanın kızı tarafından alınmıŖ. Yolda gelirlerken Nisko ağanın kızının kulağına girmiŖ; kıza adın ne diye sormuŖ? Kız adımı bilmiyor musunuz diye arkadaŖlarına kızmıŖ. Kızlar biz bir Ŗey demedik, diye cevap vermiŖler. Kız herhalde bana Ŗyle geldi, demiŖ. Nisko bakmıŖ kızın evine geldiler hemen kızın çuvalından avluya atlamıŖ. Kōpeklerin su kabından su içip biraz ilerlemiŖ. Bir de bakmıŖ kara bir bōcek, Nisko onu gōrūr gōrmez āŖık olmuŖ. Nisko bōceđe evlenme teklifinde

bulunmuş. Böcek kara olduğu için kimse onunla evlenmek istemiyordu. Bu teklifi duyar duymaz kabul etmiş. Nisko almış gelini evin yolunu tutmuş. Bayağı bir zaman sonra evine varmış. Annesi bakmış ki Nisko ve gelini sevinçten bağıra çağıra babasını çağırması. Babası gözlerine inanmamış; karı koca sevinçten ağlamışlar. Nisko'm demiş ben sana demedim mi bu iş sana göre değil? Tabi Nisko o zaman bir işe istekli olmanın o iş için yeterli olmadığını anlamış.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 09.02.2012

3-) Yaşı: 61

4-) Kaynak Kişi: Emine VEFA

5-) Hikâyeyi akrabasından duymuş.

2.3. Fatılmercan

Bir zamanlar Fatılmercan adında bir kız ve ailesi yaşarmış. Fatılmercan köyde ailesiyle beraber mutlu mesut bir şekilde yaşarmış. Ailesi çiftçilikle uğraşırdı. Fatılmercan köyün hatta civarın en güzel ve en akıllı başında kızıdır. Fatılmercan her gün babasına tarlaya yemek götürürmüş. Fatılmercan her gün böyle tarlaya giderken başında uçan bir kartal şöyle seslenmektedir. Fatılmercan senin yerin Kabareş'tir dermiş. Kartal her seferinde daha gür bir sesle ve alçaktan uçarak Fatılmercan'ı rahatsız edermiş. Fatılmercan dayanamayarak bir gün babasına durumu anlatmış. Baba bakar ki çare yoktur ailesi ile de konuşur ve başka yere göç etmeye karar vermiş.

Fatılmercan'ın iyiliği ve saadetinden dolayı, başka güzel bir yere gitmek için atı ve katırlarını yükleyip yola koyulmuşlar. Köylerine çok uzakta büyük ve o kadarda güzel bir gölün kıyısına varmışlar. Gölün kıyısında büyük bir konak görmüşler. Merak edip konağa yaklaşmışlar. Baba gidip şöyle bir konağa bakmış, sonra anne gidip bakmış, fakat hiç kimseyi görmemişler. Sonra Fatılmercan gidip bakmış. Fatılmercan tam da konaktan içeri girmiş, konağın kapısı hızla aşağı inmiş ve konak kilitlenmiş. Fatılmercan'ın anne babası sağa sola koşarak ağlaşıp feryat etmeye başlamışlar. Baba der herhalde Kabareş burası olsa gerek kaderimiz kendi elimizle bizi buraya getirdi, demiş. Konağın etrafını dolaşmışlar fakat konak çok yüksekmiş. Çaresiz kızı bırakıp gölün etrafına çadır kurmuşlar. Beklemekten başka çare görememişler.

Konakta bir kule var ve o kuleye uzanmış bir de merdiven varmış. Fatılmercan merak edip merdivenlerden kuleye doğru uzanmış. Kulenin kapısından içeri girdiği anda yatağında genç yakışıklı bir delikanlı görmüş. Delikanlı derin bir uykudadır. Bundan dolayı Fatılmercan'ın geldiğini duymaz. Kız gence yaklaşp kimse yok mu diye seslenmiş? Fakat genç hiçbir tepki vermemiş. Fatılmercan pencerenin kenarına oturup gencin kafasını dizlerine koymuş. Tam yedi gün aç susuz gencin başında durmuş.

Yedi gün sonra konağın kenarından bir Çingene kervanı geçermiş. Çingene kızlarından biri Fatılmercan'ı pencerede görmüş ve demiş ki: Lütfen beni de yanına al

Fatılmercan: Seni nasıl alayım yukarıya kadar?

Çingene kızı: Örgülü saçların var ya uzat bana yukarı çıkayım, demiş.

Fatılmercan: Tamam, demiş ve saçlarını Çingene kızına uzatmış

Çingene kızı saçları bir halat gibi tutup yukarı çıkmış. Yukarı çıktığında bakmış ki genç ve yakışıklı birinin kafası Fatılmercan'ın kucağında yatakta uyuyor. Çingene kızı merak edip Fatılmercan'a sen kimsin, bu uyuyan genç kimdir, ne yapıyorsun burada diye, sormuş. Fatılmercan yaşadıklarını genç kıza tek tek anlatmış. Çingene kızı Fatılmercan'a der ki sen yorgunsun biraz dinlen ben tutarım genci, sen onu merak etme, demiş. Fatılmercan tutması için genci ona vermiş. Fatılmercan dışarı çıkar çıkmaz Çingene kızı onun başını dizine koymuş. Oğlan uyanmış ve başucunda Çingene kızı görmüş. Çingene kızı, gence; seni yedi gündür kucağında taşıyorum nihayet uyandın şükürler olsun, demiş. Genç oğlan, demek beni kucağında sen taşıdın sana minnettarım seninle hemen evlenmeliyim, demiş. Beni bu kadar süre taşıyan bir insanla evlenirsem vicdanım rahat olur, demiş. Çingene kızına evlenme teklifinde bulunmuş.

Fatılmercan fazla oyalanmadan kuleye dönmüş. Yakışıklı gencin uyandığını ve Çingene kızı ödüllendirmek için evlenme teklif ettiğini anlamış. Fatılmercan utancından gence hiç bir şey diyememiş. Tabi Çingene kızı gence bu kız benim yardımcım, demiş. Genç anlatılanlara inanmış ve hemen ailesi ile beraber düğün

hazırlıklarına başlamış. Güzel bir düğün için civardaki tüm zengin, nüfuslu, eşraf olsun fakir olsun herkes davet edilmiş. Fatımercan çaresiz olanları takip etmiş ve derin bir üzüntüye kapılmış. Onu bu halde gören genç meraklanmış ve neden bu kadar sıkıntın var neden dertlenip duruyorsun diye, sormuş? Fatımercan gence bir ricası olduğunu ve isteğinin bir bıçak, demir çapa ve bir kova olduğunu söylemiş. Genç kızın isteğini anlamamış. Demir çapa ve bıçağı almış sonra marangoza bir kova almak için uğramış. Yaşlı marangoza kızın isteğini söylemiş ve bu tuhaf isteğin ne manada olabileceğini sormuş? Yaşlı marangoz biraz düşünmüş ve nihayet kızın kendini öldüreceğini anlamış. Gence der bunları al kıza ver ve gizliden onu takip et, demiş. Bu kovaya bütün derdini anlatacaktır. Demir çapa ise onun sözlerini onaylayacaktır, demiş. Nihayetinde de bu bıçak ile kendini öldürecektir, demiş.

Genç; kova, demir çapa ve bıçağı almış, Fatımercan'a vermiş. Fatımercan teşekkür ederek malzemeleri almış. Hızla oradan uzaklaşmış ve odalardan birine girerek ağlamaklı bir ses tonuyla kovaya derdini anlatmaya başlamış. Derdini anlattıkça demir çapa onu onaylar gibi diklenmiş. Genç gördüğü bu manzara karşısında çok şaşırmış. Fatımercan kartaldan tut ta Kabareş'e gelene kadarki başından geçen tüm hikâyeyi anlatmış. Fatımercan, kovaya der; ben şimdi kendimi öldürmeyip de ne yapayım demiş. Demir çapa kızın her cümlesinden sonra kızın sözünü onaylamak için diklenirmiş.

Fatımercan sözünü bitirip tam da bıçağı kendine saplayacağı esnada genç, Fatımercan'ın elinden tutup bıçağı saplamasına müsaade etmemiş. Genç, olanları anlayıp Çingene kızını kovmuş ve yalan söylediği için de bir daha bu diyara uğramasını yasaklamış. Fatımercan'ının yanına gidip ona evlenmek istediğini söylemiş. Fatımercan evlenme teklifini sevinçle kabul etmiş ve anne babasını da yanında istemiş. Genç, zaten biz bir aileyiz, diyerek Fatımercan'ın teklifini kabul etmiş. Fatımercan muradına kavuşup güzel bir düğün yapmış. Hayatlarının sonuna kadar mutlu mesut bir şekilde yaşamaya devam etmişler.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 04.03.2012

3-) Yaşı: 59

4-) Kaynak Kişi: Ayşe VEFA

5-) Hikâyeyi annesinden Duymuş

2.4.Berfo ve Kardeşleri

Bir varmış bir yokmuş. Bir zamanlar uzak bir diyarda ıssız bir köyde küçük bir kız ve annesi yaşarmış. Yalnızlıktan sıkılan küçük kız, bir gün annesine neden hiç kardeşlerinin olmadığını sormuş. Annesi, ona hep kaçamak cevaplar verirmiş. Köyde herkesin kardeşleri ağabeyleri varmış; ama bu küçük kızın annesinden başka hiçbir kimsesi yokmuş. Köydeki arkadaşlarıyla her oynayışından sonra kız annesine neden yalnız olduğunu sorar annesini rahatsız edermiş.

Bir gün yine kız annesine sormuş ve annesi ona yedi tane kardeşi olduğunu söylemiş. Kız çok şaşırılmış ve hemen nerede olduklarını sormuş. Annesi kardeşlerinin çok uzakta olduklarını şu büyük dağın arkasındaki mağarada yaşadıklarını ve orada avcılıkla uğraştıklarını anlatmış. Kız, kardeşlerinin yanına gitmek istemiş; ama nasıl gideceğini bilememiş, bunun için yeniden annesinden yardım istemiş. Annesi kızı çamurdan bir eşek yapmış ve yolda giderken önüne ne gelirse gelsin eşeğine çüş deyip durdurulmaması gerektiğini tembihlemiş.

Kız bir gün bir gece eşekle giderken önüne bir çuval altın çıkmış. Kız altını görür görmez annesinin nasihatini unutup eşeğine çüşüş demiş. Kızın çamurdan eşeği oracıkta yıkılıvermiş. Kız çaresiz o kadar yolu geri dönmek zorunda kalmış. Annesinin yanına varınca her şeyi anlatmış. Annesi ona bir eşek daha yapmış ve yola koymuş. Kız artık dersini almıştır ve ne olursa olsun artık durmayacaktır. Kız yolda altın, para, pul ne gördüyse durmadı ta ki kardeşlerinin mağarasına gelene kadar. Mağaranın önüne geldiğinde eşeğine çüşüş demiş ve eşeği oracıkta çamur olup yıkılıvermiş.

Büyük bir mağaraymış, birçok bölümü varmış. Mağara dağın dibinde ormana bakıyormuş. Mağaranın önü açık olduğu içi her tarafı görünebiliyormuş. Kız mağaraya girer bakar ki ne görsün altı kardeş hepsi erkek olduğu için her taraf dağınık ve pis durumda imiş. Her kardeşin kendine ait bir yatağı varmış. Yataklar dağınık ve kirli imiş. Çamaşırlar kirli, çoraplar ortada, bulaşıklar yıkanmamış, hepsi öylece duruyormuş. Kız hemen işe başlamış. Çamaşırlarını, bulaşıklarını yıkamış, mağaranın her tarafını silip süpürmüş. Mağara kısa sürede tertemiz olmuş. Akşam olduğunda kardeşler avdan döndüklerinde mağarayı böyle temiz gördüklerinde şaşırılmışlar. Yemek kaynamış, bulaşıklar hepsi yerli yerinde mağara tertemiz bir halde hiç alışık olmadıkları bir durum imiş. Her yere bakıyorlar fakat kimseyi göremiyorlar. Oturup yemeklerini bir güzel yiyip, yatıyorlar. Sabah erken ava gidiyorlar. Dönüşlerin de aynı manzara, yemek pişmiş her şey yıkanmış vaziyette imiş. Artık diyorlar bu kimse onu bulacağız ve mağarayı didik didik edip kızı buluyorlar. Kız onlara diyor ki bana karışmayın ben sizin kız kardeşinizim annem burada olduğunuzu söyledi bende sizi görmeye geldim, demiş. Kardeşler hepsi şaşkınlık içinde bakakalırlar. Ne diyeceklerini bilememişler.

Yine sabah olmuş kardeşler mağaradan ayrılmaya başlamışlar. En büyük kardeş kıza demiş. Bacım biz ava çıkıyoruz bu gördüğün ocağı sakın söndürme başka yerden ateş getirmek çok zahmetli onun için dikkatli ol, demiş. Mağarada Never adında bir kedi varmış. Bu kediye dikkat etmesi gerektiğini, kediyi kızdırmaması için kız kardeşlerini uyarmışlar. Çünkü kedi kızınca ya da acıkınca ateşe pisleyip ateşi söndürüyormuş. Kız tamam deyip kardeşlerini uğurlamış. Sonra evin işlerini yapmaya başlamış. Biraz sonra kedi acıkıp kızıdan yemek istemiş; fakat kız işleri olduğu için kediyi kovmuş. Kedi mırın kırın etmiş kızın etrafında dönmüş ama para etmemiş; kız ona yiyecek bir şey vermediği için Kara Kedi Never de gidip ateşe pisleyip söndürmüş. Kız şaşırmış çaresiz dışarı çıkıp ateş aramaya başlamış.

Kız bakmış ki ateş söndü hemen dışarı çıkıp bakınmaya başlamış. Çok uzaklarda bir dumanın tüttüğünü görmüş. Dumana doğru yola çıkmış. Akşama yemek pişirmem lazım demiş kendi kendine. Muhakkak bu ateşi almam lazım, demiş. Kız yaklaştıkça ateş kendini gösteriyormuş. Ateşin başında toplanmış beş altı tane ihtiyar kadın bulgur için buğday kaynatıyorlarmış. Kız yaklaştıkça bu kadınların

normal insan olmadıklarını anlamış. Saçları uzun ve karışık, göğüsleri sarkmış tuhaf yaratıklar imiş. Kız korka korka yanlarına yaklaşmış. İhtiyarlara yavaşça durumunu anlatmış. İçlerinden birisine zor durumda olduğunu muhakkak biraz ateş alması gerektiğini anlatmış. İyi görünümlü bir ihtiyar ona bir parça odun verip kucağına da biraz pişen buğdaydan koymuş ve hemen uzaklaşmasını tavsiye etmiş. Kız telaşla tam dönerken başparmağı taşa takılmış ve kanamaya başlamış. Yolda gelirken bir damla kan bir tane buğday düşmüş yere, böylece eve kadar gelmiş.

Kız ocağı yakmış yemek pişirmeye başlamış fakat olanlardan kardeşlerine bahsetmemiş. Akşamleyin ihtiyarların kocaları eve gelmiş. Koca devler ihtiyar kadınlarına burada bir beni âdem kokusu var demişler. Kadınlar korkularından bir şey söylememişler. Dev, Kızın ayağından düşen kanı görmüş. Koklaya koklaya kızın yaşadığı mağaraya gelmiş. Kapıdan kıza seslenmiş. Kız korkusundan dışarı çıkmamış. Dev, kıza parmağını dışarı çıkar seni öldürmeyeceğim söz, demiş. Kız parmağını çıkarmış. Dev, kızın parmağından kanını emmiş. Kız halsizleşip bayılmış. Bir gün, iki gün, üç gün kız zayıflamaya başlamış, neşesiz halsiz bir hale girmiş. Kızın kardeşleri durumdan şüphelenmeye başlamışlar. Kızı konuşmaya zorlamışlar. Kız da onlara durumu başından itibaren anlatmış. Kardeşler avcı olduğu için hemen bir plan yapmışlar. Kıza, dev yarın gelecek biz ona saldıracağız sakın parmağını çıkarma demişler.

Dev tekrar mağaraya gelmiş ve kıza seslenmiş ama kız duymazlıktan gelmiş. Dev hiddetlenip kapıya yüklenmiş. Tam o esnada kardeşler yan taraftan devin üstüne çullanmışlar. Bir kılıç darbesiyle devin kellesini gövdesinden ayırmışlar. Devin leşini mağaranın ta arka taraflarına atmışlar kafasını da eşyaların arkasına saklamışlar. Devin kadınları devi aramaya koyulmuşlar, ilk bakacakları yerin kızın mağarası olduğuna karar vermişler. Kızın yanına gelip devi sormuşlar; fakat kız devi görmediğini söylemiş. Tam o esnada Kara Kedi Never mırıldanmaya başlar devin leşi devin başı deyip kadınları peşine takmış. Kadınlar mağaranın arkasına ulaştıklarında ne görsünler devin başı ve gövdesi ortalıkta uzanıyor. Hemen oracıkta kızı öldürüp mağaranın altını üstüne getirip gitmişler.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 15.02.2012

3-) Yaşı: 83

4-) Kaynak Kişi: Zehra TARI

5-) Hikâyeyi annesinden Duymuş

2.5. Heblove Geblo

Bir varmış bir yokmuş zamanın birinde Heblo ve Geblo adında karı koca bir aile varmış. Kızlarını kocaya vereli iki yılı buluyordu. Geblo, herif biz kızı verdik kocaya; ama kızı görmeye gitmedik epey zaman oldu, demiş. Gidelim bakalım kızımız ne yapıyor ne ediyor ölmüş mü kalmış mı, diye kocasına söylenmeye başlamış? Kocası da tamam gidelim de ona ne hediye götüreceğiz daha bir şey almadık, demiş. Geblo da buğdayları satar kızımıza çarşıda bir şeyler alırsız, demiş. Ertesi gün hemen buğdaylarını satıp elbiselik kumaş, bir çift ayakkabı, biraz helva ve pekmez ile tuz almışlar.

Ertesi gün yola koyulmuşlar. Biraz gitmişler yolda birkaç köpek görmüşler. Köpekler kızımızın hayvanları deyip ellerindeki pekmez ve helvaları onlara atmışlar. Biraz daha gitmişler ve yolda bir tilki görürler onu da ayağı çıplak kızlarının çobanı zannederek getirdikleri bir çift ayakkabıyı da ona fırlatmışlar. Biraz daha ileride çıplak bir ağaç görmüşler. Bizim kızımızın ağacı herhalde, zavallı ağaç, üstsüz kalmış üşüyecek deyip elbiselik kumaşı da ağaca sarmışlar. Köye yakın bir karınca yuvası görmüşler. Karıncaları kızlarının koyunlarına benzeterek ellerindeki tuzu karıncaların üstüne serpiştirmişler. Zavallı karıncalar tuzu görünce hepsi oracıktan kaçmışlar.

Sonunda köye kızlarının yanına varmışlar. Kızları annesini babasını görünce çok sevinmiş. İkisini de içeri buyur eder, hallerini hatırlarını sormuş. Kızları, anne baba bu kadar uzun bir yoldan geldiniz gelirken bana ne getirdiniz söyleyin bakalım demiş. Annesi başlamış anlatmaya işte yolda gelirken bir hayvan sürüsü görmüşler.

Hayvanlar aç olduklarını söylemişler bizde senin sürün diye helva ile pekmezi onlara verdik. Biraz daha ileride yalın ayaklı koşan bir çobanın tilkiyi gördük, dayanamadık sana aldığımız ayakkabıyı ona attık demiş. Sonra yolda gelirken çıplak bir ağaç gördük sana aldığımız kumaşı ağaca sardık üşümesin diye. Hepsini bire bir nasıl olmuşsa anlatmışlar.

Kız annesini babasını tanıdığı için dediklerine inanmış. Neyse anneciğim önemli değil, sizin gelmeniz daha önemli benim için demiş. Ben koyunları sağmaya gidiyorum. Çocuğa dikkat edin bu gün kayın validem de evde yok, ben birazdan dönerim demiş. Kız gittikten sonra ihtiyarlar bakar ki evdeki kazlar sürekli kendilerini kaşıyorlar. Bunlar kendilerince kesin bu kazlar uyuz oldu, demişler. Kirlendikleri için kaşınıyorlar, hemen bir kazan kaynatıp bunları yıkamalıyız, demişler. Kazanı kaynatıp kazları tek tek kazana koyup çıkarmışlar. Tabii kazlar sıcak suya dayanamayıp ölmüşler. Bunlar zanneder ki kazlar temizlendi uyuyorlar. Sonra çocuk ağlamış, bunlarda çocuğa yemek vermişler çocuk yemez. Derler ki çocuğa yemek dokunmuş. Onu dağlamamız lazım yoksa çocuk kabız olup ölecek, demişler. Çuvaldızı kızdırıp zavallı çocuğun karnını dağlamaya başlamışlar. Tabii bu yöntemi iyi bilmediklerinden çocuğu da öldürmüşler.

Kız süt sağmaktan dönmüş. Bakar ki kazların hepsi yerde cansız uzanmış yatıyor. Anne baba ne oldu bu kazlara diye sormuş? Onlarda kızım kazların uyuz olmuşlardı. Bizde onları yıkadık kazlar uyuyor, demişler. Kız neyse demiş olan kazlara olsunda başka bir şey olmasın diye düşünürken çocuk gelmiş aklına. Demiş çocuk ne yapıyor uyuyor demişler. Onu dağladık yemek yemiyordu yemek dokundu zannettik. Kız bakmış ki çocuk da ölmüş. Demiş evimi yıktınız çabuk gidin yoksa kocam ikinizi de öldürecek deyip kovmuş.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 09.02.2012

3-) Yaşı: 61

4-) Kaynak Kişi: Emine VEFA

5-) Hikâyeyi annesinden Duymuş

2.6. Tonbiş Kız ve İhtiyar Dev

Bir varmış bir yokmuş bir zamanlar anasının kuzusu Tonbiş bir kız varmış. Tonbiş kız adını tonbişliğinden alıyormuş. Tonbiş kız annesinin bir tanesi evin tek evladı bir kız imiş. Tonbiş kız bu durumdan dolayı oldukça şımarık yetiştirilmiş. Boğazına düşkün, her istediği anında yapılan bir kız olarak büyümüş. Tonbiş kızın arkadaşları yakacak için köyden uzak ormana yakın bir yere odun toplamaya gideceklermiş. Tonbiş Kız gideceklerini duyunca hemen hazırlıklara başlamış. Kızlar onu götürmek istememişler ama anne ve babasının yardımıyla ve yanında getireceği güzel yiyeceklerinde hatırı için kızlar onu götürmeyi kabul etmişler. Tonbiş kız midesine düşkün olduğu için yanına dano, bir sürü ıvır zıvır yiyecek ve tulumda getirdiği suyu almış.

Bir süre sonra ormana yaklaşmışlar ve odun toplamaya başlamışlar. Tabii öğlene doğru acıkıp susamışlar. Tonbiş kızın suyunu içmeye danosunu ve getirdiği yiyecekleri yemeye başlamışlar. Bütün yiyecekleri yiyip suyunu içmişler. Tonbiş kız siz danomu yediniz suyunu içtiniz öyleyse benim yerime de odun toplayacaksınız, demiş. Kızlar nasıl olur geç kalırsız çabuk ol toplamaya başla, demişler. Lakin Tonbiş kız onları dinlemez ve inat eder bana ne der benim yerime de odun toplayacaksınız yoksa yemeğimi yediğinizi anneme söylerim, demiş. Kızlar çaresiz, korkudan onun yerine de toplamaya başlamışlar. Kızlar yüklerini tamamlayıp yola çıkacaklar ki Tonbiş kız bu sefer de yüklerimi biriniz beni de biriniz kaldıracak diye söylenmiş. Diğer iki kızı yapmazsanız anneme söylerim diye tehdit etmiş. Kızlar çaresiz Tonbiş kızın isteklerini yapmışlar.

Kızlar yola çıkmışlar ama Tonbiş kızı ve yükünü taşımak kolay olmadığı için yavaş yol alıyorlarmış. Kan ter içinde kalmışlar, çok geçmeden karanlık çökmüş. Yollarını kaybetmişler. Bakmışlar olacak gibi değil Tonbiş kızı ve yükünü indirmişler. Kendin kaldır biz bu karanlıkta yürüyemiyoruz, demişler. Biraz ileride yanan bir ateş görmüşler. Ateş mağaranın önünde yanıyormuş. Kızlar çaresiz ateşe doğru yürümüşler. Mağaranın içine girmişler. Bakmışlar ki ihtiyar görünümlü bir dev içeride oturuyor. Devın saçları birbirine karışmış göğüsleri sarkmış kızları görünce hemen içeriye buyur etmiş, onlara ikramlarda bulunmuş. Sıcacık yataklarda yatırmış. Kızlar devın hareketlerinden şüphelenmişler. İki kız akşamleyin dev uyuduğunda kaçmaya karar vermişler.

Kızlar sabaha doğru ihtiyar devın uyumasını bekleyip Tonbiş kızı dürterler. Çabuk kalk gidelim. Devın niyeti kötü bizi yiyecek hemen gidelim demişler. Tonbiş kız sıcak yatağında ana dev bunlar kaçacak diye devı uyarmış. Dev uykusunda mırıldanır. Ne var ne oldu hemen yatın diye kızları uyarmış. Kızlar bakmışlar ki başka çare yok Tonbiş kızı bırakıp kaçmışlar. Günün ağarmasıyla kızlar köylerini görüp köye dönmüşler. Olanları köy halkına söylemişler. Tabii Tonbiş kızın ailesi kızımız nerde ona ne yaptınız size inanmıyoruz deyip kızların ailesine şikâyet de bulunmuşlar. Fakat yapacak bir şey yoktu.

Sabahleyin ihtiyar dev ve Tonbiş kız uyanırlar bakmışlar ki kızlar yok. İhtiyar dev sinirlenir nerede bunlar nereye gittiler demiş. Tonbiş kız ben sana demedim mi kaçarlarsa diye; ama sen beni dinlemedin ki onlarda akşamleyin biz uykudayken kaçmışlar. İhtiyar dev niyetini yavaş yavaş belli etmeye başlamış. Kızı yedirip içiriyormuş kilolu olmalısın kızım, zayıf kalmamalısın diye söyleniyormuş.

Kız yakacak toplamaya gidiyorum diye mağaradan ayrılmış. Biraz gittikten sonra yanına siyah bir at gelmiş. Tonbiş kıza, sırtıma bin de seni yaşlı devden kurtarayım, demiş. Tonbiş kız ata demiş hadi oradan kızlar beni kurtaramadı sen mi kurtaracaksın? Bunun üzerine at oradan ayrılmış. Biraz daha ileri de zayıf bir dana gelmiş yanına ve kıza demiş sırtıma bin seni yaşlı devden kurtarayım. Tonbiş kız ona da aynısını demiş, kızlar beni kurtaramadı, siyah at kurtaramadı bu sıksa halinle sen mi kurtaracaksın? Dana, sen sırtıma bin gerisini merak etme, demiş. Tam o esnada dev onları görmüş ve dananın niyetini anlayıp onları kovalamaya başlamış. Tonbiş

kız dananın sırtına atlamış ve dana koşmaya başlamış. Dev yaklaştıkça dana devin yüzüne pislermiş dev yaklaşır dana yüzüne pisler ve kuyruğunu kamçı gibi sallayarak devin yaklaşmasına izin vermezmiş. Ta ki köye yaklaşınca dev kızı bırakmış.

Tonbiş kız evine ulaşır annesine babasına ve bütün köylölere her şeyi anlatmış. Tonbiş kızın ailesi kızlardan özür dileyip onlara çeşitli hediyeler vermişler. Tonbiş kız bir daha arkadaşlarıyla zıtlamayacağına dair söz vermiş.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 09.02.2012

3-) Yaşı: 61

4-) Kaynak Kişi: Emine VEFA

5-) Hikâyeyi annesinden Duymuş

2.7. İftira

Bir varmış bir yokmuş bir zamanlar bir baba, kızı ve kızın üvey annesi varmış. Üvey annesi kızı hiç sevmezmiş. Sürekli babasına, kızı şikâyet edermiş. Senin bu kızın çok yaramaz, pasaklı, laftan anlamaz bir kızmış diye, kızı kötülermiş. Zavallı babası da huzurumuz bozulmasın, ailemiz dağılmasın diye sesini çıkarmazmış. Kızın annesi öldükten sonra, kız hiçte mutlu değilmiş. Kız da babası üzülmesin diye ses çıkarmıyormuş.

Üvey anne kıza sürekli ağır işler verir kendisi ise hep işlerden kaytarırmış. Kızı sürekli dereden su getirmeye gönderirmiş. Bir gün kız dereden su içerken, tam o esnada kızın boğazından küçük bir yılan yavrusu girmiş. Kız yılanı yutmuş ama yapacak bir şey de yokmuş. Hem ne yuttuğunu da tam anlamamış. Boğazından bir şeyin girdiğini anlamış ama yılan yavrusu olduğunu tahmin bile etmemiş. Üvey annesinin korkusundan kimseye olaydan bahsetmemiş. Zaten kimse bana inanmaz demiş. Zamanla yavru yılan büyümüş, tabi doğal olarak yılanla beraber kızın karnı da büyümeye başlamış.

Bir gün üvey annesi bu durumu fark etmiş. Hemen kızın babasını çağırıp kızın karnının şiştiğini anlatmış. Tabi üzerine ilaveler de yaparak anlatmış. Kızın sürekli bir çobanla görüştüğünü ve büyük ihtimalle bu çobandan çocuğu peydahladığını söylemiş. Babasına demiş; senin kızın ince, narin ve güzel bir kız, karnının şişmesi de gayet normaldir. Babası olanlara inanmaz, kızı bu duruma açıklık getiremezmiş. Velhasıl üvey anne kocasına der; bu namussuz kızı derhal öldür. Gözüm onu görmeye tahammül edemez, onu kaybet demiş. Biz burada namusumuzla yaşamak

zorundayız. El âlem bize ne der, sonra insan içine çıkamayız, demiş. Baba çaresiz kabul eder ama burada öldürmeyeyim de onu dışarıda bir yerde kimsenin göremeyeceği bir yerde öldüreyim demiş. Üvey anne ne yaparsan, nerede yaparsan yap, yeter ki bir daha bu namussuz kızı görmeyeyim, demiş.

Baba kızını alır ve kızım uzakta bir akrabamız var onun yanına götüreceğim seni demiş. Kız çaresiz babasına inanmış. Yola çıkmışlar evden çok uzaklaşırlar. Akşam olmak üzeredir babası kızına bir türlü kıyamaz en iyisi demiş, onu bu ağaçlıklı yerde terk eydim. Baba gece kızını terk ederek geri dönmüş. Kız sabah uyanır bakar ki babası yok o yana koşar ağlar, bu yana koşar ağlar yok, her tarafa bakar babası yok. Burası kimsenin olmadığı ıssız bir yermiş. Dere kenarına gelir su içmek için bakar ki karşıda bir yılan var. Bu yılan kızın karnındaki yılanı dışarıya çıkmaya davet eder. Aralarında bir diyalog başlar: Arkadaş çayır çimene gel temiz suya gel dermiş. Kızın karnındaki yılan “güzel kız ciğerine, böbreğine gel” demiş. Diğer yılan: Geniş arazi temiz havaya gel, demiş. Kızın karnında büyümüş yılan ikna olur ve kızın boğazından dereye doğru çıkmaya başlamış. Kız tekrar incecik zarif bir hale gelmiş. Kız, ortalık tekin olmadığı için korkudan ağacın üstüne çıkmış.

Uzun bir müddet ağacın üstünde kalır. O günde ağanın genç oğlu ile arkadaşları ava çıkmışlar. Ağanın oğlu bakar ki ağacın üzerinde bir şey var. Arkadaşlarına der ki; eğer bu gördüğüm dünya malı ise sizin olsun fakat başka bir şey ise benimdir. Yaklaşırlar bakarlar ki dünya güzeli genç bir kız, ağanın oğlu kıza sormuş? Kız başından geçen her şeyi anlatmış. Ağanın oğlu kıza inanır ve kız ile hemen evlenir. İki yıl sonra kız babasını görmek istemiş. Nede olsa babamdır, demiş. Babası ve üvey annesi kızı görünce şaşırılmışlar. Kız her şeyi babasına da anlatmış. Kızın babası karısını yaptığı iftiradan dolayı kovmuş. Kızının yanına giderek mutlu bir şekilde yaşamaya devam etmişler.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 01.02.2012

3-) Yaşı: 43

4-) Kaynak Kişi: Asya ÇALIŞKAN

5-) Hikâyeyi babasından Duymuş

2.8. Pepuk Kuşun Hikâyesi

Bir varmış bir yokmuş. Bir zamanlar amcasının ve amca karısının yanında kalan küçük kız ile kardeşi yaşarmış. Amca ile karısı bunlara eziyet eder her türlü işlerinde çalıştırmış. Kızın kardeşi kendisinden küçük olduğu için kardeşine de o bakmak zorundaymış. Zavallı kız, kardeşinin çamaşırlarını yıkar, banyosunu yaptırır, yemeğini yedirirmiş. Amca ve karısı ise sabahtan akşama kadar kızı tarlada durdurmaksızın çalıştırlarmış.

Bir bahar vakti yörede yemeği çok sevilen kenger bitkisi çıkmıştı. Herkes taze kenger toplamak için ta dağın dibine gidip kenger toplarmış. Kızın amcası ile yengesi de kızı kenger toplamaya göndermiş. Yalnız amcanın karısı kıza çuvalı verirken çuvalın altını da delmiş. Kız çuvalı kontrol etmeden almış. Kız giderken kardeşi arkasından ağlamaya başlamış. Bende geleceğim bende geleceğim diye ısrar etmiş. Kız bakmış ki onu bırakırsa ona bakacak kimse yok, mecbur kalmış onu da yanında götürmüş. Dağın dibine doğru kenger çoğalmaya başlamıştı. Kız elindeki şiş ile kengerleri çıkartıp bıçak ile de kengerlerin köklerini kesiyormuş. Bu arada kardeşi acıktığı için ona iki kenger vermişti. Kız kengerleri toplamış, sonra sırtında duran kardeşine çuvala koysun diye verirmiş. Akşama doğru kız çuvalı sırtından indirir bakar ki çuval boş. Kardeşine der bütün kengerleri sen mi yedin? Amcama, yengeme ne derim beni öldürürler demiş. Çocuk, ben yemedim sadece iki tane yedim abla, demiş.

Kız, kardeşine inanmaz. Öfke ve korku dolu bir hareket ile çocuğun karnını bıçaklayarak yarar. Çocuğun karnına bakar ki sadece iki küçük kenger vardır. Onları

da kendisi vermiştir. Kız dayanamaz ve dua eder. Ya Rabbim beni bir kuş yap ki bu diyardan uçup gideyim, demiş. Ben bu utanca dünyada tahammül edemem. O anda kız bir Pepuk kuşuna dönüşmüş ve gökyüzüne uçarken acıklı bir ah sesi çıkarmış. Bu ah son pişmanlığın fayda vermediğinin ahı imiş.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 18.08.2011

3-) Yaşı: 47

4-) Kaynak Kişi: Hatice AYAŞ

5-) Hikâyeyi Kirvesinden Duymuş

2.9. Hazal Kız ve Üç Harfli

Bir varmış bir yokmuş. Bir zamanlar genç bir kız yaşarmış. Kız bir gün annesine arkadaşları ile beraber diğer köye incir toplamaya gideceğiz, demiş. Annesi olmaz orası uzak bir köy, sakın gitme, demiş. Kız çok ısrar etmiş. Annesi bakmış çare yok, arkadaşlarından uzaklaşmamak şartıyla izin vermiş.

Sabah erken kızlar çuvallarını alıp köye doğru yol almışlar. Köye vardıklarında ağaçlarda incir kalmadığını görmüşler. Elleri boş dönmek istemeyen kızlar diğer köye gitmeye karar vermişler. Köye vardıklarında bir incir ağacı bulmuşlar. Ağaç incir doludur lakin ağaca kimin çıkacağı konusunda kararsız kalırlar hiç kimse ağaca çıkmak istemiyormuş. En sonunda Hazal kızı ikna etmişler. Yalnız, Hazal kendi çuvalını da doldurmaları karşılığında tekliflerini kabul etmiş. Hazal ağaca çıkıp ağacı silkelemeye başlamış. Kızlarda çuvallarını doldurmuşlar. Sıra Hazal'ın çuvalına gelince incir azalmış. Kızlar kendi payından vermemek için Hazal'ın çuvalına toprak koyup üstüne de incir doldurmuşlar. Hazal ağaçtan inip çuvalına bakmış. Çuvalı incir dolu olarak görmüş. Fakat çuvalın altında ne olduğunu bilmiyormuş.

Köyden epey uzaklaştıklarında kızlar durumu Hazal'a anlatıp onunla dalga geçmişler. Hazal onlara kızmış ama yapacak bir şey yokmuş. Tekrar köye dönüp çuvalını doldurmaya karar vermiş. Kızlar ne kadar gitme hava kararmaya başladı köyümüze dönmemiz lazım deseler de Hazal onları dinlemeyip incir topladığı köye geri dönmüş. Çuvalını doldurup hızlıca dönmeye karar vermiş. Dönüşte hava iyice kararmış. Hazal bakar ki bir ihtiyar, eşiğiyle gidiyormuş. Demiş ki kızım yorgun görünüyorsun, gel sen de bin beraber gidelim. Hazal yorgun olduğu için hemen eşiğe

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 18.08.2011

3-) Yaşı: 47

4-) Kaynak Kişi: Hatice AYAŞ

5-) Hikâyeyi kaynanasından Duymuş

2.10. Mışko

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde uzak diyarların birinde bir fare yaşarmış. Bu sevimli farenin ismi Mışko imiş. Mışko'nun hiçbir arkadaşı yokmuş. Mışko o kadar yalnızmış ki her gün aynı şeyleri yapmaktan bıkmış. Ne yapacağını düşünürken, bir gün aklına evlenmek gelmiş. Lakin etrafında kimse olmadığı için de taşınmaya karar vermiş. Böylelikle kısmetini dışarıda aramaya karar vermiş.

Az gitmiş uz gitmiş dere tepe düz gitmiş. Karşısına aksakallı zayıf ihtiyar bir fare çıkmış. İhtiyar fare a oğlum nerden gelirsin nereye gidersin, diye sormuş? Mışko da yalnız yaşayan bir fareyim yalnız yaşamaktan bıktım, bende evlenmek için yollara düştüm, demiş.

Dede: Peki oğlum evlenmek için bir yerin, bir barınağın, başını sokacağın bir deliğin var mı?

Mışko: Evet dedeciğim hem de kedilere karşı korunma sistemi bile var.

Dede: Gülümseyerek peki yiyeceğini nasıl karşılıyorsun?

Mışko: Bizim evin komşusunda kocaman bir mahzen var ikimize de yetiyor. Gül gibi geçiniyoruz, demiş.

Dede: Peki evladım der ya giyeceğin var mı?

Mışko: Olmaz mı dedeciğim hem de bir sürü var. Hepsini kemirip kemirip geçiyorum, demiş.

Dede Mışko'nun uygun bir eş olduğuna karar vermiş. Mışko'yu almış kendi deliğine götürmüş. Birkaç delik geçtikten sonra ihtiya ın deliğine ulaşmışlar. Onu dünyalar güzeli torunuyla tanıştırmış. Mışko kızı görür görmez  şık olmuş. İhtiyar ikisinin arasındaki elektriği fark edip torununu Mışko'ya vermeye karar vermiş. Mışko bunca zahmet ve eziyetten sonra aradığını bulmanın sevinciyle eve dönmeye karar vermiş. Sevimli eşiyle beraber yaşadığı köye geri dönüp mutlu bir şekilde yaşamaya karar vermişler.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 14.07.2011

3-) Yaşı: 19

4-) Kaynak Kişi: Aslıhan VAKIF

5-) Hikâyeyi nenesinden Duymuş

2.11. Kara Kedi Reşo

Bir zamanlar ısız bir sokakta küçük kara bir kedi yaşarmış. Kedinin ismi Reşo imiş. Reşo renginden dolayı hiç sevilmezmiş. Gittiği her evden kovulurmuş. Arkadaşları tarafından hor görülür, hiç kimse onunla arkadaşlık etmek istemez, hepsi de Reşo'yu dışlarmış. Kimin yanına gidiyorsa ya azar ıstır ya da dayak yermiş. Girdiği her evden, katıldığı her arkadaşlık grubundan dışlanmış. Canından bezen Reşo bunun bir çaresini düşünmeye başlamış.

Ne yapayım ne edeyim de bu eziklikten kurtulayım, diye düşünürken bir bakmış ki değirmenin içinde bembeyaz un var. O anda aklına hemen bir fikir gelmiş. Eğer beyazlaşırsa bu talihsiz durumdan da kurtulabilecekti. Diğer sevimli kedilere benzeyebilecekti ve nihayet onun da bir evi olacaktı. Değirmenci, öğlen arası eve gitmek için değirmeni kapayacaktı ki Reşo o esnada değirmene sızmış. Değirmenci gelene kadar unların içinde yuvarlanmış. Bembeyaz olana kadar bu durum böyle devam etmiş. Değirmenci kapıyı açınca Reşo hemen oradan uzaklaşmış.

Artık bembeyaz bir kedi gibi görünüyordu. Reşo, sokakta kendine yeni bir ev bulmak için yola koyulmuş. Sokak sokak dolaşmış. Reşo'yu gören bir çocuk onu hemen içeri almış. Pamuk gibi görüldüğü için çocuk, onu çok sevmiş. Hemen yemek getirmiş, yatak yapmış. Her türlü özeni göstermiş. Akşam olunca çocuk, Reşo'yu sevmeye başlamış. Tabi Reşo mutluluktan kendini kaybetmiş. Çocuğun orasına burasına sürtünmeye başlamış. Çocuğun üstüne bu sürtünmeden hep un bulaşmış. Tabi Reşo'nun rengi ortaya çıkmış. Kedi, kara bir şey sadece üzeri unla kaplanmış. Çocuk bu hali görünce onu hemen kapı dışarı eder. Gecenin bir vaktinde zavallı Reşo

yine sokağa atılmış. Zavallı kedinin mutluluğu kısa sürmüştü; fakat başka çaresi de yokmuş. O geceyi zor sabahladı soğuktan tir tir titriyormuş.

Sabahleyin tekrar sokaklarda gezinmeye başlamış. Planı güzeldi ama un çıkıyordu, Reşo üzerinden çıkmayan kalıcı bir şey bulmalıydı. Çok geçmeden evini badana yapan bir adam görmüş. Hemen aklına bir fikir gelmişti. Eğer kendimi kirece bularsam rengim beyazlar. Bu ev gibi olurum. Hiç siyah görünmem diye düşünmüş. Adam öbür odaya geçince, o hemen kendini kirece bulamaya başlamış. Önce ıslak olduğu için hoşuna gitmemiş ama sonraları kuruyup beyazlayınca kendini sevmeye başlamış. Artık o kara bir kedi değildir. Bembeyaz pamuk gibi bir görüntüsü varmış. Hemen başka bir sahip bulur kendine. Küçük bir kız çocuğu onu evine almış. Hemen Reşo 'ya yemek vermiş ve ona odasında bir yatak yapmış. Reşo sobanın önünde, sıcacık evde mutludur. Artık diğer kediler tarafından da dışlanmıyor, hor görülmüyormuş. Bu durum epey zaman böyle geçmiş. Bir gün Reşo, evde oynarken su dolu leğenin içine düşer ve üzerindeki kireç çıkmaya başlamış.

Bir akşam vakti kız, bu durumu fark eder ve Reşo'nun gerçek yüzü ortaya çıkar. Bu pis kediyi ne yapayım deyip, onu dışarı atar. Reşo taşıma su ile değirmenin dönmeyeceğini anlamış fakat iş işten geçmiştir. Kar kıyamet kedi dışarıda miyav miyav deyip ortalarda gezinmeye başlamış. Gittiği hiçbir kapı yüzüne açılmamış. Çok geçmeden zavallı kedi soğuktan kışın ortasında donup kalmış. Karın ortasında siyah bir nokta gibi duruyormuş son deminde.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 14.07.2011

3-) Yaşı: 19

4-) Kaynak Kişi: Aslıhan VAKİF

5-) Hikâyeyi annesinden Duymuş

2.12. Küçük Mavi Kuş

Bir varmış bir yokmuş. Bir zamanlar uzak bir diyarda minik, sarı tüylü, sivri gagalı bir kuş yaşarmış. Bu kuş cennet gibi bir ormanda yaşarmış. Ne var ki çevresinde o kadar çekici ve güzel kuş olmasına rağmen o hiçbir kuşu sevip, herhangi birisine âşık olamıyormuş. Hayatına anlam katacak bir hayat arkadaşı yokmuş. Sonunda bir eş bulabilmek için de göç etmeye karar vermiş. En nihayetinde bir gün kendisini çeken dağa doğru uçmaya başlamış.

Küçük kuş durmadan uçup uzaklara gitmiş. Dere tepe aşır nihayet bir dağın başına gelmiş. Önceleri neden buraya geldiğini, niye buralara sürüklendiğine bir anlam verememiş. Ta ki dağın ortasında lavların arasında kafesin içinde güzeller güzeli kuşu görünce anlamış. Bu kuş ona benzemekle beraber ondan daha güzelmış. Bir görüşte sarı tüylü minik kuşa âşık olmuş. Hemen kafesin yanına sokulup, onu kurtarmaya çalışmış. Ne var ki o minik kuşa doğru uçtukça, o güzeller güzeli sarı kuştan uzaklaşıyormuş. Mavi kuş çırpınıp haykırmış ve dua etmiş. Karşısına bilge bir baykuş çıkmış. Evladım onu kurtarmak istiyorsan, develer diyarına gidip mavi elması alman gerekir ve ondan sonra Yedi Şelale'ye gidip elması altın balığa yedirmen lazım, demiş. Zavallı kuş ne gerekirse hemen yaparım deyip, develer diyarına uçuvermiş.

Develer diyarına gelmiş ama mavi elması nasıl bulacağını bilememiş. Tam o sırada yanına minik bir fare gelmiş. Minik fare sormuş dostum ne ararsın bu diyarda, seni daha önce hiç görmedim buralarda? Küçük kuş lavların koynunda sevdiğim var, onu kurtarmak için mavi elması almam lazım, diye fareciğe derdini anlatmış.

Farecik, kuşa acıyıp mavi elması bulması için yardım edeceğini söylemiş. Her yeri didik didik etmişler en sonunda mavi elması bir devenin boynunda bulmuşlar. Fakat devenin boynundan mavi elması çıkarmak epey zormuş. Farenin aklına bir fikir gelmiş ve hemen uygulamaya karar vermişler. Fare devenin kamburuna çıkıp gıdıklamaya başlamış. Deve kendini kaşındıkça elmasın bağlı bulunduğu ip incelmeye başlamış. Fare gıdıkladıkça deve kendini kaşıyormuş. En sonunda ip kopup elmas yere düşünce, küçük kuş elması kapmış. Fareye yardımlarından dolayı teşekkür ettikten sonra Yedi Şelaleye doğru uçmuş.

Yedi Şelale'ye geldiğinde yüzme bilmediği için kala kalmış. Nihayetinde o bir orman kuşuydu, yüzme bilmemesi normaldi. O yana gitmiş bu yana gitmiş nafile fayda vermemiş. Çaresiz oturup ağlamaya başlamış. Feryadını figanını duyan bir fok hemen yanına yaklaşmış. Ne derdin var kuş kardeş hele de bakalım seni dinleyelim, demiş. Kuş, başından geçenleri anlatmaya başlamış. Fok balığı arkadaşlarını da toplayıp altın balığı aramaya başlamışlar. Yedi gün sonra ancak balığı bulabilmişler. Hemen onu almışlar, kuşun yanına getirmişler.

Kuş altın balığı alıp dağın başındaki lavların yanına gelmiş. Elması balığa yedirmiş. Balık o anda lavların içine atlamış ve hemen ardından mavi kuş yakışıklı bir prens, sarı kuş ise sevimli bir prensese dönüşmüşler. Meğer vakti zamanında bir cadı bunlara büyü yapmış ve ikisini de kuş haline dönüştürmüştü. Cadı, onları kuşa çevirmekle kalmamış birde hafızalarını silmiş. Fakat aralarındaki aşkı silememiş. Aralarındaki aşk o kadar büyükmüş ki, cadının büyü, birbirlerine kavuşmalarına engel olamamış. Aşkın gücü her engeli yenermiş. Alev şelalesi masmavi bir pınar olmuş, alev püsküren dağ ise onlar için altından bir saray olmuş. Prens ve prenses birbirlerine kavuşmanın vermiş olduğu sürurla ölene kadar mesut bir şekilde yaşamışlar.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 17.09.2011

3-) Yaşı: 51

4-) Kaynak Kişi: Zine Vakıf

5-) Hikâyeyi babasından Duymuş

2.13. Ayı ve Avcı

Bir varmış bir yokmuş. Bir zamanlar uzak bir köyde, bir adam ve üç çocuğu varmış. Adamın karısı öldüğü için çocuklarına da bakmak zorundaymış. Yazın çiftçilik ile uğraşan bu adam kışın ise avlanarak geçimini sağlarmış. Bir kış günü yine köye çok kar yağmış. Avcı, tüfeğini, mermilerini ve erzakını hazırlayıp yola çıkmış. Köyün yakınlarında bir şey göremeyince, avcılığın da verdiği hırsla ormanın içine doğru gitmiş. Ormanda bir geyik vurmuş. Lakin geyik yere yıkılmamış ve yaralı halde kaçmış. Avcı er geç düşeceğini bildiğinden, onu takip etmiş. Fakat çok geçmeden kar izleri kapatmış. Avcıda epey uzaklaştığı için yolunu kaybetmiş. Hava giderek soğumaya başlamış. Avcı artık umudunu kaybetmeye başlamıştı. Bu havada kurtulması ancak bir mucize gerektiriyormuş.

Hava yavaş yavaş kararıyordu. Geyiğin peşinden giden avcıyı, kar zayıflatmaya başlamıştı. Fakat avcının dua etmekten başka yapacak pek bir şeyi de yokmuş. Artık donacağını düşünen avcının karşısına kocaman bir ayı çıkmış. Avcı korkudan silahını bile kaldıramamış. Çünkü avcılar bilir ki bu büyüklükte bir ayıyı bir seferde öldürmek pek kolay olmayacaktır. Avcı ayıları tanıdığı için ayıyı ürkütmemesi gerektiğini iyi biliyormuş. Avcı olduğu yerde donup kalmış. Ayı, avcıya el kol işareti yaparak onu takip etmesini istemiş. Avcı gözlerine inanamamış. Ayı onu takip etmesini istiyordu. Avcı çaresiz ayıyı takip etmeye başlamış. Biraz ileride bir mağaranın önüne varmışlar. Mağaranın arkası koyunyünü, ön tarafı da bal kovanları ile doluymuş. Avcı donmamak için mağaraya girmiş. Mağaraya girer girmez yünlere sarılmış. Isındıktan kısa bir zaman sonra uyumaya başlamış. Dört beş saat sonra ayı

omuzlarında bir koyunla dönmüş. Ayı koyunu, yemesi için avcının önüne atmış. Avcı koyunun ciğerlerini ateşte pişirip yemiş. Biraz sonra kendine gelmiş. Avcı mağarada birkaç gün kalmış. Bu süre zarfında iyice kendine gelmiş. Avcı kar'ın da durmasını fırsat bilerek mağaradan ayrılması gerektiğine karar vermiş. Avcı ayrılırken ayının sahip olduğu bunca koyunyünü ve yüzlerce kovan balı da düşünürmüş. Ama der; ben bunları köylülere anlatırsam köylüler ayıyı öldürür her şeyini alırlar. Ayı hayatımı kurtardı. Ben ona bu kötülüğü yapamam diyerek köyün yolunu tutmuş.

Avcı köyüne varınca onu merak edenler, başına üşüşmüş. Tabi avcı yolda düşündüklerini köylüleri görünce unutmuş. Avcılık alışkanlığının verdiği hevesle her şeyi olduğu gibi köylülere anlatmış. Köylüler avcıyı kandırıp ayının sahip olduğu her şeyi almayı düşünmüşler. O kadar mal, yün, bal zengin olduk demişler. Avcı bir an tereddüt etmiş; ama demiş o hayvan ne yapacak onca yünü ve balı, onu kaçırır hepsini alırız. O, kendine yeniden toplar diye düşünmüş.

Avcı ve köylüler at arabalarını tüfeklerini alıp yola çıkmışlar. Epey yol almışlar ve nihayet ayının mağarasının önünde belirmişler. Ayı bakmış bir sürü kalabalık ve silahlı adam mağaranın önünde, şaşırmış. Dışarı doğru çıkmış bakmış ki avcı da içlerinde duruyor. Avcı ile ayı göz göze gelmişler. Ayı sanki sana yaptığım iyiliğin karşılığı bu muydu diye bakıyormuş? Ayı köylülere açılın diye işaret etmiş. Köylüler açılmak zorunda kalmışlar. Ayı büyük bir hışımla avcıya saldırmış. Köylüler ne olduğunu anlamadan ayı avcıyı parçalamış. Köylüler ayıya ateş edip vurmuşlar; ama ayıyı durduramamışlar. Ayı avcıyı öldürdükten sonra ikisi cansız düşmüşler. Ayı kendisine hainlik yapan avcıyı affetmemiş. İntikamını almıştır.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 22.08.2011

3-) Yaşı: 79

4-) Kaynak Kişi: Zizo ZENCİRCİ

5-) Hikâyeyi babasından duymuş

2.14. Küçükayı

Bir zamanlar uzak bir diyarda Şina adında bir kız yaşarmış. Kız biraz büyüdükten sonra aynı köyde kalan ve kızın sevgilisi olan Avni ile nişanlanmış. Kız ve oğlan birbirlerini çok severlermiş. Gençler bir gün ormanda gezinip, şelalenin buz tutmuş suyundan kaymak için sözleşmişler.

Çocukluklarından beri en sevdikleri oyun, kışın şelalenin buz tutan yüzeyinde kaymak imiş. Kış güneşi olmasına rağmen hava çok soğukmuş. Gençler başlamışlar şelalenin üst kısmında kaymaya. Bir o yana bir bu yana derenin üstünden geçmişler. Güneş epey yükselmişti. Şelalenin buz tutan yüzeyini epeyce ısıtmıştı. Şina şelalenin buz tabanını bir daha geçmek istemiş. Şelalenin tam ortasına geldiği vakit buz çatlamış ve Şina suyun içine girmiş. Suyun içinde biraz debelenirken Avni de suya girip Şina'yı çıkarmaya çalışmış. O buz gibi suda Şina'yı kurtarayım derken kendisi halsiz düşmüş. Şina'yı çıkarmayı başarır; fakat kendisi buz gibi suda donmuş. Bir süre sonra Şina'nın gözleri önünde batıp, kaybolmuş.

Aradan iki yıl geçmiştir. Şina evlenme çağında olduğu için bir sürü taliplileri görücüye geliyormuş. Şina artık Avni'den de umudunu kesmiştir. Annesi ve babasının ısrarlarına daha fazla dayanamayarak en son gelen zengin bir tüccarın oğluna hayır diyememiş. Şina'ya çok güzel bir nişan daveti yapmışlar. Fakat nişan gecesi çok tuhaf bir hadise meydana gelmiş. Daveti ayılar basıp Şina'yı kaçırmışlar. Nişanlısı ve adamları silahlanıp ayıların peşine düşmüşler. Lakin ayılar o kadar kalabalıktır ki adamlar Şina'yı kurtaramazlar. Ayı Şina'yı şelalenin olduğu yere getirmiş. Şina'ya bakarak ona bir kolye vermiş. Bu Avni'nin kolyesiydi. Şina, Ayıya

sorar bu kolye sende ne arıyor. Bu Avni'nin kolyesidir. Ayı söyler, bende zaten Avni'nin ta kendisiyim. Bu görünüşümü seni kurtarmaya çalışırken şelalenin buzlu suyuna borçluyum, demiş. Bu şelalenin bir sırrı vardır. Kim ki bu şelalede sevdiği uğruna boğulursa ayıya dönüşürmüş. Bende gördüğün gibi bu hale geldim, demiş. Şina neden bunca zaman gelmedin hep geleceğin umuduyla seni bekledim, demiş. Hiç beni düşünmedin mi? Avni ise bu halde beni görmeni istemedim, demiş. Ama senin nişanını görünce eski günlerimiz aklıma geldi. Bir türlü seni unutamadım. Dayanamayıp arkadaşlarımla beraber nişanı bastık, demiş.

Kız nişanı bozacağını söyleyip eve döneceğini söylemiş, Avni'ye. Yoksa babam çok üzülür durumu bilmiyorlar, demiş. Gidip onlara anlatmalıyım. Avni neyi anlatacaksın, eski nişanlının bir ayı olduğunu mu anlatacaksın? Kız ne olursa olsun bunu muhakkak anlatmalıyım. Sen benim nişanım, kahramanımsın sana hayatımı borçluyum, demiş. Sen yaşıyorken ben nasıl başkasıyla evlenebilirim. Avni ve kız babasının köyüne doğru yola çıkmışlar. Eve yaklaştıklarında Avni'nin gözlerinden yaş gelmeye başlamış. Çünkü kızın yeni nişanlısı çok zengin ve çevresi güçlü adamlarla doluymuş. Şina'yı asla rahat bırakmaz diye düşünmüş.

Kız eve gelir gelmez nişanlısı onu karşılamış. Tam da senden umudumuzu kesmiştik ki şükürler olsun sağ salım döndün, demiş. Kız gelir gelmez nişanlısına evlenmekten vazgeçtiğini söylemiş. Çünkü Avni yaşıyordu. O ayı Avni'dir, demiş. Nişanlısı herhalde delirdin, demiş. Konu komşu herkes kendi içinde kızın bu durumuna gülüyorlarmış. Ama kız Avni'den aldığı kolyeyi gösterince herkes şaşırmış. Bu Avni'nin kolyesiydi, ailesi de bunun doğruluğunu tasdik etmiş.

Kızın nişanlısı bu mümkün değil doğru olsa bile gidip o ayı ile mi yaşayacaksın diye hiddetlenmiş. Kızın babasına baskı yapmışlar. Düğünü kaldığı yerden devam ettirmeye karar vermişler. Kız çaresiz babasının dediğini yapmak zorunda kalmış. Düğün gecesı kız orman tarafına bakar ki iki çift göz karanlığın içinde parlıyor. Bu gözlerin Avni'ye ait olduğunu anlamış ve dayanamayıp tekrar ormana kaçmış. Nişanlısı ve adamları hemen peşlerine düşmüşler. Şina doğruca Avni'nin yanına gitmiş. İkisi beraber şelaleye doğru koşmuşlar. Şelaleye geldiklerinde kaderlerinin tekrar onları burada buluşturduğunu anlamışlar. Şina ve Avni hiç düşünmeksizin kendilerini buzlu şelalenin içine atmışlar. Eski âşıklar,

yakalanmaktansa ölmeyi tercih etmişlerdi. Şina ve Avni buzlu suların içinde kaybolmuştu. Duruma çok üzülen kızın nişanlısı her ikisi içinde dua eder. Ya Rabbim sen ikisini de gökyüzünde bir yıldız yap. Biz onlara zulüm ettik sen merhamet et. Onların ışıkları, âşıklara rehber olsun, diye dua etmiş. Bir süre sonra şelaleden birbirilerine sarılmış iki yıldız halinde gökyüzüne yükselmişler.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 22.08.2011

3-) Yaşı: 79

4-) Kaynak Kişi: Zizo ZENCİRCİ

5-) Hikâyeyi annesinden duymuş

2.15. Maymun Prenses

Bir zamanlar uzak bir diyarda yakışıklı mı yakışıklı bir prens yaşıyormuş. Yakışıklı prens ne yapsa ne etse de mutlu olamıyormuş. Sarayda aradığı huzuru bulamayan prens, bir yolunu bulup saraydan uzaklaşmaya karar vermiş. Saraydakilerin şüphelenmemesi için bir av gezisi düzenleyeceğini bildirmiş. Ailesi prensin saray hayatına uygun bu teklifini hemen kabul etmişler. Prens, okunu kılıcını alıp yardımcısıyla beraber ormana doğru yol almış. İyice ormana girince prens, uygun bir zamanı kollayıp, kaçmış. Yardımcısı hemen krala haber vermiş. Kralın adamları prensi her yerde aramışlar; ama nafile onu bulamamışlar. Prens, çoktan boz atını sürüp ormanın derinliklerine doğru yol almıştı.

Prens ormanda günlerce yol almış. Sonunda uzaklarda parlayan bir ışık görmüş. Işık o kadar parlıyormuş ki prensin gözlerini kamaştırıyormuş. Prens ışığa yaklaştıkça ışık belirginleşmeye başlamış. Bu ışık saf zümrüitten yapılmış bir saraydan başka bir şey değilmiş. Şaşkınlıktan ne yapacağını bilemeyen prens kapıdan içeri seslenmiş. Kimse cevap vermemiş. Ne yapmışsa da içeri girememiş. En sonunda ülkesine dönmeye karar vermiş. Orduyu alıp muhakkak bu sarayı almalıyım, demiş. Prens kaderinin bu olduğuna inanıyordu.

Prens saraya döner dönmez başından geçenleri babasına anlatmış. Saf zümrüitten yapılmış yeşil bir saray olduğunu içindeki kimselerin kapıyı açmadığını onun için orayı alması gerektiğini anlatmış. Babasını ikna eden prens ordusu ile yeşil sarayın kapısına dikilmiş. Prens sarayı iki gün içinde alır. Sarayda yüz on altı asker, on altı hizmetçi ve birde prenses varmış. Sarayın bahçesine giren ordu, sarayın iç

mekânına giremiyormuş. Orada sadece prenses yaşıyormuş. Sarayın bahçesine seslenen prenses, prens ile konuşmak istediğini bildirmiş. Prens izin verince prenses prensten kapıya yanaşmasını istemiş. Prens kapıya doğru gitmiş. Prens kapıya yaklaşınca zarif bir ses duymuş. Biraz daha yaklaşınca prensesin bir maymun olduğunu görmüş. Prens şaşkınlıktan kala kalmış. Sarayın bahçesine girebildin ama asla içine girmesin demiş, prenses. Prens, peki o halde sen bu saray için ne istiyorsun, ben bu saraya âşık oldum ne kadar mal mülk istersen sana veririm, yeter ki bu sarayı bana ver, demiş. Beni bu saraya çeken bir güç var, demiş. Burada mutlu oluyorum, tarif edemediğim duygulara kapılıyorum, demiş. Beni bu sarayla bütünleştiren bir şey var, demiş.

Prens, çok kişi bu sarayı almayı denedi lakin başarılı olamadılar, demiş. Bu saf zümrütten sarayın fiyatı baha biçilemez. Ama bu saraya sahip olmanın bir yolu var, oda benimle evlenirsen sarayın kara mührü bozulur ve böylece saraya girebilirsin, demiş. Prens başka çaresi yok mu, demiş? Prens, gördüğün gibi yok, demiş. Prens umutsuzca düşündükten sonra maymun prensesle evlenmeye karar vermiş. Hemen düğün yapmaya karar vermişler. Pek şatafatlı bir düğün olmasını istemeyen prens sade bir düğün olması için emir vermiş. Saf zümrüt sarayın ihtişamı prensi kendinden geçiriyormuş.

Düğünden bir saat evvel uzun bir gelinlik ve uzun bir duvak içinde gelen maymun prenses herkesi şaşırtmış. Neden bu elbisenin içine girdiğine kimse bir anlam verememiş. Nikâh merasimi bittiği anda maymun prensesin etrafını sarayın zümrütleri kaplamaya başlamıştı. Bu parıltı içinde maymun prenses dünyalar güzeli bir kıza dönüşmüş. Düğün, sihri bozmuş. Maymun prenses eski haline dönüşmüştü. Meğersem saray kızın güzelliğinden oluşuyormuş. Kız eski halini alınca saray da eski durumuna dönmüş. Zaten prens kızı gördükten sonra sarayı çoktan unutmuştu. O günden sonra prens ve prenses ölene kadar mutlu yaşamışlar.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 09.06.2011

3-) Yaşı: 60

4-) Kaynak Kişi: Yasin TARI

5-) Hikâyeyi annesinden duymuş

2.16. Keçi ve Dört Yavrusu

Vaktiyle bir keçi ve dört yavrusu varmış. Keçi bir sabah otlanmak için dışarı çıkacakmış. Keçi, evden çıkmadan evvel yavrularını sıkı sıkıya tembih etmiş. Sakın ben gelmeden başkasına kapıyı açmayın. Yoksa bu civarda kurnaz bir kurt var sizi acımadan yer, demiş. Çocuklar, hep bir ağızdan merak etme anneciğim kimseye kapıyı açmayız, demişler.

Neyse anne çayırlara doğru yola çıkmış. Çocukları hemen kapıyı arkadan sürgülemiş. Keçinin çıktığını gören kurt hiç beklemeden evin kapısına dikilmiş. Hemen kapıyı çalmaya başlamış. Yavrular hep bir ağızdan kim o diye, seslenmişler. Kurt; komşunuzum yeni taşındım buraya, biraz su almaya geldim, demiş. Yavrular hep beraber, annemiz kimseye kapıyı açmayın, dedi. Biz de sana kapıyı açamayız, demişler.

Kurt yavruların kapıyı açmayacağını anlamış. Biraz bekleyip yine kapıyı çalmış. Bu seferde sesini inceltip anne keçinin taklidini yapmış. Yavrularım açın anneniz geldi size süt vereceğim, demiş. Yavrular bizim annenin sesi bu kadar kalın değildi. Sen bizim annemiz değilsin sana kapıyı açmayız, demişler. Kurt hemen kasaba gidip döveri almış ve dilini inceltmiş. Bu sefer kurdun sesi ince çıkıyormuş. Kesin bu sefer kapıyı açarlar diye düşünmüş. Kapıyı çalmış, yavrular; kim o demiş, kurt annenizim açın kapıyı size süt vereceğim, demiş. Yavrular bu bizim annemiz hemen kapıyı açalım, demişler. Yavruların en küçüğü ve akıllısı durun, bu kurt olabilir, demiş. Ayağını görmeden açmayalım, demiş. Kurda sormuşlar, tamam o zaman ayaklarını görelim, sonra kapıyı açarız. Kurt hemen değirmene koşup

ayaklarına un serpiştirmiş. Eve dönüp ayaklarını yavru keçilere göstermiş. Çocuklar sevinip kapıyı açmış o anda kurt hepsini birden mideye indirmiş.

Akşama doğru anne keçi eve dönünce kurdun eve girdiğini anlamış. Anne keçi hemen Baytara gidip ona durumu anlatmış. Baytar hemen bir düello yapalım kim kazanırsa onun dediği olur, demiş. Anne keçi kurdun evine, onu düelloya davet etmeye gitmiş. Karısına sormuş kocan nerede karısı ben bilmem kızıma sor, demiş. Kızına sormuş, kızı ben de bilmem ağabeyime sor, demiş. At eyerleyen abisine sormuş, abisi babam ahırda, demiş. Anne keçi kurdun yanına gitmiş ve ona seni düelloya davet ediyorum, demiş. Kendine güveniyorsan, korkmuyorsan çık karşıma, demiş. Kurt tamam ne yapacaksak yapalım varım, demiş. Sen benimle baş edemesin ihtiyar keçi ben senden daha zekiyim, demiş. Ben bu işin uzmanıyım, çok iyi anlarım sana yazık olacak kaybedersen acımam, demiş.

Anne keçi, kurda tamam o zaman kim en iyi yoğurdu yaparsa o kazansın, demiş. Kurt böbürlenmiş tamam demiş. Hemen başlayalım da bu iş bitsin. Kurt naylon bir kovaya sütü koyup hemen mayalamış. Anne keçi kendi sütünü sağdırmış, sonra demir bir kova alıp güzelce mayalamış. Aralarında en iyi yoğurt yapan kişiyi baytar seçecekmiş. Baytar önce kurdun yoğurdunu yemiş ve hemen kusmuş çünkü çok iğrenç bir tadı varmış. Sonra anne keçinin yoğurdunu tatmış ve çok beğenmiş. Birincilik anne keçinin olmuş.

Kurt duruma hemen itiraz etmiş. Boynuzlarını keskinleştiren anne keçi kurdun karnına bir tane vurmuş. Çocuklarını kurdun karnından baytarın yardımıyla çıkarmış. En küçük yavru diyormuş ki: Anne biz anneannemizin evine gitmiştik biliyor musun? Her taraf yemyeşildi. Anneannemizin evi çok güzel yerdeydi. Anne keçi sevinç içinde çocuklarına sarılmış. Kurdun postunu da kürkçü dükkânına satmışlar.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 17.09.2011

3-) Yaşı: 51

4-) Kaynak Kişi: Zine Vakıf

5-) Hikâyeyi babasından duymuş

2.17. Dıface

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir ihtiyar ve yedi erkek evladı varmış. İhtiyar adam karısını kaybettikten sonra çocuklarına hem analık hem de babalık yapıyormuş. Uzun zaman sonra ihtiyar, evlatlarına bakmaktan yorgun düşmüş. Günün birinde ihtiyarın komşusu ona dul bir kadın ve yedi kızından bahsetmiş. Bu dul kadın yakın civarda yaşamış. İhtiyarın komşusu demiş ki, onun yedi tane de kızı var, seninde yedi oğlun var, demiş. Biz sizi birbirinizle evlendirelim, kızlarını da oğullarına verelim, demiş. İhtiyar haberi hemen oğullarına vermiş. Tabi oğulları haberi sevinçle karşılamışlar. Ne de olsa hepsi bir anda evlenecek olmanın mutluluğunu yaşamışlar. Yalnız, İhtiyarın küçük ve kurnaz oğlu Dıface bu işe şüphe ile bakmış. Ağabeyleri ısrar edince fazla dayanamayıp mecburen evet demek zorunda kalmış. Böylelikle düğün merasimlerine başlamışlar.

Düğünler yapıp akşam gerdeğe girecekleri sırada dul kadın çocuklarıyla konuşayım, demiş. Almış onları içeri akşam ne yapacağınızı sakın unutmayın diye tembih etmiş. Kapı aralığından yeni gelinlerin bu davranışını gören kurnaz Dıface dul kadının bir dev olduğunu anlamış. Duyduklarını hemen babasına koşup haber vermiş. Dıface; baba bunlar akşamleyin hepimizi kesecekler kulaklarımla duydum, demiş. Yeni damatlar herhalde demişler bu yine bize oyun yapıyor deyip Dıface'yi başlarından savmışlar. Ne de olsa bu Dıface'nin yeni bir şakasıdır, demişler. Bu zavallı kadınlar bize ne yapabilirler diye söylenmişler. Akşam olup şölen bitince ihtiyar kadın çocuklarına gizlice bıçaklarınızı aldınız değil mi, diye tembihlerken Dıface bu konuşulanları da duymuş. Dul kadın duyulduklarını görünce Dıface'yi

kovalıyor. Dıface korkusundan tavuk kümesine saklanmış. Kadın onu bulamayınca gidip ihtiyarı öldürmüş. Tabi bütün kızları da kocalarını öldürmüşler.

Dıface ailesinin öldürüldüğünü görünce yaşlı kadının bütün kızlarını öldürmüş. Sıra tam en küçüğüne gelmişken yaşlı kadın Dıface'yi görmüş. Dıface hemen koşup bir ağacın üstüne çıkmış. Yaşlı kadın geliyor, bakıyor ki Dıface ağacın tepesinde ağaca tırmanamadığı için onu kandırmaya çalışmış. Bak oğlum olan oldu biz bir çaresine bakmalıyız. Sana bir şey yapmayacağım söz, demiş. İn aşağı da konuşalım, demiş. Dıface inanmamış; ama hep burada kalamayacağını da biliyormuş. Aşağı iner inmez yaşlı kadın onu tutmuş ve bir çuvala koymuş. Dul yaşlı kadın daha sonra Dıface'yi ahıra bırakıp hançerini almaya gitmiş. Dıface'nin başında beklemesi içinde küçük kızını bırakmış. Tama o sırada Dıface çuvaldan çıkıp ihtiyarın kızının ağzını bağlayıp çuvalın içine koymuş. Dul kadın çıkıp gelmiş çuvalı delik deşik etmiş. Çuvalı açıp bakmış ki içindeki Dıface değil de kendi kızıdır. Çılgına dönmüş ve Dıface'yi kovalamaya başlamış. Evin etrafında dolandıkça dolanmışlar; ama Dıface'yi yakalayamamış. Sinirinden Dıface'yi kara bir tavuk olarak görüyormuş. Güzel etli karatavuk gel bana diyerek Dıface'ye sesleniyormuş. Evin etrafında döndükçe bu nakaratı tekrarlıyormuş. Güzel etli karatavuk gel bana, diye. Sonunda Dıface'yi yakalayamayınca kahrından oracıkta patlayıp ölmüş. Dıface de kaçıp kurtulmuş.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 09.06.2011

3-) Yaşı: 60

4-) Kaynak Kişi: Yasin TARI

5-) Hikâyeyi annesinden duymuş

2.18. Hephınarke

Bir varmış bir yokmuş. Uzak bir diyarda güzeller güzeli bir kız yaşarmış. Bu kızın adı Hephınarke imiş. Adı gibi güzel olan bu kızı güzelliğinden dolayı zengin olsun fakir olsun herkes, istemeye gelirmiş. Kız kendisini güzelliği için değil de kalbi için seven birisini arıyormuş. Bunun için hepsini bir bahane ile eli boş olarak geri gönderirmiş.

Bir gün nasıl olmuşsa kralın oğlu Hephınarke'nin güzelliğini duymuş ve onu babasından istemeye geleceğinin haberini göndermiş. Haberi alan üvey annesi kıskançlığından ne yapacağını bilememiş. Hephınarke'den o kadar nefret ediyormuş ki bir an önce ondan kurtulmanın hesabını yapmış. Sonra hain bir plan tasarlamaya başlamış. Hephınarke'yi köyün uzağına ormanın ta içlerine odun toplama bahanesiyle götürmüş. Odunlarını toplayıp dönecekleri esnada üvey annesi bir yolunu bulup onu terk etmiş. Hephınarke sağa sola bakmış üvey annesini görememiş. Üvey annesi giderken Hephınarke'nin ayakkabılarını da yanına almış. Yalınayak ormanda gezinirken ayağına yılan kemiği batmış. Kemik kızın ayağında kırılmış ve kız ayağından kemiği çıkaramamış. Hephınarke ayağının acısından fazla yürüyememiş. Zavallının bu halde bir ağacın dibinde beklemekten başka çaresi kalmamış.

Hephınarke'nin babası akşam olduğunda ilk işi kızını sormak olmuş. Ne de olsa yarın bu aile için büyük bir gün olacaktı. Çünkü kralın oğlu Hephınarke'yi istemeye geliyormuş. Baba kime sormuş nereye bakmışsa da Hephınarke'yi bulamamış. Sabah olunca kralın oğlu ve adamları gelmişler. Baba durumu kralın

oğluna anlatmış. Kralın oğlu ormana adamlarını gönderip Hephınarke'yi bulmuşlar. Hephınarke'yi alıp evine getiriyorlar. Sarayın hekimleri kızın ayağına bakmışlar lakin bir çare bulamamışlar. Bu hastalıktan on gün sonra kız bayağı zayıflamıştı.

Kızın babası çaresiz, her tarafa haber salmış: Kim ki kızımı iyileştirirse kızımı ona veririm, demiş. Ormanda yaşayan genç, yakışıklı bir delikanlı onu iyileştirebileceğini söyleyerek Hephınarke'nin babasının karşısına dikilmiş. Kralın oğlu hasta zayıf bir kız gördüğü için de ondan soğumuş. Kız iyileşirse gelip bakarım. Beğenirsem kendime alırım deyip oradan ayrılmış. Tabi kızın babası bu olup bitenden hiç hoşnut olmamış; ama yapacak başka bir şey olmadığı için de razı olmuş. Yakışıklı genç, kızı almış yaşadığı orman evine götürmüş. Kızın ayağına bazı ilaçlar sürüp tedavi etmiş. Kız bir zaman sonra doğal ilaçların da yardımıyla sağlığına kavuşmuş.

Birkaç hafta sonra kızın babası onu görmeye gelmiş ve kızını sağlıklı görünce çok sevinmiş. Demiş artık kızımı kralın oğluna verebilirim. Oğlan, babanın kararına itiraz etmiş. Eğer kızını iyileştirirsem bana verecektin. Kızını bana vermen gerekiyor, demiş. Kız oğlanın dürüst biri olduğunu görünce o da oğlanı sevmiş. Babasına rica etmiş, babası da kızı oğlana vermiş. İkisi de beraber ormanda mesut bir hayat sürmüşler.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR /ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 04.05.2011

3-) Yaşı: 79

4-) Kaynak Kişi: Zizo Zencirci

5-) Hikâyeyi annesinden duymuş

2.19. Besse İle Musa

Bir varmış bir yokmuş uzun zaman önce Besse ve Musa adında bir karıkoca varmış. Bu karı koca kendi hallerinde yaşarlarmış. Besse saf, Musa ise kurnaz imiş. Besse'nin saflıklarından dolayı her gün Musa ona dayak atarmış. Musa çalışır parasıyla altın alırmış. Bu altınlarını da kaybolmasın diye Besse'nin boynuna takarmış. Yani varı yoğu hepsi o altınlarmış. Her gün o altınları izleyip sevinirmiş.

Bir gün köye seyyar satıcı gelmiş. Besse hemen koşmuş yanına ve demiş sen ne satıyorsun sende ne var ki alalım? Seyyar satıcı; çok güzel ipeklerim, gerdanlıklarım, güzel elbiselerim var, demiş. Besse, benim param yok ama bu kocamın aldığı altınlar var, demiş. Seyyar satıcı olsun demiş ben onları da kabul ederim, demiş. Hem sana daha büyük ve daha güzel olanları veririm. Besse hemen boyundaki altınları seyyar satıcıya vermiş. Karşılığın da Besse'ye bir çuval dolusu değersiz hediyelik ile basit kumaştan vermiş. Besse almış eşyaları kocasının yanına koşmuş. O esnada seyyar satıcı hemen köyden ayrılmış. Besse gelir eşyaları kocasına gösterir. Kocası eşyalara bakmış nereden buldun bunları, demiş? Besse senin küçük altınlarına bu kadar eşya aldım, demiş. Musa çok kızmış ama köyün ortasında Besse'yi dövmek istemediği için onu eve göndermiş.

Musa eve gelir gelmez bunu dövmeye başlamış. Canı rahat etmeyince Besse'nin saçlarını kazıyıp kafasına tuz sürmüş. Besse kızıp babasının evine gitmiş. Yolda giderken bir tavuk kokoko demiş. Besse, tavuk kardeş ben eve gelmem Musa'ya kızgınlım, demiş. Biraz daha ilerler ve bir kaz vakvakvak der. Besse, yine der kaz kardeş ben Musa'ya kızgınlım eve gelmem, demiş. Biraz daha ileride peşine

bir deve takılmış. Yanına gelip Besse'nin kafasını yalamaya başlamış. Besse tamam diyor yeter senin hatrın için eve geri döneceğim. Besse devesini alıp eve geri gelmiş. Musa deveyi görünce hemen ahıra kapatıyor. Kimseye söylememesi için karısını da sıkı sıkıya tembihliyor. Sonra karısına diyor ki; gel bu kazanın altına gir demirden dolu yağacak. Besse kazanın altına giriyor, Musa kazanın üstüne buğday serpiyor. Tavuklar gelip gagalamaya başlayınca tamam diyor demirden dolu yağmaya başladı. İyi ki bu kazanın altına girmişim, der. Biraz sonra buğday bitince tavuklar ayrılmış. Musa gelip Besse'yi kazanın altından çıkarmış.

Deve sahibi de her tarafta devesini arıyormuş. Deveyi bulamayınca karakola gitmeye karar vermiş. Derdini karakol komutanına anlatmış, devesinin iki gündür kayıp olduğunu haber vermiş. Karakol amiri bütün köylüleri ifadeye çağırmış. Hepside biz almadık diye ifade vermiş. Karakol komutanı askerlere köyde başka kimse kaldı mı diye sormuş? Askerler, Besse ve Musa adında bir karıkoca kaldığını bildirmişler. Tabi kimse bunların deveyi alabileceği tahmin etmemekteymiş. Besse ve Musa da karakol komutanına ifade vermeye gelmişler. Önce Musa'ya soruyor deveyi sen mi aldın? Musa yok komutanım deveden haberim yoktur. Sonra Besse'ye soruyor ne yaptın deveyi? Besse şaşırmış ve hemen Musa'ya verdim demiş. Oda kesti bir kısmını kavurma yaptı, bir kısmını da şehirde bir kasaba sattı, demiş. Ben sadece bir defa yedim oda ishal oldum, hastalandım. Komutan diyor ne zaman aldınız? Diyor ki: Komutan, demirden dolu yağdığı o gün demiş. Komutan demirden dolu yağar mı Besse deyip ikisini de salıvermiş.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 21.07.201

3-) Yaşı: 60

4-) Kaynak Kişi: Fatma GÜNER

5-) Hikâyeyi annesinden duymuş

2.20. Şikeft

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde uzak bir diyarda kimsesiz kör bir kız yaşarmış. Yaşlı anne ve babasıyla yaşayan genç kız bir gün temiz hava alayım demiş ve evden çıkmış. Gitmiş gitmiş evden epey uzaklaşmış. Kızın gözü kör olduğu için hiçbir yeri göremiyormuş. Kız ileride bir mağaraya düşmüş. Mağaraya girdiği gibi mağaranın ağzı kapanmış. Her taraf karanlık imiş ama kızın gözleri açılmış ve her yeri görebiliyormuş.

Kız mağaranın içini gezerken bir mezar ve bu mezarın yanında bir süpürge görmüş. Allah'ın hikmeti mağaraya her gün bir parça ekmek pencereden aşağı düşermiş. Kız almış eline süpürgeyi her gün mezarın üstünü temizlemiş. Tam üç gün bu olay böyle devam etmiş. Üç gün sonra mezar açılmış ve on altı yaşında genç bir delikanlı çıkmış. Kıza demiş kimsin nesin burada ne arıyorsun. Kız delikanlıya; üç gün önce mağaraya düştüğünü ve o günden beri mağaranın kapısının kapalı olduğu için burada kaldığını söylemiş. Delikanlı genç, sen o zaman benim kaderimsin benimle evlenirsen seni mutlu etmek için elimden gelen her şeyi yaparım, demiş. Kız da oğlanı görür görmez beğenmiş. Allah'ın emri ile mağaranın kapısı açılmış ve her ikisi de çıkıp gitmişler.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 09.02.2012

3-) Yaşı: 61

4-) Kaynak Kişi: Emine VEFA

5-) Hikâyeyi kaynanasından duymuş

2.21. Yedikardeş

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir karıkoca ve yedi erkek evladı yaşarmış. Bu ailenin hiç kız çocuğu yokmuş. Kadın sekizinci çocuğa hamile kalınca aile dua etmişler ki bu çocuk da kız olsun, diye. Baba o kadar sevinmiş ki sevincinden ava çıkmaya karar vermiş. Avlayacağım hayvan kızımın kısmeti olsun, demiş. Evin her ferdi bir şekilde sevincini gösteriyormuş. Evdeki çoluk çocuk herkes umutla doğacak çocuğun gelmesini bekliyormuş. Nihayet kırk gün sonra bir kız çocukları olmuş. Ailenin tüm fertleri sevinçten davul zurna eşliğinde halay çekmişler. Nihayet bizimde bir kızımız oldu diye. Yedi erkek evlattan sonra kız çocuğunun dünyaya gelmesi aileyi mesrur etmiş.

Kızın ailesi hayvancılıkla geçinirmiş. Kız doğduktan belli bir zaman sonra ailenin hayvanları eksilmeye başlamış. Tabi aile doğal olarak önce hırsızlardan şüphelenmişler. Fakat bunlar tuhaf hırsızlarmış. Hayvanın bütününi götürmek yerine bir parçasını alıyorlarmış. Hırsızları yakalamak için sırası ile aile gençleri nöbet tutmaya başlamışlar. Ama hepsi sabah saatlerine yakın uykuya dalmışlar. Sıra Mehmet'e gelmiş. Mehmet parmağını kesmiş ve parmağına bir ip bağlamış ipi de kapıya bağlamış. Kapının üstüne de tuzlu su koymuş. Gece sabaha doğru artık Mehmet dayanamayıp uyumuş. Bir süre sonra elinin acısıyla uyanmış. Bakmış ki küçük kardeşi kundaktan çıkıp bir canavara dönüşmüş. Sonra gidip ineği öldürüp ineğin budunu yemiş. İneği yedikten sonra eski haline dönüşüp kundağına geri girmiş. Sabah aile uyanınca bakarlar ki bir inekleri daha ölmüş hem de bir bacağı yokmuş. Aile Mehmet'e sormuş akşamleyin ne oldu bir şeyler görebildin mi? Bir

inek daha öldü, demişler. Mehmet gördüklerime inanmanız çok zor. Küçük bacımız sabaha doğru kundağından çıkıp bir canavara dönüştü, sonra gidip ineğin budunu yedi ve tekrar gelip kundağın içine girdi. Hepsi de ona inanmamış kız senden sonra ki en küçüğü olduğu için sen onu kıskanıyorsun, demişler.

Mehmet kız kardeşinin beşiğine doğru gidip, sen cinsin değil mi diye, sormuş? Seni akşam ineği yerken gördüm. Küçük kız, ona dik dik bakarak bir daha bana öyle derssen seni öldürürüm, demiş. Mehmet korkmuş canını seven hiç kimse burada durmasın, demiş. Bu kız hepinizi öldürecek, demiş. Ailenin hepsi de Mehmet'i kararından vazgeçirmeye çalışmışlar; ama Mehmet atını hazırlatıp oradan hızla ayrılmış. Az gitmiş uz gitmiş. Ormanda bir kurdun doğurmak üzere olduğunu görmüş. Kurt ona der; doğumuma yardım edersen sana yavrularımdan ikisini veririm. Mehmet kurdun doğumuna yardım etmiş. Doğumdan sonra kurt yavrularını alıp oradan uzaklaşmış. Çok geçmeden göçerlerin yanında çobanlık işi bulmuş. Akli hep ailesindeymiş; ama ona inanmadıkları için de onlara biraz kızgınmış.

Mehmet burada dokuz ay boyunca çalışmış. Sonra bir gün ailesinin yanına döneceğim deyip göçerlerin yanından ayrılmış. Ayrılmadan önce yaşlı bir kadına kurtlarını emanet etmiş. Kadına bu kurtları bağlamamı istiyorum. Kurtlar ulayınca onları serbest bırakırsın, demiş. Atına binip evine doğru yol almış. Evine vardığında bakar ki evi harabeye dönmüş. Kız orada oturmuş Mehmet'in gelişini izliyormuş. Mehmet atından inip kızın yanına gelmiş. Ailem nerede onlara ne yaptın diye kıza sormuş. Kız hepsini öldürüp yedim diye cevap vermiş. Artık sıra sende, demiş. Tam Mehmet'e saldıracağı esnada Mehmet ona der; ben açım beni böyle yersen bir tat alamayacaksın. Güzel bir yemek pişir de yiyeyim o zaman tadım daha güzel olur, demiş. Kız ona yemek yapmış. Mehmet yemeğini yemiş ve yedikten sonra kızın eline eleği verip suya göndermiş. Kız eleği suya batırır çıkarırmış ama bir türlü elek dolmazmış. Sonunda öfkelenip Mehmet'in atını öldürmüştü. İster sulu ister susuz olsun Mehmet seni yiyeceğim, demiş. Tam Mehmet'e doğru geldiğinde, Mehmet korkudan ağaca tırmanmış. Kız ağacın altına gelip, elbette oradan ineceksin o zaman seni yiyeceğim, demiş.

Mehmet'in emanet ettiği kurtlar durumu hissetmişler ve ulumaya başlamışlar. Nene bakmış kurtlar uluyor, hemen onları serbest bırakmış. Kurtlar doğruca

Mehmet'in olduğu yere gelmişler. Peşlerinden de nene at arabasıyla yola çıkmış. Kurtlar gelince, Mehmet kurtları kıza saldırtmış. Kız, Mehmet'e yalvarır; ama nafile artık kurtlar kıızı parçalayıp yemişler. Nene gelir Mehmet'i, kurtlarını ve evden geriye kalan eşyaları yükleyip yaylalarına geri dönmüşler.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR /ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 03.04.2012

3-) Yaşı: 51

4-) Kaynak Kişi: Zini Vakıf

5-) Hikâyeyi babasından duymuş

2.22. Balule-i Divane

Bir varmış bir yokmuş. Balule adında Allah'ın saf bir kulu varmış. Balule bir gün tarlasına karpuz ekmeğe karar vermiş. Ya rabbim bu tarlayı Sana ve kendime ekeceğim, demiş. Tarlanın başına gelmiş bu taraf senin öbür taraf da benim olsun, demiş. Kendine iyi topraklı yeri, Allaha da taşlık yeri ayırmış. Gel zaman git zaman karpuzlar olgunlaşmaya başlamış. Allah'a ayırdığı taşlıklı yerde çok iyi karpuzlar yetişmiş. Ama kendisine ayırdığı iyi topraklardaki karpuzların hepsini kurtlar yemiş.

Balule kendi karpuzlarının çürüyüp gittiğini görünce en iyisi mi ben Allah'ın karpuzlarını çalayım, demiş. Ne de olsa Allah'ın karpuzlara ihtiyacı yoktur, demiş. Gece yarısı almış çuvalını ve bastonunu doğru tarlaya gitmiş. En iyilerinden üç tane karpuz almış. Birisini sırtına, diğerlerini iki koltuğuna sıkıştırıp eve doğru koşmuş. Havada o gün bulutluymuş. Yolda gelirken tam yanı başına yıldırım çakmış. Aha beni gördü deyip bir karpuzu atmış. Biraz daha gidince yıldırım yine yanına çakmış. Tamam demiş kızma aha bir tane daha bırakıyorum. Sonunda sırtındaki karpuzla evin kapısından içeri girecekmiş ki tam o esnada kapıya takılmış. Kapıya takılmasıyla beraber elindeki karpuzu içeri atmış. Bağırmasıyla hanımı kapıya doğru gelmiş. Ne oldu be adam niye içeri girmiyorsun, demiş? Balule, Allah'ın karpuzlarını çaldım üzerime şimşeklerle saldırdı, yetmedi en sonunda beni kapıda yakaladı bırakmıyor, demiş. Karısı gülmüş, ona ne tutması bey asan kapıya takılmış o kadar.

Balule bir tane karpuzu eve getirmiş. Fakat Allah ile ortaklığın ne kadar zor ve hassas olduğunu anlamış. Bir daha bu tür hareketlerde bulunmayacağına dair kendi kendine yemin etmiş.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR /ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 03.06.2011

3-) Yaşı: 79

4-) Kaynak Kişi: Zizo Zencirci

5-) Hikâyeyi köyünün yaşlı kadınlarından duymuş

2.23. Yılanbeg

Vaktiyle bir kız ve babası yaşarmış. Kızın annesi birkaç yıl önce hayatını kaybetmişti. Kızın babası karısını çok sevdiği için henüz evlenmemişti. Kızın bir komşusu varmış. Kız ile arasını iyi yapıp babasıyla evlenmek arzusundaymış. Kızın komşusu bir gün kızı almış kuyudan su çekmeye gitmişler. Kuyudan su çekerlerken kadın, kıza babasının ne zaman evleneceğini sormuş. Baban şimdiye kadar niye evlenmedi diye kızın ağzını arıyormuş. Kız, babam annemin elbiseleri sandıkta çürümeyinceye kadar evlenmeyeceğim, diyormuş. Kadın bunu duyduğu gibi sandığa gitmiş. Kızın annesinin elbiselerini çıkarıp taşla vurup eskitmiş.

Her ay kızın babası sandığa baktırıyormuş. O sabahta elbiselere bakıyor ki elbiselerin hepsi yıpranmış. Hemen akrabalarına haber verip münasip bir kadın bulmalarını istemiş. Tabi akrabaları da komşu kadının niyetini bildikleri için hemen onu tavsiye etmişler. Çok geçmeden düğün yapıp evleniyorlar. Kadın evlendikten sonra kıza karşı tavrını değiştirmiş. Artık kız ile ilgilenmiyor, hatta evin bütün işlerini kıza yaptırıyormuş. Yinede hıncını alamayan kadın, kızıdan kurtulmanın yollarını arıyormuş. Kız Yılanbeg'i seviyormuş. Bunu öğrenen kadın kızı yıkama bahanesiyle dere kenarına getirmiş. Kızın kafasını sabunlayıp kızı dereye atmış. Kız epeyce dereye sürüklenip bir mezarın yanına gelmiş.

Mezardaki kişi ayağa kalkıp kıza kimsin, nesin, nereden geliyorsun diye, sormuş. Kız ona başından geçenlerin hepsini anlatmış. Mezardaki adam ona kefenini vermiş. Kıza bu kefeni al şu köydeki evime götür. Sana yatağımı versinler akşamleyin orada yatarsın, demiş. Kız gitmiş evdekilere demiş; beni şu mezarda

yatan adam gönderdi adı Ahmet imiş. Bana bu kefeni size vermemi istedi. Ev halkı şaşırmış ne yapacağını bilememişler. Ahmet öleli iki sene oldu demişler. Kızı eve alıp kıza Ahmet'in yatağını sermişler. Kız akşamleyin Ahmet'in yatağında yatmış. Sabah ev halkı kıza bakmaya gelmiş ki ne görsünler Ahmet yatakta yatıyor. Hepsi bu duruma çok sevinmişler. Ahmet'in annesi sormuş oğlum sen nasıl geldin buraya iki senedir ölmüştün. Ahmet, ben kızın bekçisi idim Allah beni bunun için öldürdü, zamanım geldi diriltildim, demiş. Ahmet'in annesi hocayı çağırıp gençlerin nikâhlarını kıydırmış. Kız herhalde kaderim bu deyip razı olmuş. Kız Yılanbeg'i sevmesine rağmen başka çaresi olmadığını anlamış.

Yılanbeg ayakkabısını ve bastonunu demirden yapıp kızın peşine düşmüş. Yıllar sonra kıızı Ahmet'in köyünde bulmuş. Yılanbeg ansızın karşılarna çıkmış. Kız onu görünce çok korkmuş. Yılanbeg yiğit biridir, sevdiğini bırakmayacak kadar merttir. İkisi birbirlerini tanırlar. Kız kocasına diyor; bu benim eski sevgilimdir. Yıllarca peşime düşüp beni burada buldu, demiş. Ahmet akıllı biridir. Onunla çarpışmak pek akıl karı olmayacaktır. En iyisi bu işi kendi usulüyle çözecekti. Karısına bir kazan su kaynatırmış. Su ısınınca karısına diyor ki bir tas bana dök bir tas da eski sevgiline dök, sonuncusu kime düşerse sen onun yanında kalırsın, demiş. Kız suyu döküyor en son tas Ahmet'e denk gelmiş. Ahmet ayağa kalkmış ve çocuklarına Yılan ve Beg amcanızın ayakkabısını düzeltin. Yılanbeg anlıyor ki kız onu hala sevmektedir; ama yapacak bir şey yoktur. Kaderlerine razı olmuşlar. Birbirleriyle evlenmekten vazgeçiyorlar; fakat birbirlerini sevmekten asla vazgeçmiyorlar.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR /ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 03.06.2011

3-) Yaşı: 63

4-) Kaynak Kişi: Mustafa VAKIF

5-) Hikâyeyi annesinden duymuş

2.24. Aslan ve Tilki

Günün birinde aslan ve tilki kardeş olmuşlar. Tilki bir gün demiş, aslan kardeş seni yemeğe davet etmek istiyorum gelersen beni çok memnun edersin. Aslan, hayhay ne zaman istersen gelirim tilki kardeş, demiş.

Tilki gitmiş bir o yana bir bu yana sonunda bir tavuk çalmış. Aslanı davet etmiş. Kendisi tavuğun etini yemiş, aslana da kemiklerini ikram etmiş. Tabi aslan bu kemikleri yemeye tenezzül etmemiş. Aslan, tilki kardeş seni yakın zamanda yemeğe davet edeceğim bu iyiliğinin altında kalmam, demiş. Aradan iki üç gün geçmiş. Aslan bir gün yolun kenarına saklanmış. Uzaktan bir tüccarın gelişini gözlemliyormuş. Tüccar yaklaşmış, aslan katırın üstüne atlayıp katırı öldürmüştü. Katırı çekmiş bir ağacın gölgesine. Tüccar aslanın katırla debelenmesini fırsat bilerek malından alabildiğini alıp kaçmış.

Aslan gitmiş tilkiyi çağırmış yemeğe. Etin en güzelini yemiş sadece iri kemikleri tilkiye bırakmış. Tilki kocaman kemikleri ısırmış ne yapmışsa da yemeyi başaramamış. Aslan ağacın gölgesine geçip uyumuş. Bu durum tilkiyi epeyce kızdırmış. Tilki düşünceye dalmış. Ben bu aslanı nasıl öldürebilirim, diye. Sonra aklına kocaman bir taş alıp aslanın kafasına vurmak gelmiş. Kocaman bir taş bulmuş. Sonra taşı kaldırıp yukarıdan aslanın kafasına vurmuş. Aslan yedikleriyle beraber kan kusmuş, kafası da fena halde ağrıyormuş. Aslan, tilki kardeş niye vurdun kafama delirdin mi, demiş? Tilki bakmış aslan ölmedi. Aslan kardeş şaka yaptım, demiş. Aslan bu kusmuk şaka kusması mı, demiş? Tilki bakmış iş ciddi hemen ağaca

çıkmiş. Aslan aşağıdan seslenmiş tilki kardeş aşağı in. Tilki demiş ben yazığım aşağı gelirsem beni öldürürsün, demiş.

Aslan bakmış ki tilkinin ineceğı yok. Yakın civarda bir kapan bulup ağacın dibine yerleştirmiş. Kapanın içine de biraz et koymuş. Tilki ağaçta bayağı durmuş. En nihayetinde dayanamayıp aşağıya eti almaya gelmiş. Açlıktan gözleri dönüyor imiş. Tam ete dokunmuş kapan iki pençesini kapmış. Her iki pençesini de kapana kaptırmış. Kapanın sesini duyan aslan hemen kapanın yanına gelmiş. Tilki kardeş hayrola, et mi arıyorsun, demiş. Tilki, ben yazığım küçük bir hayvanım lütfen beni öldürme aslan kardeş, demiş. Aslan merak etme ben seni öldürmeyeceğim lakin kapanın sahibi geldiğinde senin için hiç iyi olmayacak. Aradan biraz zaman geçer ve kapanın sahibi kapanları kontrol etmeye gelir. Bakar ki kapanın birinde bir tane tilki var. Çoluk çocuğı çağırıp tilkiyi bir güzel dövüp, öldürürmüşler. Tilkinin postunu da saman doldurup diğer tilkiler korksun diye tarlaya asmışlar. Son anlarında aslanla şaka yapılmayacağını anlamış ama iş işten geçmiştir.

1-) Derlendiği Yer: VİRANŞEHİR / ŞANLIURFA

2-) Derleme Tarihi: 02.07.2012

3-) Yaşı: 61

4-) Kaynak Kişi: Emine VEFA

5-) Hikâyeyi köylülerden duymuş

2.25. Tüccarın Kızı

Bir varmış bir yokmuş. Güzel bir diyarda güzeller güzeli bir kız yaşarmış. Bu kızın adı Zerge imiş. Zerge'nin güzelliğinden dolayı isteklileri çok oluyormuş. Fakat babası Zerge'nin taliplilerini bin bir türlü bahanelerle başından savarmış. Bir gün Zerge'yi bir delikanlı istemiş. Delikanlı adının Brusk olduğunu ve uzak bir diyardan geldiğini söylemiş. Brusk, Zerge ne arzu ederse onu hemen yerine getirebileceğini söylemiş. Zerge ve babası bu işe çok şaşırılmışlar. Nasıl olur ki her isteğin yerine getirilmesi, bu imkânsız idi. Hele Zerge'de bu güzellik olduktan sonra işi yokuşa sürmeye karar vermiş.

Gizlice Brusk'a isteklerini sıralamış ve sabaha kadar bunları hazır etmesini istemiş. Eğer bunları hazır edersen seninle evlenirim demiş. Brusk arkadaşlarının yanına gitmiş ve durumu onlara anlatmış. Arkadaşları merak etme ne istersen halederiz, demişler. Brusk, tüccarın kızının yanına gelmiş ve istediklerini sabaha hazır bulacaksın, demiş. Ertesi sabah Zerge, Zerge'nin halası ve teyzesi Brusk'un kaldığı yeri ziyaret etmeye gitmişler. Zerge bakmış ki her bir istediği yerine gelmiş. Altın ve gümüşten havuz, havuzun içinde yüzen altın ördekler, altın ve gümüşten tavuklar hepside kızın istediği gibiymiş. Zerge ve ailesi şaşırılmışlar ne yapacaklarını bilememişler. Zerge söz verdiği için çaresiz oğlanla evlenmeyi kabul etmiş. Teyze ve hala herhalde çocuk çok zengin, onun için bunlara sahip, demiş. Brusk'un evi siyah, koyunları siyah, köpeği siyah, neredeyse sahip olduğu her şey siyah renkteymiş.

Kız ile genç delikanlı evlenirler. Aradan epey bir zaman geçtikten sonra Brusk Zege'ye sırrını anlatmış. Bütün bu mallara nasıl sahip olduklarını, normal insan

olmadıklarını, cin olduklarını anlatmış. Fakat ben iyi cinlerdenim, demiş. İnsanlara herhangi bir zararım dokunmaz, demiş. Zaten Zerge durumdan şüphe ediyordu; ama bu durumun sırrını bir türlü çözemiyordu. Brusk bu sırrı hiç kimseye anlatmaması hususunda Zerge'yi sıkı sıkıya tembih etmiş. Eğer anlatırsan yanında duramam, demiş. İnsanlar bize rahat vermez gitmek zorunda kalırım, demiş. Kız merak etme seni çok seviyorum bu sırrını hiç kimseye anlatmam, demiş.

Gel zaman git zaman aradan epey zaman geçmiş. Zerge'yi ziyarete halası gelmiş. Bunlar epey konuşmuşlar, muhabbet etmişler. Zerge'nin halası kocasının tüm bunları nereden getirdiğini merak etmiş. Kocasının bunca zaman genç kalmayı nasıl başardığını merak edip sormuş. Zerge'de dayanamayıp bütün sırrı halasına anlatmış. Tabi kocası bunları uzaktan duymuş. Brusk, Zerge'nin halası gittikten sonra yanına gelmiş. Zerge'ye niye sırrımızı söyledin diye, sormuş. Artık yanında duramam halan bu olanları herkese anlatacaktır, demiş. Zerge ne kadarda yalvarmışsa da Brusk, artık burada duramam, ama sana son bir şans vereceğim, demiş. Zerge'ye evin kapısında durmasını söylemiş. Ben kendimi bir ak güvercine çevireceğim ve üç defa bu kapıdan ellerinin arasından geçmeye çalışacağım, üç defada da beni tutamasan çıkıp gideceğim, demiş. Zavallı Zerge ak güvercini nasıl tutsun üç defasında da Zerge'nin elinden çıkıp kurtulmuş. Güvercin uçarken kendisiyle beraber evini, koyunlarını, altın havuzu ve Zerge için ne yapmışsa hepsini alıp güneşin doğduğu yöne doğru götürmüş.

Zerge yaptıklarından dolayı çok pişman olmuş; ama artık iş işten geçmişti. Zerge, Brusk'u çok sevdiği için peşinden gitmeye karar vermiş. Kocasının kendisine yaptığı altın ayakkabıyı giyip demirden bir baston alıp doğuya doğru yola koyulmuş. Gün dememiş gece dememiş, üç yıl bıkmadan usanmadan Brusk'a doğru gitmiş. Bir gün karşısına yaşlı bir ihtiyar çıkmış. Kızım nereye gidersin, kimi ararsın yalnız başına böyle? Zerge sevdiği genci aradığını anlatmış. İhtiyar durumu anlamış ve ona demiş: Şu dağın arkasında derenin yanına doğru git. Sevdığın su kaynağına arkadaşlarıyla su içmeye gelecekler. O, en geriden geliyor, demiş. Seni çok sevdiğinden yaşlanmış. Ancak bastonla yürüyebiliyor, demiş. Sakın arkadaşlarına görünme yoksa seni öldürürler, demiş. Zerge dedeye teşekkür edip su kaynağına doğru yola devam etmiş.

Kız epey yürüdükten sonra dağı aşmış. Derenin kenarına gelince, orada bir taşın arkasına saklanıp su kaynağını gözetlemeye başlamış. İkindiye doğru cinler sırasıyla su içmeye gelmişler. Hepside suyu içip gitmişler. En sonunda yaşlıca biri gelmiş. O da su içmiş, tam gideceği esnada Zerge, Brusk'u tanımış ve karşısına çıkmış. Ayaklarına kapanıp af dilemiş. Brusk bu kadar yol teptiği için Zerge'yi af etmiş, ama kızı eve nasıl götüreceğini bilememiş. Bizimkiler seninle evlendiğimi duyarlarsa seni öldürürler, demiş. Zerge ne olursa olsun seninle geleceğim, demiş.

Brusk almış Zerge'yi evin yolunu tutmuş. Eve gelince teyzeleri bu kız kim diye sormuşlar. Buraya bir insan getiremeyeceğini bilmiyor musun diye, sormuşlar? Oğlan dere kenarındaydı bende alıp getirdim. İşlerimizi yapar diye cevap vermiş. Teyzeleri olmaz onu öldürmemiz lazım yoksa insanlar bize rahat vermez diye cevap vermişler. Brusk, Zerge'yi öldüreceklerini anlayınca, bu benim karım onu öldüremesiniz diye karşı çıkmış. Teyzeleri insanlarla evlenmenin yasak olduğunu bundan dolayı onu öldürmemiz gerektiğini söyleyip Zerge'ye saldırmışlar.

Brusk Zerge'yi alıp eski bir eve sığınmış. Sabah olunca da kaçarız, demiş. Brusk'un teyzeleri ikisinin peşine düşmüşler. Brusk'un teyzelerinden yaşça en büyük olanı, topal olduğundan peşlerinden gidemediği için diğer bacılarını onları bulmaya göndermiş. İlk en küçük bacısını göndermiş. Brusk'un teyzesi eve gelemeden önce, Brusk Zerge'yi bir ağaç yapmış kendisini de bir yılan yapıp ağaca sarmış. Teyze ağaca yaklaşıncı Brusk; teyzeciğim Zerge'yi öldürmeden önce seni bir kere öpeyim, demiş. Teyzeciğim lütfen dilini çıkar da öpeyim, demiş. Teyzesi dilini çıkarmış oğlan teyzesinin dilini ısırması. Teyze oracıkta düşüp ölmüş. Büyük teyze, küçük teyzenin geciktiğini görünce, kardeşinin başına bir şey geldiğini anlamış. Bu sefer de ondan yaşça bir büyüğünü onları bulmaya göndermiş. Teyze gitmiş bakmış ki bir karpuz fidesi ve üzerinde küçük bir karpuz var. Etrafına bakmış kimse yok geri gelmiş.

Büyük teyze sormuş ne oldu onları gördün mü? Diğer teyze demiş hayır kimseyi görmedim, sadece bir karpuz fidesi ve üzerinde küçük bir karpuz vardı, demiş. Büyük teyze keşke tutup koparsaydın o fideyi, o fide Brusk'tu küçük karpuzda Zerge'nin ta kendisiydi. Kısa bir süre sonra ortanca teyzeyi onları bulmaya göndermiş. Bu sefer de Brusk kendisini bir küp yapmış Zerge'yide tas yapıp küpün

içine koymuş. Ortanca teyze geldiğinde bakmış ki kimse yok, sadece bir küp su ve içinde de bir de tas var. Ortanca teyze bir tas su içip oradan ayrılmış. Gelmiş büyük teyzenin yanına. Olanları bir bir anlatmış. Büyük teyze demiş keşke küpü paralasaydın. Brusk kpt Zerge ise tasın ta kendisiydi. Böylelikle sabah olmuş Zerge ve Brusk uzak bir diyara kaçmayı başarmışlar. mrlерinin sonuna kadar insanlardan ve cinlerden uzak sakin ve mesut bir şekilde hayatlarına devam etmişler.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Derleme

Derleme kelimesi özellikle sözlü edebi metinlerin yazıya geçirilmesi işlemi için kullanılır. Belli bir ilmî metot ve disiplinin içinde yapılır.

Destan, efsane, hikâye, masal, mani, bilmece, ninni, türkü gibi ürünler bilinmeyen bir zamanda ve bilinmeyen bir kişi tarafından söylenir. Daha sonra ağızdan ağza yayılarak söylenir ve bu arada kısmen değişir. Ağızdan ağza söylenişin devam ettiği bu sürecin bir noktasında eser bir derleyici tarafından tespit edilir ve kaydedilir. Eserin yazıya geçirildiği bu ilk metin eserin orijinal metni kabul edilir. Bazen eserler farklı derleyiciler tarafından, farklı bölgelerde değişik metinler halinde tespit edilebilir. Her metin ayrı ayrı değerlendirilir ve eser üzerinde yapılan çalışmalar tüm bu metinler incelenerek yapılır. Aralarındaki dil ve anlatım farklılıkları genelde eserin tespit edildiği yer, zaman ve esere kaynak olan kişinin sosyal ve kültürel yapısına bağlıdır.

Derleme yapılacak bölgede öncelikle güvenilir kaynak kişi tespit edilir. Bu genellikle işin en önemli kısmıdır. Çünkü kaynak kişinin kültürel anlamda yozlaşmamış, dejenere olmamış ve yörenin söyleyiş özelliklerine sahip biri olmasına dikkat edilir. Bu yüzden kaynak kişi olarak genellikle yaşlı kadınlar tercih edilir. Çünkü onlar yabancı kültürlerle erkeklere oranla daha az ilişki içerisindeyler. Kaynak kişi tespitinden sonra eldeki imkânlar ölçüsünde en iyi şartlar altında kayıt yapabilmek için gerekli malzeme temin edilir.

Kaynak kişinin anlatımı için uygun ortam yaratılarak, kesinlikle hiçbir müdahale yapılmadan anlatması ya da okuması sağlanır. Sonra da imkânı varsa kayıt kaynak kişiye dinletilir. Materyalin ne için ve nasıl kullanılacağı açık bir şekilde anlatılıp onayı alındıktan sonra kaynak kişinin adı kullanılarak herhangi bir eserde kullanılabilir.

3.2. Araştırmaya Katılanların Listesi

1. Şemse Zirek
2. Mustafa Vakıf
3. Emine Vefa
4. Ayşe Vefa
5. Zehra Tarı
6. Asya Çalışkan
7. Hatice Ayaş
8. Aslıhan Vakıf
9. Zine Vakıf
10. Zizo Zincirci
11. Yasin Tarı
12. Fatma Güner

3.3. Veri Toplama Yöntemi

Baloğlu'na (2009) göre araştırma yapılan konuda karşı kişinin görüşlerine başvurmak için karşılıklı yapılan konuşmalar yoluyla bilgi toplama tekniğine görüşme denir. Niteliksel araştırmalar da veriler toplanırken ne, nerede, kim ve nasıl sorularına cevaplar aranarak elde edilecek veriler derinlemesine oluşturulmaya çalışılır.

Briggs'e (1996) göre görüşmenin sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda kullanılan en yaygın veri toplama yöntemi olduğunu savunmakta ve bu durumun, görüşme yönteminin; bireylerin deneyimlerine tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etme de oldukça etkili bir yöntem olmasında kaynaklandığını belirtmektedir (aktaran yıldırım ve şimşek,2000).

3.4. Derlemeler Nasıl Yapıldı:

Derleme yaptığımız hikâyeleri, hikâye sahipleri ile yüz yüze görüşerek bazılarının ses kaydını aldık. Bazılarını ise orada yazıya dökmek suretiyle derledik. Derlemeleri toplamaya 04.05.2011 tarihinde başladım. Bu tarihten sonra dinlediğim hikâyeleri öncelikle elde yazmak suretiyle topladım daha sonra bu yazılanları bilgisayar ortamında yazıya aktardım. Hikâyelerin sonuncusunu 18.03.2012 tarihinde bitirdim.

3.5. Görüşmeler Uygulanış Şekline Göre

Yapılandırılmış görüşme, bu görüşme de sorular önceden bellidir ve bu sorular kesinlikle değişmez görüşmeye katılanlara bu sorular yöneltilmeden önce süre ayarlanması da yapılır. Bu özelliklerden dolayı diğer görüşme türlerine göre daha güvenilirlerdir. Yapılandırılmamış görüşme ise bunun tam tersi birkaç giriş sorusu dışında sorular önceden belli değil görüşmenin akışına göre yeni yeni sorular ortaya çıkabilir. Bu görüşme de böyle bir esneklik olduğu için görüşmeyi yapan kişi kendini rahat ve serbest hisseder buda ayrıntılı bilgi elde etmesine imkân verir. (Baloğlu, 2009).

Bu araştırmada nitel veri toplama yöntemi olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Hikâyeler derlenmeden önce çalışmalar belirli temalar etrafında derinlemesine araştırmayı gerekli kılmaktadır. Hem hikâyelerden uzaklaşmamak hem de araştırmaya katılanların fikirlerini, bilgilerini rahat aktarmaları için açık uçlu sorularla yarı yapılandırılmış bilimsel bir yöntem olan görüşme yöntemini kullanmak daha doğru olacağından bu yöntem kullanılmıştır

3.6. Verilerin Değerlendirilmesi

İçerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2000:162).

Yıldırım ve Şimşek (2000) göre, içerik analizi verilerinde bir bütün haline getirilmesini ve bütün gerçekleri ortaya çıkarılmasını amaçlar. Bu çalışma yapılırken de belli kavramlar ve temalar etrafında okuyucunun anlayabileceği bir biçimde bilgiler organize edilip yorumlanmıştır.

Bu araştırmaya konu olan kişilerin kimlikleri rızaları alınarak hikâyelerin üst sol köşesine künyeleri verilmek suretiyle belirtilmiştir; ayrıca bir liste halinde tezimizin içinde yer almıştır. Bu şekilde elde edilen bilgiler daha sonra organize edilip sistematik bir düzen içinde verilmiştir.

IV. BÖLÜM

HİKÂYELERİN TAHLİLİ

4.1. Pupo

Pupo halk hikâyesi sosyal ilişkiler, gelenekler ve sıra dışı unsurları barındırıyor. Hikâye yeryüzüne inmeye karar veren bir kuşun başından geçenleri anlatıyor. Kuş gökyüzündedir ve yeryüzüne inmeye karar veriyor.

*“Pupo gökyüzünde yaşayan bir kuş imiş. Pupo bir gün yeryüzüne inmeye karar vermiş. Sonra yeryüzüne inip gezinmeye başlamış.”*Bu vakitten sonra Pupo insanlarla ilişki kurmaya başlıyor. Hiç yoktan elde ettiği sermayeyi ihtiyar bir kadına vererek sağlıyor.

“Köyde yaşlı bir kadının ekmek pişirdiğini görür. Gariban nene çalı olmadığı için saçlarını yolup ekmek pişiriyormuş. Pupo bakmış ki nene saçlarını yoluyor ona demiş: Nene neden saçlarını yoluyorsun sana yazık değil mi?

Nene: Ne yapayım Pupo yakacak çalım yok ki, demiş.

Pupo: Al sana yedi çalı bunları yakabilirsin.

Nene: Çok teşekkürler Pupo. Bunlar çok güzel çalılar işimi görür demiş.”

Bundan sonra Pupo sürekli kârını katlıyor. Pupo bir kuştur ama insanlarla rahatlıkla konuşabiliyor, alışveriş yapabiliyor. Her halk hikâyesinde olduğu gibi Pupo’da da bir ders verme bir öğüt verme söz konusudur. Pupo yeryüzüne istediği zaman inebilen belki de mekânı gökyüzünde olan sıra dışı bir kuştur. Bu hikâye Pupo aracılığıyla insanlara nasihat verilmek istenmiştir. İnsanlara, eğer elindekiyle yetinmesen elindekinden de olursun. Yani aç gözlü olmayacaksın, kaldıramadığın yüklerin altına girmeyeceksin gibisinden nasihatler vermektedirler. Tabi bu durum nene, çoban ve düğün sahibi şahsında bütün insanlara öğüt vermektedir.

Ayrıca olayın birde Pupo tarafından tahlil edilmesi lazımdır. Ta gökyüzünden yeryüzüne ineceksin. Birçok ticaret yapacaksın ama sonun çok basit bir şekilde hepsini yitireceksin. Belki de hikâye burada insan hayatını Pupo'nun seyahatine benzetilebilir. Pupo gibi insanda yeryüzüne gelir. Belli bir zaman sonra gezinmeye başlar. Düşer kalkar belli kazançlar elde eder, bazı şeyleri kaybeder. Hep birilerinden hakkını arar. Sonunda macerası bir taşın üstünde değil de altında biter. Bu dünyadaki bütün malları o düdük misali kırılır gider. Hikâyede hayal ile gerçek bir arada verilir. Fakat gerçek olmayan öğeler daha ağır basmaktadır.

Pupo hikâyesinde bir tek şahıs vardır. Diğerleri hikâyenin aksesuarları gibi durmaktadır. Pupo insan gibi konuşturulmuştur. Fabl hikâye türünde söylenmiştir. Pupo muzır bir karakterdedir sürekli insanlara az verip çok almasını hedeflemektedir. Hikâye Pupo'nun fiziki özellikleri hakkında bize bilgi vermemiştir. Bize sadece bir kuş olduğu vurgulanmıştır. Herkes onu istediği gibi düşünebilir. Bir kartal yâda bir martı olarak düşünebiliriz. Ancak Pupo her istediğini köylülere yaptırabilmektedir. Onun için sıradan bir kuş olmaması lazım. Daha büyük daha oğlan üstü olması lazım.

Hikâyede mekân tasviri yapılmamıştır. Sadece köylülerin yaşadığı köylerden haberimiz oluyor. Pupo'nun yaşadığı yer gökyüzüdür. Belli bir meskeni yoktur. Nenenin, düğün sahibinin ve çobanın yaşadığı yerler hakkında bilgi verilmemiştir.

Hikâyede zaman kavramı yok denecek kadar azdır. Sadece Pupo bir gün yeryüzüne inmeye karar verir. Ne zaman geri döndüğünü ya da döneceğini bilmiyoruz. Net bir zamanın varlığından bahis edemiyoruz.

Hikâyenin yapısına uygun olarak verilmek istenen mesaj benzetme öğeleri kullanılarak, olağan dışı unsurlar kullanılarak başarılı bir şekilde dinleyicilere aktarılmıştır.

4.2Nisko

Nisko halk hikâyesi beslendiği kaynaklar(folklor, mitolojik unsurlar ve masalımsı öğeler...) gereği olağan dışı bir durum ifade ediyor. Çocuk özlemi çeken bir ailenin sıra dışı bir şekilde çocuk sahibi olması işlenmiştir. Nisko Batı edebiyatındaki Parmak çocuk ile benzer bir karakter taşımaktadır. Fakat Nisko'nun doğması, ortaya çıkması Batı edebiyatından tamamen farklıdır. Nisko'nun varlığı, ortaya çıkması bir aile özlemi olabileceği gibi bir eleştiride olabilir. Sihirbazların yaptığı büyüye ya da sahte hocaların insanları sömürmesine karşı yapılmış bir eleştiride olabilir. Ya da bunları bütün içinde barındıran sosyal içerikli mesajlarla da yüklü olabilir. Yani hepsinin sonucunda halkın hayal gücünden geçmiş bir yansıması da olabilir.

*“Evleneli onca yıl olmasına rağmen çocukları olmuyormuş. Bir gün çok meşhur bir büyücünün ismini duymuşlar ve büyücüye gitmeye karar vermişler. Bu büyücü her türlü büyüden anlayan biriymiş. Büyücünün yanına varıp dertlerini anlatmışlar. Büyücü dertlerini dinleyip onlara tılsımlı bir söz ile bir elek vermiş. Sonra onlara ne yapmaları gerektiğini anlatmış.”*Nisko'nun her karesinde insana bir nasihat da söz konusudur. Anne babanın iki mercimek yerine açgözlülük yapıp bir avuç atması insanın sosyal hayat gerçeklerine uygun davranması gerektiği aksi takdirde insanın sonuçlarına katlanması zor durumlarla karşılaşabileceği ifade edilmektedir.

“Karıkoca eve geldiklerinde büyücünün dediklerini hatırlayıp yapmaya koyulmuşlar. Fakat eleğin altına iki tane mercimek yerine çocuklarımız çok olsun diye bir avuç koyup tılsımlı sözü okumuşlar. Sabah erkenden karıkoca uyanır, kadın eleği kaldırınca mercimek boyundaki çocuklar etrafa kaçışmaya başlamışlar. Karıkoca olanlara şaşırmışlar ama yapacak bir şeyleri de yokmuş.” Öfkenin insana telafisi zor bir durum olduğu kontrol edilmese evlat acısı bir olay bile meydana getirebileceği vurgulanmıştır.

*“Kadın öfkelenmiş ne yapacağını anlamamış ve elindeki oklava ile mercimek çocuklara fırlatmış. Hepsi sağa sola uçuşup ölmüş sadece biri eleğin altına girip kurtulmayı başarmıştı.”*Ayrıca insanın yapamayacağı işlere karışmaması gerektiği

aksi takdirde sonuçlarının ağır olabileceği Nisko'nun şahsında anlatılmıştır. Nisko küçük boyuna rağmen büyüklerin ancak yapabildiği çift sürme işine karışmıştır.

*“Baba yemeğini getirdim sen yemeğini ye ben çift sürerim demiş. Babası oğlum bu iş sana göre değil demiş vazgeç bizim öküzler biri çok eder diğeri de çok tekme atar demiş. Nisko babasını dinlememiş ve ısrar etmiş babası bakmış olacak gibi değil tamam git yap demiş. Tam çift sürmeğe gitmiş öküzlerden biri tekmelemiş diğeri de üzerine etmiş. Babası bakmış öküzler Nisko'ya saldırdı hemen yardımına koştu fakat çok geçti.”*Nisko hikâyesinde kahraman sıra dışı olsa da mekân gayet sıradan köy evlerinden oluşmaktadır. Mekân çok iyi tasvir edilmemiş olsa da biz hikâyeden Nisko'nun doğduğu evi, yaşadığı köyü ve çevresini günlük hayatta kullandığımız bir yapıya sahip olduğunu anlıyoruz. Hikâyede mekân tasviri hemen hemen hiç yoktur. Olay örgüsü dikkat nazarına verilmiş, mekân geri planda sıradan bir fon olarak yer almıştır. Sıra dışı olan Nisko için mekânın sıra dışı olmasına tematik olarak da ihtiyaç duyulmamıştır.

Hikâyede zaman babanın çift sürmesi, anne ve babanın uzun zaman çocuk sahibi olmayışı gibi durumlardan zamanın aralığını bulabiliyoruz. Nisko hikâyesi bir yaz ayının son ayları ile sonbaharın başlarında geçtiği anlaşılıyor.

Nisko hikâyesinde insanlar normal hayatta karşılaştığımız kişiler, kadın ekmek pişiriyor, koca çift sürmeye gidiyor. Nisko'nun karşılaştığı kişiler; asker, yolcu, hırsız ve ağanın kızı fazla bir tasvir yapılmadan anlatılmış silik kişilerdir.

*“Kadın ekmek yapmaya koca çift sürmeye gider...”*Diğer taraftan Nisko'nun varlığı ve evlendiği kişinin bir böcek olduğunu düşünecek olursak bayağı sıra dışı bir olay olduğu anlaşılıyor. Nisko'nun bir böcek ile evlenmesi; Nisk, Nisko sözcüğü isimden türetilmiş ve küçültme anlamı taşıyor, kullanıldığı yöre ana dilinde. Küçüçükte olsa Nisko bir insandır. Nisko hem insanlar ile hem de böcekler ile konuşabiliyor, âşık olabiliyor ve evlenebiliyor. Nisko kahraman olarak bir erkektir. Bu durum bölge halkının erkek evlada olan merakından geliyor olabilir. Çünkü babanın yemeğini ancak bir erkek götürebilir. Babasına çift sürmede ancak bir erkek yardımcı olabilir. Ancak bir erkek istediği kızla evlenebilir.

*“Bir de bakmış kara bir böcek Nisko onu görür görmez âşık oluyor. Nisko böceğe evlenme teklifinde bulunuyor. Böcek kara olduğu için kimse onunla evlenmek istemiyordu. Bu teklifi duyar duymaz kabul eder.”*Ataerkil olan doğu toplumlarında güç erkektedir, bu da onu seçici yapmaktadır. Evliliklerde kızın seçme hakkı yok, kız sadece seçilebilir. Bu mesajın dışında olay örgüsünde çıkarılabilecek önemli bir mesajda her insanın layık olduğu, dengi olduğu bir insan ile evlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Hikâye de mitolojik, sıra dışı unsurlar kullanılarak dinleyiciye ahlak dersi, öğüt vermek amaçlanmıştır.

4.3. Fatılmercan

Fatılmercan halk hikâyesi beslendiği kaynaklar (folklor, sosyal hayat, gelenekler...) gereği yaşandığı devrin tüm olağan ve olağan dışı unsurları barındırıyor. Köyde başlayan bu hikâye köye ve köy yaşamına göre olağan dışı olan bir konağa taşınır. Belki de o dönem köy evleri ile mukayese edildiğinde konak Fatılmercan ve ailesi için sıra dışı yerdir. Mekânın gizemi onların merakını celp ediyor. Gizemli olan bu mekâna aile reisi baba önce gidiyor. Baba gücün, cesaretin ve koruyucu olmanın simgesidir. Babadan sonra şefkat deryası olan anne konağı kontrol etmeye gidiyor. Bu iki şahıs konakta bulunan derin sessizlik dışında bir farklılığın farkına varamıyorlar.

*“Tam da konaktan içeri girer konağın kapısı hızla aşağı iner ve konak kilitlenir.”*Fatılmercan’ın geri dönmeyişi anne ve babayı endişe ve korkuya sevk ediyor, çünkü onlar Fatılmercan’ın güvenliği ve saadeti için köylerini, yuvalarını terk ettiler.

“Fatılmercan her gün böyle giderken başında uçan bir kartal şöyle seslenmektedir. Fatılmercan senin yerin Kabareş’tir, der. Kartal her seferinde daha gür ve alçaktan uçarak Fatılmercan’ı rahatsız ederek uçarmış. Fatılmercan dayanamayıp bir gün babasına durumu anlatır. Baba bakar ki çare yoktur ailesi ile de konuşur ve başka yere göç etme kararı verir.” Sıra dışı ve gizemli olan konağın kapısının kapanış biçimi onun barındırdığı gizemi daha da artırmaktadır. Bu tarz kapanış bir konak kapısından ziyade bir şatonun hatta kalenin kapısını anımsatmaktadır. Çünkü kapı çift kanatlı bir kapı yâda yek pare bir kanattan oluşan bir kapı değil ilgili mekânın güvenliğini sağlamak için yukarıdan aşağı inen bir kapıdır. Bu durum kapının hızlı açılıp kapanmasını sağlamaktadır. Konağın fiziki durumu kahramanları aciz ve çaresiz bırakacak bir yapıya sahiptir.

Mekân gibi kahramanlarda da sıra dışı davranışlar ve durumlar mevcuttur. Fatılmercan’ın saçlarının halat gibi sağlam ve uzun olması, yedi gün yedi gece hiçbir beşeri ihtiyacı olmadan gencin başını sabit bir biçimde dizinde tutması, aynı şekilde gencinde yedi gün – ki belki de daha fazladır biz sadece Fatılmercan’ın yedi gün orada kaldığını biliyoruz, öncesi belirsizdir – yiyip içmeden uyuduğunu anlıyoruz.

*“Kulenin kapısından içeri girdiği anda karşısında genç yakışıklı bir delikanlı görür. Delikanlı uyumaktadır fakat Fatılmercan’ın geldiğini duymaz. Kız gence yaklaşp bakar mısınız diye seslenir? Fakat genç hiçbir tepki vermez. Fatılmercan pencerenin kenarına oturup gencin kafasını dizlerine koyar. Tam yedi gün aç susuz gencin başında durur.”*Halk hikâyelerinde bulunan kartal unsuru, göç olayı, çapanın genç kızın sözlerini onaylamak için diklenmesi, gencin kendisine iyilik yapan bir kıza minnettarlık mükâfatı olarak evlilik teklif etmesi ve şatonsu bir konağın gölün kenarında bulunması mitolojik unsurları çağrıştırır. Hikâye Alman edebiyatında bilinen Rapunzel hikâyesine benzemektedir. Rapunzel’in saçları da Fatılmercan’ın saçları gibi uzundur. Rapunzel sevdiği pensesi yukarı çekmek için kullanıyor. Fatılmercan ise iyilik yapmanın cezasını çekiyor. Sonuçta her ikisinin ortak yönleri uzun saçlarının bulunuşudur. İkisi de saçlarını halat gibi kullanmışlardır.

Fatılmercan hikâyesinde kullanılan miş’li geçmiş zaman belirsizlik zaman atmosferini ifade etmekle birlikte kısa sürede gerçekleşmiş bir zaman dilimine de işaret eder.

Bu hikâye geniş ve zengin bir tasvir nüvesi barındırmaktadır. Fakat hemen hemen hiç tasvire yer verilmemiştir. Tasvire yer verildiği durumlarda da çok kısa, kısır ve kuru bir biçimde yapılmıştır. Fatılmercan’ın güzelliği, kartalın uçuş ve seslenme tablosu, masalımsı bir atmosferi olduğu hissedilen göl ve kıyısındaki şatonsu konak, gencin yakışıklılığı, içinde bulunduğu durum geniş bir şekilde tasvir edilebilirdi.

Şahıs kadrosu birazda öykünün mekân ve zaman gereği sınırlı tutulmuştur. Fatılmercan’ın kardeşlerinden veya konakta yaşayan gencin ailesinden söz edilebilirdi.

Tema ve üslup ilişkisini orantısız buluyorum. Bu kadar derin, zengin bir temaya dar bir üslup libası giydirilmiş. Sosyal içerikli mesajlar veren bu halk hikâyesi daha geniş, duru, akıcı ve etkileyici cümlelerle ifade edilebilirdi. Bu durum hikâyede iç ile dış münasebetini oldukça olumsuz etkilemiştir. Oysa tematik olarak eserde güçlü bir iç – dış münasebeti hissedilmektedir.

Bu halk hikâyesinde folklorik ve mitolojik birçok unsur bulunmaktadır. Mekânsal ve psikolojik tabakaların ilişkilendirilmesiyle bu halk hikâyesinde masalımsı özellikleri, unsurları barındırmış. Halk hikâyesinde kahraman için liyakat söz konusudur. Kahraman hak ettiği mertebeye, mekâna ulaşabilmektedir. Şark hikâye kültüründe haksızlık yoktur. Kahraman geçici haksızlıklara uğrayabilir. (Çingene kızı ona der seni yedi gündür kucağımda taşıyorum nihayet uyandın der. Genç oğlan demek beni kucağında sen taşıdın sana minnettarım seninle hemen evlenmeliyim der ve Çingene kızına evlenme teklifinde bulunur. Fatılmercan utancından gence hiç bir şey diyememiş. Tabi Çingene kızı gence bu kız benim yardımcım demiş.)

Fatılmercan, samimi her türlü yapmacılıktan uzak arî olarak süssüz bir tabloyla tasvir edilmiştir. Sade ifadelerle folklordan alınan figürler derin bir sosyal kavrayışı ve kolaylıkla tezahür etmektedir. Halk düşüncesini, inanışını ve zevkini terennüm eden bir hikâyedir.

Halk hikâyelerinin amacı daha çok kıssadan hissedir. Kötü karakterler cezalandırılır, iyi karakterler mükâfatlandırılır. Hikâye mutlu sonla biter.

4.4.Berfo ve Kardeşleri

Berfo ve Kardeşleri halk hikâyesi, mitolojik unsurlardan beslenmiş, devrinin olağan dışı unsurlarını barındırıyor. Küçük bir kızın kardeşleriyle buluşması, tanışması ve kızın söz dinlememesi sonucu başına gelen hazine sonu işlemektedir. Hikâye kızın yaşadığı köy hayatıyla başlıyor. Kız, annesiyle yalnız ve kimsesiz yaşamaktadır. Kız köydeki arkadaşları tarafından sürekli alaya alınmaktadır. Çünkü kızın ne babası ne de kardeşleri vardır. Bunun için sürekli çocuklar tarafından rahatsız edilmektedir. Kız belli bir yaşa gelince annesine neden kardeşleri olmadığını sorar.

Bundan sonra hikâye sıradan köy hayatından mitolojik unsurlarla donanmış bir yapıya bürünüyor. Kızın eşeğinin çamurdan olması ve kardeşlerine çamurdan bir eşek ile gitmesi gibi: *“Kız, kardeşlerinin yanına gitmek ister ama nasıl gideceğini bilemez bunun için yeniden annesinden yardım ister. Annesi kıza çamurdan bir eşek yapar ve yolda giderken önüne ne gelirse gelsin eşeğine çüş deyip durdurulması gerektiğini tembihler.”* Mitolojik bir yapıya bürünen hikâye bu zamandan sonra böyle devam ediyor. Kedi Never’in konuşması, devlerin varlığı ve insanlarla ilişkileri, belki de komşuluk boyutunda olan bir ilişki hikâyeye olağan dışı bir durum katıyor.

Hikâyede geçen tek mekân neredeyse kardeşlerin yaşadığı mağaradır. Mağara odalardan oluşmuş, kirli ve dağınıktır, bulaşıklar yıkanmamış ve mağara büyük bir yerdir. Yedi kardeşin rahatlıkla sığabileceği büyüklüktedir.

“Büyük bir mağaraymış, birçok bölümü varmış. Mağara dağın dibinde ormana bakıyormuş. Mağaranın önü açık olduğu içi her tarafı görünebiliyormuş.” Devlerin yaşadığı yer, kızın köyü ve yaşadığı evi hiç tasvir edilmemiştir.

Hikâyede belirtilen bir zaman kavramı yoktur. Sadece kızın devlerden ateş almak için gittiğinde bulgur kaynattıklarını biliyoruz.

“Ateşin başında toplanmış beş altı tane ihtiyar kadın toplanmış bulgur için buğday kaynatıyorlar.” Buradan da anlaşılacağı gibi zaman buğday hasadının

sonunda gerçekleşmiştir. Yörede bulgur için buğday kaynatma temmuz ayında yapılmaktadır.

Hikâyedeki kahraman çok silik bir karakterdir. Hikâyenin kahramanı olan kız, hikâyenin sonunda hazin bir sonla karşılaşp, hazin bir şekilde can vermektedir. Adeta kahraman cezalandırılıyor. Söz dinlemediği için, kara bir kediye haksızlık ettiği için cezalandırılıyor. Kara bir kedi de olsa, insanlar onların hakkına riayet etmelidirler. Bu hikâyede erkek evlada olan özlem ya da ihtiyaç yine vurgulanmakta öne çıkarılmaktadır. Altı erkek kardeşin bir dağın ötesinde, bir mağarada yaşıyor olmalarının anlatılması bir gücün özlemi, bir arzuyu ifade etmektedir. Çünkü erkek evlat gücün temsilcisi ve soyun devamını temsil eder. Berfo yolda eşeğiyle giderken dünyanın aldaticılığına, sahte yüzüne aldanmaması gerektiği annesi tarafından öğütlenmektedir.

“Annesi kıza çamurdan bir eşek yapar ve yolda giderken önüne ne gelirse gelsin eşeğine çüş deyip durdurmaması gerektiğini tembihler. Kız bir gün bir gece eşekle giderken önüne bir çuval altın çıkar kız altını görür görmez annesinin nasihatini unutup eşeğine çüşüş der çamurdan eşeği oracıkta yıkılır.” Eğer söz dinlemesen yolda kalır perişan olursun. Başına türlü türlü haller gelir mesajı verilmiştir.

Hikâyede, pamuk prenses masalındakine benzer bir durum söz konusudur. Pamuk prenses, yedi cüceye bakarken, Berfo altı kardeşine o şekilde bakmaktadır. Pamuk Prensес bir prensle evlenmektedir. Zavallı Berfo ise sadece kardeşlerini bulmak umundadır.

4.5. Heblo ve Geblo

Heblo ve Geblo halk hikâyesi, gelenekler ve sosyal köy hayatından çıkmış, devrinin olağan ve olağan dışı unsurları ile topluma öğüt vermeyi amaçlayan bir hikâyedir. Heblo ve Geblo'nun şahsında bu aksaklıklar eleştiriliyor. Normal olan insanların bu gibi durumlara düşmemesi gerektiği için söylenmiş, zamanla olağan dışı unsurlar eklenerek günümüze kadar gelebilmiştir.

Heblo ve Geblo, saf insanları temsil eder, içlerinde kötülük yoktur; ama yinede zararlı olabilmektedirler. Bundan dolayı, hikâye insanlara bir öğüt, bir nasihat verilmesi gerektiği için söylenmiştir. Çünkü toplum böyle hataları kabul etmez. Böyle insanları da bünyesinde normal bir insan gibi barındıramaz. Sosyal içerikli bu hikâyeler eleştiri yaparken acımasız bir yapıda değil de düşündürerek eleştirirler. Güldürü ögesi ve olağan dışı unsurlar da katarak hikâyede verilmek istenen mesaj dinleyicilere aktarılır. Heblo ve Geblo kızlarını vereli neredeyse iki yıl olmuştur; ama daha gidip kızlarını görmemişlerdir.

“Kızlarını kocaya vereli iki yılı buluyordu. Geblo demiş herif biz kızı verdik kocaya; ama kızı görmeye gitmedik epey zaman oldu. Gidelim bakalım kızımız ne yapıyor ne ediyor ölmüş mü, kalmış mı, diye kocasına söylenmeye başlar” Bu kadar zaman içinde bu ailenin kızlarını görmeye gitmeyişi ya ihmal olabilir ya da dönemin şartları düşünüldüğünde belki de imkânlar ancak bu kadarına müsaade etmiş olabilir. Yinede iki sene çok uzun bir zaman, normal bir durum olmadığı için eleştirilmiş. Aile çiftçilikle uğraşmaktadır, köyde anormal bir durum anlatılmıyor. Ne zaman ki aile kızlarını ziyarete gidiyor o zaman eleştiriler başlıyor. Demek burada kızlarını veren ailelerin nasıl davranması gerektiği de eleştirilmiştir. Eleştiriler ziyaretin başlamasıyla beraber başlıyor. Önce kahramanlar yerilmeye başlanılıyor. Çünkü hikâyede yapılan eleştirilerin haklılığı dinleyici gözünde haklı bir yer edinmelidir. Kahramanların hiçbir şey anlamadıkları her şeyi yanlış anladıkları vurgulanmaya başlanıyor.

“Biraz giderler yolda birkaç köpek görürler. Köpekleri kızımızın hayvanları deyip ellerindeki pekmez ve helvaları onlara atarlar. Biraz daha giderler ve yolda bir tilki görürler onu da ayağı çıplak kızlarının çobanı zannederek getirdikleri bir

*çift ayakkabıyı da ona fırlatırlar. Biraz daha ileride çıplak bir ağaç görürler. Bizim kızımızın ağacı herhalde, zavallı ağaç demişler üstsüz kalmış üşüyecek deyip elbiselik kumaşı da ağaca sararlar. Köye yakın bir karınca yuvası görürler. Karıncaları kızlarının koyunlarına benzeterek ellerindeki tuzu karıncaların üstüne serpiştirirler. Zavallı karıncalar tuzu görünce hepsi oracıktan kaçarlar.”*Heblo ve Geblo her şeyi kendi anladıkları tarzda yorumluyorlar. Aslında bu durum hepimizde bu durum mevcuttur. Ama Heblo ve Geblo’da bu durum aşırı bir seviyededir. Kazları kendini kaşması normal bir şeydir. Tabi kahramanlarımız için farklı bir durum söz konusudur. Bir ailenin artık yetişkin ve aile kurmuş kızlarının işlerine burunlarını sokmamaları gerektiği tembih edilmektedir. Çocuğun yemek yememesi ve dağlanması sonucu hayatını kaybetmesi ise daha farklı bir durumu da beraberinde getiriyor. Çocuğu cahilce bir yöntemle tedavi edilmeye çalışılması sonucu hayatını kaybetmesi eleştiriliyor. Alternatif tıp olarak bilinen ve günümüzde bilgisiz insanların elinde korkunç sonuçlar doğuran bir durum eleştirilmiştir. Bu hikâye toplumu bu şekilde eğitmeyi amaçlamıştır. Sakın Heblo ve Geblo gibi olmayın, diye uyarır.

Hikâyenin yapısına uygun olarak mekân çok silik olarak verilmiştir. Sadece köyde kızlarının evleri var onu biliyoruz. Köy ne kadar büyük ne kadar insan var, kızlarının evi nasıldır, bilmiyoruz. Sadece evde bulunan kazlardan ve çocuktan bahis edilmiştir.

Hikâyede zaman belli değil, sadece kızlarını evlendireli iki yıl olmuştur. Buradan hikâyenin iki yıl içinde geçtiğini biliyoruz. Karıncaların yuvasını görmeleri ve ağacı çıplak zannetmeleri, ağaçta yaprak olmadığını gösterir. Bu da büyük ihtimalle sonbahar ayını işaret eder.

Hikâyenin yapısına bağlı olarak olağan dışı unsurlar Heblo ve Geblo’nun gözünden verilmiştir. Tilkiyi çoban sanmaları, karıncaları koyun sürüsü zannetmeleri, ağacı çıplak üşümüş görmeleri olağan dışı unsurlardır. Heblo ve Geblo dışında hikâyedeki kişiler çok silik olarak anlatılmıştır. Kızın kaç yaşında olduğu, boyunu kilosunu ya da kardeşlerinin var olup olmadığını bilmiyoruz. Kızın kocasının da tasviri yapılmıyor, aynı şekilde ailesi de hikâyede çok silik bir şekilde anlatılmaktadır. Hikâye hayali ve gerçek unsurlar iç içe kullanılarak sade bir şekilde

anlatılmıştır. Hikâyenin anlatımı herkesin anlayabileceği seviyededir. Hikâyenin dili sade ve yalındır. Tasvirler çok güçlü olmasa da hikâyede anlatılmak istenen mesaj dinleyicilere başarılı bir şekilde aktarılmış oluyor.

4.6. Tonbiş Kız ve İhtiyar Dev

Tonbiş Kız ve İhtiyar Dev halk hikâyesi olağan dışı unsurlar, mitolojik yaratıklarla bezenmiş bir yapıdadır. Hikâye, yapı bakımından olay hikâyesidir. Hikâye olay hikâyesine bağlı olarak giriş, gelişme ve sonuç bölümü sırasına uygun verilmiştir. Hikâyenin yapısında herhangi bir karışıklık yoktur. Tonbiş kız adında bir köylü kızının bir gün ansızın devle ölüm kalım savaşı vermesi, olağan dışı bir durumda tasvir edilerek anlatılmıştır. Bu hikâyede hayvanlar fabl yöntemi kullanılarak konuşturulmuştur.

*“Kız yakacak toplamaya gidiyorum diye mağaradan ayrılmış. Biraz gittikten sonra yanına siyah bir at gelmiş. Tonbiş kıza demiş sırtıma bin de seni kurtarayım yaşlı devden. Tonbiş kız ata demiş hadi oradan kızlar beni kurtaramadı sen mi kurtaracaksın? Bunun üzerine at oradan ayrılmış. Biraz daha ileri de zayıf bir dana gelir yanına ve kıza der sırtıma bin seni kurtarayım yaşlı devden.”*Hikâyenin genel çerçevesinden bir öğüt verme, bir ders verme söz konusu olduğu görülmektedir. Verilmek istenen mesaj Tonbiş Kız aracılığıyla olağanüstü tasvirler katılarak anlatılmıştır. Tonbiş Kız, sorumsuz, arkadaşlarıyla uyumsuz şımarık büyüyen, her istediği anında yapılan, başına buyruk bir kişiliktir. Bu yapısından dolayı neredeyse hem arkadaşlarının hem de kendisinin hayatına mal olmaktadır. Buradan çıkarılacak ders herkese anlatılmalı, herkes sorumluluğunu yerine getirmeli yoksa Tonbiş Kız gibi olabilirler. Bu hikâye her insanın karakterinde bulunan Tonbiş Kız karakteri eleştirilmiştir.

Tonbiş Kız ve İhtiyar Dev halk hikâyesinde kişiler sıradan insanlar ve sıra dışı hayvanlar ve mitolojik bir yaratık olan bir dev oluşmaktadır. Hikâye bu yönü ile sıra dışı bir olay hikâyesidir. Sıradan köylülerin dev ile buluşmasından sonra, sıra dışı bir hal alıyor. Hikâyenin yapısına uygun olarak kişi tasvirleri fazla yapılmamıştır. Hikâyenin bütününden bu kişilerin nasıl olduğunu kavrayabiliyoruz.

Kahramanlar gibi çevre de fazla tasvir edilmemiştir. Mekân köy ve devin yaşadığı mağaradan ibarettir. Mağara devin karakterine uygundur. Normal bir ev değil de bir mağara tasvir edilmiştir. Devin mağarasında sıcacık yataklar ve yanan bir ocak var. Dışarıda kalan insanlar için bulunmaz bir nimet teşkil ediyor. Mekân onu

kullanan kişiye göre normal ya da sıra dışı bir hal alıyor. Karakter ve kişilik denilince bütünlük ve devamlılık yani kahramana uygun, uyumlu bir rol ve davranış verilmiştir. Bu halka hikâyesinde kahramanlar ve onların sergiledikleri davranışlar ve yaşam biçimleri ile nasıl uyumlu ise kahramanlar ve yaşam yerleri, yani mekân ile de tam bir uyum söz konusudur. Kahraman ve karakter nasıl uyum içerisindeyse kahraman ve mekân da aynı uyumu göstermektedir. Her iki yönüyle de dış-ıç uyumu bir bütünlük sergilemektedir. Belli bir belirsiz 'tip' varsa da bu tamamıyla bir vaka hikâyesidir.

Zaman hikâyenin yapısına uygundur. Kısa bir süre içinde başlayıp aynı tempoda bitmiştir. Kızlar bir gün odun toplamaya gitmişler. Aynı akşam devin mağarasında kalıyorlar ve sabaha doğru kaçmaya başlıyorlar. Aynı gün Tonbiş Kız devin niyetini anlayıp, dananın yardımıyla kaçıyor.

Hikâyenin yapısına uygun olarak giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine yer verilmiş, dinleyicilere verilmek istenen mesaj ön plana çıkarılmıştır.

4.7. İftira

Bu halk hikâyesinde törenin, namus cinayetlerinin ne kadar acımasızca uygulandığını, bütün değerlerin üstünde olduğu görülüyor. Egemen erkeğin erkini de perçinlemektedir. Bu acımasız töre yoktan sebeplerle birçok kızın canına mal olmuştur. İftira halk hikâyesi geleneklerden, kültürden, olağan dışı durumlardan beslenmiş öğüt verici bir hikâyedir. Bu hikâye ile insanların, toplumların olaylara ön yargılı yaklaşımı sorgulanmıştır. Bu sorgulama yapılırken olağan ve olağan dışı unsurlar kullanılarak anlatılmıştır. Üvey anne rolü her zaman karşımıza kötü karakter olarak çıkmaktadır. Kız da babası da huzurları bozulmasın diye kötü kalpli üvey anneye katlanmaktadır. Tabi bu tahammül üvey anneye yetmiyor. Sürekli kızıdan kurtulmak için bahaneler arıyor. Bir gün o fırsat ayağına geldiğinde de fırsatı kaçırmıyor.

*“Bir gün üvey annesi bu durumu fark etmiş. Hemen kızın babasını çağırıp anlatmış. Tabi üzerine ilaveler de yaparak anlatmış. Kızın sürekli bir çobanla görüştüğünü ve büyük ihtimalle bu çobandan çocuğu peydahladığını söylemiş. Babasına demiş senin kızın ince, narin ve güzel bir kız karnının şişmesi de gayet normaldir.”*Bu kin ve kıskançlık duygusu insanları tehlikeli yapıyor. Yapılmaması gereken bazı olaylara sebebiyet verebilir. Bu gibi olaylar toplumun yapısına zarar verdiği için halkın konusu olmuş ve zamanla hikâyeleşmiş olabiliyor. Bu zamandan sonra babanın kızı öldürmesi lazımdır. Zira evin koruyucusu, en güçlüsü ve otoritenin sahibi babadır. Bu sorunu ancak o çözebilir. Üvey anne bunu bildiği için babaya sürekli baskı yapmaktadır.

Her hikâyede olduğu gibi bu hikâyede de verilmek istenen mesaj insanların ve toplumların yararınadır. Hikâye insanları olabildiğince olumsuz durumlara karşı hazırlamaktadır. Bu dünyada olmayacak bir şeyin, imkânsızın olmadığını vurgulamak istemiştir. Her şey biz insanlar içindir, darbı mesel olan sözünü çağrıştırmaktadır. Bir kızın karnının bu şekilde büyümesinin bir hastalık ta olabileceği vurgulanıyor. Hikâye toplumdaki namus cinayetlerine kurban giden kızların durumlarının ne kadar vahim olduğunu gözler önüne seriyor. Erkek egemenli sosyal bir sınıfta kadınların sahipsiz kaldığı ve kendi aileleri tarafından haksızlığa uğramalarını trajik hikâyesidir. Bu hikâyede ve hayatın gerçeğinde olduğu gibi kızlar

cezalandırılır. Erkekler ise göz ardı edilir. Dokunulmazlar. Günahın yükünü kızlar çektiği gibi suçunu da kızlara yüklemektedir.

Hikâyede kötüler olduğu gibi iyilerde mevcuttur. Hata her ne kadar telafi edilse de gerçek hayatta bu gibi durumların yaşanmaması için uyarı niteliğindedir. Hikâyede geçen kızın karnına yılan girmesi tezat teşkil ediyor. Kadınların hamileliği çok güzel bir olaydır. Kızın karnına yılan girmesi tam tersi bir durumu ifade ediyor. Hikâyedeki bu durum olağan dışı unsurlar kullanılarak tasvir edilmiştir. Yılanlar fabl kullanılarak konuşturulmuştur. Şahıslar hikâyenin yapısına uygun olarak bir yönüyle tasvir edilmiştir. İyiler ve kötüler hikâye boyunca belli olmaktadır.

Hikâyede mekân yok denecek kadar azdır. Kızın yılanı bir dereye yutması aynı şekilde bir ormanda dere kenarında çıkarması çevre olarak adlandırabiliriz. Kızın yaşadığı yerden, odasının nasıl olduğu bize açıklanmamıştır. Sadece hikâyenin anlaşılması için bir iki ayrıntı verilmiştir.

Hikâyede zaman iki yıl zarfında geçmektedir. Bu zaman zarfında kızın karnındaki yılanın ne kadar bir süre kaldığı bilinmemektedir. Kız bir akşam ormanda kalıyor. Sonraki birkaç gün zarfında ağanın oğlu tarafından bulunuyor ve iki yıl sonra babasına geri dönüyor. Hikâyenin yapısına uygun olarak bir anda olup bitmiş bir hava veriyor. Hikâye iyilerin kazandığı mutlu sonla bitiyor.

Bu halk hikâyesinin de asıl amacı, vermek istediği mesaj “didaktik” amaçla yazılmıştır. Hikâye, halk hikâyesi, masal, fabl ve mitoloji unsurlarından beslenmektedir. Çok zengin bir halk kültürü, yaşanmışlığı gözlenmektedir. Üvey anne, masum kız evladı ve ikircimde kalan asıl otorite olan baba tipik halk hikâyesi kahramanlarıdır.

4.8. Pepuk Kuşun Hikâyesi

Pepuk kuşu halk hikâyesi kısa ama öz bir hikâyedir. Hemen hemen her toplumda öksüz, yetim kalan çocuklar, yakın akrabalarının insafına kalıyor. Yakın akraba grubunda yenge olmasına rağmen yabancı “el çocukları” bu çocukların bakımının bir yük, bir külfet olarak görmesinin ötesinde, onları hizmetli, yardımcı hatta köle gibi kullanırlar. Onları ezmek ve onlara hakaret etmek haklarını kendilerinde bulurlar. Bu halk hikâyesi kısa olmasına rağmen duygu yüklü, duyguyu önemseyen bir tarzda söylenmiştir. Korkudan kendini kaybeden bir ablanın bu korku kriziyle, cinnetiyle istemeyerek tek varlığı, parçası olan kardeşinin hayatına son vermesinin hazin hikâyesini, birçok mesajla beraber bize sunuyor.

Pepuk kuşunun hikâyesi efsaneler, sosyal köy hayatı ve masalımsı bir hava hâkimdir. Pepuk kuşu efsanevi bir karakter taşır. Viranşehir yöresinde Hud hud’u Süleyman kadar bilinir, meşhurdur. Rivayetlere göre Hud hud’u Süleyman olduğunu söyleyenler bile vardır. Halkın söylencelerine, yaşamına, kültürüne ve diline o kadar yerleşmiş ki hakkında çeşitli hikâyeler söylenmiştir. Bazı atasözlerimizi ondan almışız. Yetim kalıp sahipsiz çocukların haksızlığa uğradıkları zaman Pepuk’tur, diyorlar. Bu tek kelime aslında bize bu hikâyenin halkımızın hafızasına ne kadar yerleştiğini gösteriyor. Tek kelime ile bu çocukların durumunun tasviri, aslında bu hikâyenin ne kadar halk tarafından bilindiğini de bize gösteriyor.

Öksüz kalan çocuklar amca ve yengelerinin insafına kalıyor. Hikâyenin bu şekilde anlatılması aslında halkın bu haksızlığı kabul etmediğini gösterdiği gibi, çocukların da bu gibi durumlar karşısında ne kadar aciz, çaresiz ve savunmasız kaldıklarını göstermektedir. Çocuklar ve ancak dua edebildikleri yardım isteyebilecekleri Allah’ları kalıyor. Kızın başvuracağı tek merci Allah’tır. Kızın ne annesi ne de babası vardır. Eğer duaya cevap gelmeseydi kız amcasıyla yengesin insafına kalacaktı. Tabi kız vicdan azabının yükünden de kurtulamazdı. Hikâyede hâkim duygu trajedi üzerine kuruludur. İki çocuğun çıkmaza giren hüznü hikâyeleri sıra dışı unsurlar kullanılarak tasvir edilmiştir.

Kahramanlar hikâyenin yapısına uygun olarak tek yönleri verilmiştir. Kötülük yapanlar ve kötülüğe, zulme maruz kalanlar. Kardeşi için her fedakârlığı yapan kızın

yaptığı hata telafisi mümkün olmayan bir hal alır. Bu dünyada sorumluluğunu aldığı biricik kardeşi de yoktur artık. Ablaya bu dünyada artık yer yoktur. Annesinin ve babasının yanına gitmelidir. Ya da bir kuş olup, uçsuz bucaksız gökyüzüne kanat çırpmalıdır. Hikâye boyunca iyiler ve kötüler ayırt edebiliyoruz.

Hikâyede mekân tasviri neredeyse hiç yoktur. Sadece çevresel bir faktör olarak dağın varlığından bahsedilmiştir. Hikâye kızın kaldığı yerin nasıl olduğu, iyimi kötümü, amcası ve yengesiyle aynı çatı altında mı kalıyorlar, yoksa dışarıda bir kulübe de mi yaşıyorlar? Hikâye bize bu ayrıntıları vermemiştir.

Hikâyede zaman bir bahar mevsimi diyerek kenger toplamaya gidildiği bildiriliyor. Bir bahar vakti yörede yemeği çok sevilen kenger bitkisi çıkmıştır.

“Herkes taze kenger toplamak için ta dağın dibine gidip kenger toplarmış. Kızın amcası ile yengesi de kızı kenger toplamaya göndermiş. Yalnız amcanın karısı kızı çuvalı verirken altını delmiş. Kız çuvalı kontrol etmeden almış. Kız giderken kardeşi arkasından ağlamaya başlamış. Ben de geleceğim ben de geleceğim diye ısrar etmiş. Kız bakmış ki onu bırakırsa ona bakacak kimse yok, mecbur kalmış onu da yanında götürmüştü.” Görüldüğü gibi kenger bitkisi toplanılmaya gidilmiş. Bu olay bize ilkbahar olduğunu bildiriyor. Kenger bitkisi ilkbaharın sonunda çıkmaya başlıyor. Yazın ortalarına kadar bu bitki bulunabilir. Bu bitkiyi toplamaya değer çünkü kenger yemeği çok güzel olur.

4.9. Hazal Kız ve Üç Harfli

Hazal Kız ve Üç Harfli halk hikâyesi mistik kaynaktan beslenmiş sosyal köy hayatının hikâyesidir. Hazal tipik bir köylü kızıdır. Hazal'ın olağan üstü güçleri yoktur. Arkadaşları ile incir toplamaya gidiyorlar ve arkadaşlarının aç gözlülüğünden dolayı başı derde giriyor. Hem de doğüstü bir yaratıkla. Varlığı çok konuşulan fakat gözle göremediğimiz bir yaratık, cin. Cinler hakkında çeşitli rivayetler var. Kimisi onların bizim gibi bir ırk olduklarını söyler. Kabilelere ayrıldıklarını ve içlerinde iyiler ve kötüler olarak ayrıldıklarını Kuran'ın çeşitli ayetleri ile biliyoruz. Kuran'da cinlerin insanlara zarar vermesi yasaklanmıştır. Ancak insanlar kötü cinlere zarar verirse, onlarda intikam için insanlara zarar verebilir. Cinler her ne kadar olağan üstü yaratıklar olsa da cinlerin zayıf yönleri bulunabiliyor.

*“Kızlar ne kadar gitme hava kararmaya başladı köyümüze dönmemiz lazım deseler de Hazal onları dinlemeyip köye döner. Çuvalını doldurup hızlıca dönmeye karar verir. Dönüşte hava iyice kararır. Hazal bir bakar ki bir ihtiyar eşeğiyle gidiyor. Demiş ki kızım yorgun görünüyorsun? Gel sen de bin beraber gidelim Hazal yorgun olduğu için hemen eşeğe binmiş. Köye yakın gelmişler artık Hazal köprüden geçerken eşekten inmek istemiş. Fakat bakmış ki eşeğe yapışmış kopamıyor. Bu durumdan işkillenen Hazal köyde daha önce anlatılan hikâyelerde üç harflilerle ilgili anlatılanları hatırlar. Ayaklarının dışa dönük olması, genellikle karanlıkta görünmeleri, تنها mekânlarda yaşamaları ve demirden korkmaları gibi şeyler aklına gelince, Hazal göğsünü kapamak için kullandığı iğneyi eşeğin sırtına batırmış. Eşek o anda üç harfli olup kızı kovalamaya başlamış.”*Hazal kız cine iğne batırınca eski haline gelip kızı kovalaması gibi. Her ne kadar olağan üstü varlıklar olsalar da cinlerin de zayıf yönleri vardır. Bir cinin suda boğulması zayıf yönünü gösterir.

Hazal kız ve arkadaşları incir toplamaya gidiyorlar. Hikâye büyük ihtimalle incirin kutsallığını kanıtlamak için söylenmiştir. Çünkü incir bölge halkınca kutsal kabul edilir. İncir Anadolu inançlarında, kutsal bir ağaçtır. İncir ağacını kesemezsiniz, ya da yakamazsınız yani incir ağacına zarar veremezsiniz. Hikâye büyük ihtimalle incirin kutsallığını göstermek için mistik olaylardan da yararlanarak günümüze kadar gelmiştir. Bu yolla çocuklara da terbiye dersi verilmiştir. Sakın tek

başınıza bir yere gitmeyin yoksa Hazal gibi olursunuz. Hikâyede cin değil de üç harfli diye bahis edilmesi bölge halkınca' adının bile anmaktan korkulmasından gelir.

Hikâyenin şahısları çok silik anlatılmışlar. Hazal kaç yaşındadır, güzel mi çirkin mi tasvir edilmemiştir? Hazal'ın varlığı hikâyede verilmek istenen kalıba uygundur. Kız olduğu için korunması, nasihat edilmesi gerekmektedir. Hikâyenin doğaüstü kahramanı cin çeşitli şekillerde karşımıza çıkıyor. Önce kızın ihtiyacına bağlı olarak eşek kılığına giriyor. Daha sonra da ailenin ihtiyacı olan bir deveye dönüşüyor. Demek ki cin insanların zayıf noktalarını bilecek kadar insanları tanıyor. Hikâyenin yapısına bağlı olarak kişiler tek yönü ile anlatılmışlar. İyiler ve kötüler olarak. Bu gelenek bütün kahramanlar, mitolojik varlıklarda, halk kültür ve hikâyelerinde böyledir. İyiler tam iyi kötüler de tam kötüdür. Kırgız ve dünya edebiyatı yazarı Cengiz Aytmatov da halk folklorundan, halk kültür unsurlarından yararlanmasına rağmen kesin sınırlarla kahramanlarının kişiliklerini sınırlamamış, her canlının iyi bir tarafının olabileceği yaklaşım ve üslubuyla bir farklılık oluşturarak başyapıt niteliğinde eserler ortaya koymuştur. Ama halk hikâyeleri salt didaktik hedef güttükleri için pedagojik olarak insanları, özellikle çocukları daha çok etkilemek için kahramanlar ya 'ak' ya da 'kara'dır.

Hikâyede mekân Hazal'ın yaşadığı köy ile incir toplamaya gittikleri köyler olarak tasvir ediliyor. Köyler detaya inilmeden anlatılıyor. Sadece incirlerin var olup olmadığı anlatılmış. Köylerde yaşam var mı yok mu bize anlatılmamıştır? Köylerin böyle tasvir edilmesi hikâyenin dinleyicilere vermek istediği temaya uygundur. Zira cinler kalabalık yerleri sevmezler. Onun için hikâyedeki mekânların içi boşaltılmıştır.

Hikâyede zaman sabah erken başlıyor ve bir hafta sonra bitiyor. Hikâye bu zaman zarfında akıcı bir şekilde anlatılıyor. Sabah erken olduğunda her şey yolundadır. Fakat akşam ile birlikte bu durum tam tersine dönüşüyor. Çünkü akşam kötülüğü temsil ediyor. Sabah ve akşam, karanlık ve aydınlık gibi birbirine zıttır. Bu tema hikâyenin yapısına uygundur.

Hikâyede zayıf olan insanın inanılmaz çabası sonucu başarıya dönüşüyor. Hikâye mutlu son ile bitiyor.

4.10. Mısko

Bu hikâye fabl türünde söylenmiş bir halk hikâyesidir. Fabl hikâyeleri, insanlar arasında geçen ibret verici olayların, hayvanlar arasında geçen olaylar haline dönüştürülerek, insanların bu yolla eğitilmesi ya da insanlara ahlak dersi verilmesidir. Bu hikâyeler insanların mefkûresine bir tema yerleştirmek gayesi güderler. Hikâye insanların kafasında bir canlandırma meydana getirir. Direkt olarak muhatap insan alınmaz; ama kast edilen insanın kendisidir. Hikâye insan hayatıyla münasebet kurar. Mısko halk hikâyesinde de durum böyledir.

Kahramanımız Mısko evlenmek için yerini yurdunu bırakıp başka bir diyara gider. Evlenmek için çaba sarf edilmesi gerektiği vurgulanıyor. Gerekirse evini, vatanını bırakıp evleneceğin insanı bulmasını bilmelidir. Hikâye, nasihat ettiği kişiye der; bak Mısko'ya evlenmek için diyar diyar geziyor. Sen de en az onun kadar çaba sarf etmelisin. Evlenecek insanların düğün için gerekli hazırlıkları yapması gerekir. Evi olması lazım, geçimini sağlaması için bir iş sahibi olması gerekir ki evleneceği insana sahip çıkabilsin.

Hikâyede, kişilerin ve olayların altında, gerçek kişiler ve olaylar vardır. Eserin iç dünyasında anlatılan olay ile gerçek yaşamda yaşanan olay arasında bağlantı kurulması lazımdır. Yoksa eserde verilmek istenen mesaja ulaşamaz. Olay, giriş, gelişme ve sonuç bölümleriyle hikâyenin yapısına bağlı olarak gelişmiştir. Hikâye kısa ve özdür, verilmek istenen mesaj başarılı bir biçimde aktarılmıştır.

Hikâyede mekân Mısko'nun yaşadığı, kedilere karşı güvenli ev ile dedenin yaşadığı delikten ibarettir. Mısko'nun evi olması gereken yerdendir, tam mahzenin içindedir. Mısko tüm ihtiyaçlarını buradan rahatlıkla temin edebilir. Zaten farenin evi başka bir yerde düşünülemezdi. Tam da yerine uygun düşmüştür. Dedenin kaldığı yer tasvir edilmiyor çünkü bize gelinin gideceği yer lazım, gelinin kalmış olduğu yer değil. Bundan dolayı hikâye dedenin evi üzerinde durmuyor.

Hikâyede zaman tasviri yoktur. Yalnızca genç farenin evlenme çağında olduğunu biliyoruz. Bu da hikâyede elde ettiğimiz tek zaman kavramıdır. Bundan başka zamanın geçtiği bir yer yoktur. Fakat olay hikâyenin yapısına uygun olarak, bize bir anda olup bitiyormuş havası veriyor.

4.11. Kara Kedi Reşo

Kara Kedi Reşo hikâyesi, renginden dolayı kabul görmeyen, dışlanan, ötekileştirilen bir kedinin hazin öyküsüdür. Reşo bir şekilde talihini değiştirip normal bir yaşam sürmelidir. Reşo bahtsız bir kedir. Çünkü siyah renkte olduğu için hiçbir çocuk onu evine almıyor, hatta kendi arkadaş çevresi tarafından bile dışlanıyor. Reşo bu durumdan kurtulmalıydı. Bunu da yapmanın bir yolu vardır. Başka bir hüviyete girmesi lazımdır. Onun da tek yolu rengini değiştirmektir. Bunu yapmanın yolunu kendi usulünce buluyor.

“Ne yapayım ne edeyim de bu eziklikten kurtulayım, diye düşünürken bir bakmış ki değirmenin içinde bembeyaz un var. O anda aklına hemen bir fikir gelmiş. Eğer beyazlaşırsa bu talihsiz durumdan da kurtulabilecekti. Diğer sevimli kedilere benzeyebilecekti ve nihayet onun da bir evi olacaktı. Değirmenci, öğlen arası eve gitmek için değirmeni kapayacaktı ki Reşo o esnada değirmene sızar. Değirmenci gelene kadar unların içinde yuvarlanmış. Bembeyaz olana kadar bu durum böyle devam etmiş. Değirmenci kapıyı açınca Reşo hemen oradan uzaklaşmış.” Basit ama kısa sürede işe yarar bir yol gibi görünüyor. Reşo, aklınca bu beyazlığın onun talihini değiştireceğini düşünüyor. Bu ilk teşebbüs başarısızlıkla sonuçlanınca Reşo birazda fayda gördüğü için daha uzun süren bir yöntem arıyor.

“Sabahleyin tekrar sokaklarda gezinmeye başladı. Planı güzeldi ama un çıkıyordu, Reşo üzerinden çıkmayan kalıcı bir şey bulmalıydı. Çok geçmeden evini badana yapan bir adam gördü. Hemen aklına bir fikir geldi. Eğer kendimi kirece bularsam rengim beyazlar. Bu ev gibi olurum. Hiç siyah görünmem diye düşündü. Adam öbür odaya geçince, o hemen kendini kirece bulamaya başlamış. Önce ıslak olduğu için hoşuna gitmemiş ama sonraları kuruyup beyazlayınca kendini sevmeye başlamış. Artık o kara bir kedi değildir. Bembeyaz pamuk gibi bir görüntüsü vardır.” Reşo ikinci denemisinde daha uzun bir başarı sağlıyor ama o da diğer deneme gibi başarısızlıkla sonuçlanıyor.

Fabl hikâyeler; hayvanların şahsında insanlara ders vermek için yazılır. Bu yaşam alegorik olarak insanların gözünde canlandırılır. Hikâye insanların gözünde bir resim gibi tasvir edilir. Fabl hikâyelerde kahramanlar hayvan olsa da içerik

insanları ilgilendirir. Her içerikte insanları ilgilendiren bir nasihat bir uyarı söz konusudur. Bu hikâyede de yapmacık görünüşün, kendi gibi olmayışın zararları üzerinde durulmuştur. Özünden uzaklaşan insanların düştükleri yanılgılar alegorik olarak göz önüne serilmiştir. Örneğin Amerikalı sanatçı Michael Jackson siyah tenini estetikle beyaza çevirmeye çalışmış ve nitekim sürekli ilaç almak zorunda kalmıştır. Zaten şüpheli ölümü de bir ilaç yüzünden olduğu anlaşılıyor. İşte görüldüğü gibi insanları hedef alan bu hikâye, kesinlikle insanların eğitilmesini, nasihat almasını öngörüyor. Michael Jackson'da olsan şu anki teknoloji ile kara tenini değiştiremezsin. Bu trajik davranışın eleştirisi Reşo'nun şahsında yapılmıştır.

Hikâyede mekân çok sönük ama yaşanılan çevreden söz edilmiş. Evlerde soba olduğunu, sıcak bir ortam olduğunu biliyoruz. Sobanın varlığı bize iklimin çok sert olduğunu gösteriyor. Buna zıt olarak dış çevrenin soğuk ve karanlık olarak tasvir edilmesi hikâyenin mantığıyla uyuyor. Soğuktan kurtulmak için çaba sarf etmelidir. Yoksa donup gidecektir.

Hikâyede zamanın hangi yıla ait olduğu belirtilmiyor. Fakat kış mevsimi olduğunu, Reşo'nun bir kış akşamı sokağa atılması ile bite trajik sonundan anlıyoruz. Hikâye bize birkaç gün içinde olup bitmiş havası veriyor. Sokağa atılma korkunç olarak gösterilmiş. Demek hikâye sokağa atılmayı gayri ahlaki buluyor. Ama bu sahtekârlığında cezasız kalmayacağını bize gösteriyor. Hikâye trajik bir sonla bitiyor.

4.12. Küçük Mavi Kuş

Mavi Kuş Hikâyesi bünyesinde sıra dışı unsurlar bulunduran fabl türünde yazılmış masalımsı bir hikâyedir. Aşkın her engeli aştığı, dostlukların yaşandığı mitolojik unsurlarla tasvir edilmiş masalımsı bir hikâyedir.

Çaresiz kalan Mavi kuşun yardımına hiç tanımadığı kişiler koşuyor. Bilgin baykuş, kemirgen fare ve yüzücü fok balığı hepside kuşun ihtiyaçların yerine getirebilecek kabiliyettedirler. Fabllar hayvanların ağzından ya da hayvanların yaşantısını insan hayatına adapte ederek bir takım mesajlar verir. Bu hikâyenin mesajı ise; insanların sosyal bir varlık olduğu ve çevresindeki insanlardan sürekli yardım alarak yaşayabileceğinin gerekliliğini ortaya koyuyor. Hikâyedeki kahramanların tamamı olağan dışıdır. Hikâye gerçeklikten uzak bir yapıda söylenmiştir. Fakat hikâyenin barındırdığı muhteva bakımından, insanlara ders verme amacı taşıdığı görülmektedir. Bir kuş da olsa prens prensesini kurtarmanın çaresini her ne pahasına olursa olsun buluyor. Erkeğin güçlü olduğu teması burada güçlü bir şekilde işlenmiştir.

Fabl hikâyeler insana özgü hareket ve davranışları hayvanlara yükleyerek, insanların düşünmesini sağlar. Baykuşun bilge olması ve yol gösterici olması bize aksakallı dedeyi hatırlatır. Demek ki baykuş hayvanlar âleminin bilge kişisidir. Diğer şahsiyetlerin özellikleri yaptığı yardıma paralellik oluşturur. Kemirgen bir fare insanlara gıdıklayıcı hisler verebilir. Aynı şekilde fok balığının yüzmede maharetli olması hem de karaya çıkıyor olması bize hikâyenin tematik yapısına uygundur. Mantıksız değildir.

Hikâyede mekân prensin yaşadığı sıradan bildiğimiz bir orman olması ve prensesin bir dağın başında kasvetli ve ürkütücü olan lavların içinde olması hikâyenin yapısına ve kurmacasına uygundur. Mekânların varlığı hikâyeyi ilginç kılmıştır. Örneğin Develer Diyarı ve Yedi Şelale'nin varlığı hikâyede merak ögesini uyandırmıştır. Daha sonrasında lavların arasındaki prensesin yaşadığı zindanın bir saraya dönüşmesi hikâyenin mantığına ve büyücünün varlığını ispat etmeye yarıyor.

Hikâyede zaman kavramı pek yoktur. Yalnız hikâye anlatılış bakımından bir anda olup bitmiş havası veriyor. Prens ne kadar zamanda prensesi kurtardığı

bilinmemekle beraber hikâyenin hangi mevsimde geçtiğini de bilmiyoruz. Sadece fok balığı ve arkadaşlarının bir haftada altın balığı bulduklarını biliyoruz. Prense prensesin evlenme çağında olmaları bize onların gençlik yıllarında olduklarını gösterir. Hikâye bu şekilde mutlu son ile bitiyor.

4.13. Ayı ve Avcı

Ayılar ve kurtlar ile ilgili birçok hikâye duymuşuzdur. Bu hikâyeler gerçektende iki zeki hayvanın neler yapabileceğini, ibretlik bir şekilde insanların gözleri önüne getirilmiştir. Bu hayvanlar insan gibi kavrama yeteneklerine sahiptirler. Ayı ve Avcı hikâyesinde de aynı durum söz konusudur. Bu hayvanlar yeteneklidirler. İnsanı şaşırtan bir zekâları vardır. Bu hikâyede akıllı ve güçlü bir ayının zor durumda kalan bir insana yaptığı iyiliğin bedelini canıyla ödemesini trajik bir biçimde ele almıştır.

Hikâyede fabl türünün özellikleri ağır basmaktadır. Her ne kadar ayı konuşmamışsa da insana el kol işareti yapması pek mümkün görünmüyor. Hikâyenin insana verdiği ders bakımından fabl olduğu anlaşılıyor. Fabl yazarları bu hikâyeleri hep bu gaye ile yazmışlardır. Beydeba'nın Kelile ve Dimne hikâyeleri hep bu türdendir. Eski çağlarda insanlara hele önemli insanlara bir nasihati direk söylemek imkânsızdı. Hele doğu toplumlarında insanları eleştirmek, onlar için onur kırıcı bir davranıştır. Düşünün bir krala yâda zengin bir tüccara nasihat nasıl yapılabilir. İşte bu hikâyeler yoluyla dönemin âlimleri tarafından bu insanlara nasihat edilmiştir. Bu hikâyemizde de dürüstlüğün ne kadar büyük bir erdem olduğu üzerinde durulmuştur.

Kahramanımız ayı isteseydi avcıyı oracıkta parçalayabilirdi. Fakat o bunu yapmak yerine avcısına merhameti öğretmiş ve bir hayvanın insana dost olabileceğini göstermiştir. Bu durum bize doğa ve insanın durumunu gösteriyor. Doğa bizi minnetsiz bir şekilde yediriyor, bize içiriyor; fakat biz bununla yetinmeyip her fırsatta ondan daha fazlasını istiyoruz. Ayı doğayı temsil ediyor, avcı ise insanı. İnsan her fırsatta doğaya zarar verebiliyor. Ne de olsa ayı tekrar koyunyününü ve balı toplayabilir, düşüncesiyle ayının bütün malını elinden alıyorlar o da yetmiyormuş gibi canını da alıyorlar. Tabi doğanın zararı bize de yansıyor. Bazen bu hırsın sonucu kendi canımız da olabiliyor.

Hikâyenin kahramanları sıra dışı unsurlar kullanılarak tasvir ediliyor. Avcı, ayı ile karşılaşınca kadar hikâye sıradan unsurlarla tasvir ediliyor. Ne zaman ki ayı ile karşılaşılıyor o zaman hikâyenin seyri sıradanlıktan çıkıyor.

*“Avcı ayıları tanıdığı için ayıyı ürkütmemesi gerektiğini iyi biliyormuş. Avcı olduğu yerde donup kalmış. Ayı, avcıya el kol işareti yaparak onu takip etmesini istemiş. Avcı gözlerine inanamamış. Ayı onu takip etmesini istiyordu. Avcı çaresiz ayıyı takip etmeye başlamış. Biraz ileride bir mağaranın önüne varmışlar.”*Hikâye bu noktadan sonra sıra dışı bir hal alıyor. Ayı ve avcının dostluğuna dönüşüyor.

Hikâyedeki mekân çok enteresandır. Ayının kaldığı mağarada bir sürü koyunyünü ve balın bulunması ayının koyuna ve bala olan ilgisi ile açıklanabilir. İnsanlar arasında ayının bal ve koyun hırsızı olduğu biliniyor. Hikâyedeki çevre tasviride hikâyenin yapısına uygun olarak başarılı bir şekilde tasvir edilmiştir. Hikâyede mekân kadar, çevrede önemli bir faktördür.

Hikâyede zaman bir kış günüdür. Avcı mağarada birkaç gün kalıp tekrar köyüne dönüyor. Köylüler konuşup tekrar ayının mağarasına dönüyorlar. Hikâyedeki olay birkaç gün zarfında geçmiş havası ile hikâyenin yapısına uygundur. Hikâyede bize verilen mesaj dürüstlüktür.

4.14. Küçükayı

Küçükayı hikâyesi sıra dışı unsurlar, mitolojik öğeler barındıran bir aşk hikâyesidir. Hikâyenin olayı birbirlerini küçüklükten beri seven iki gencin kavuşma mücadelesi üzerine kurulmuştur. Her aşk hikâyesinde olduğu gibi bu hikâyede de trajedi ve ayrılık vardır.

*“Çocukluklarından beri en sevdikleri oyun kışın şelalenin buz tutan yüzeyinde kaymak imiş. Kış güneşi olmasına rağmen hava çok soğukmuş. Gençler başlamışlar şelalenin üst kısmında kaymaya. Bir o yana bir bu yana derenin üstünden geçmişler. Güneş epey yükselmişti. Şelalenin buz tutan yüzeyini epeyce ısıtmıştı. Şina şelalenin buz tabanını bir daha geçmek istemiş. Şelalenin tam ortasına geldiği vakit buz çatlar ve Şina içine girer. Suyun içinde biraz debelenirken Avni de suya girip Şina’yı çıkarmaya çalışır. O buz gibi suda Şina’yı kurtarayım derken kendisi halsiz düşer. Şina’yı çıkarmayı başarır fakat kendisi buz gibi suda donuyor. Bir süre sonra Şina’nın gözleri önünde batar, kaybolur.”*Bildiğimiz aşk hikâyelerindeki kötü karakter burada farklı olarak ortaya çıkmaktadır. Şirin ile Ferhat hikâyesinde kötü karakter Şirin’in ablasıdır. Ferhat’a olan aşkıdan aralarına girmektedir. Küçükayı hikâyesinde birinci derecede mani şelaledir. Diğer unsurlar bu mânianın bütünleyicileri hükmündedir.

Bütün aşk hikâyelerinde aşk kutsallaştırılır. Bu hikâyede de âşıkların birbirlerine sarılmış halde gökyüzüne çıkmaları aşklarının tertemiz olduğuna işrettir. Aşk bir yıldız gibi parlaktır. Kimse onlara dokunmamalı; ama herkes onları görebilmelidir. Her aşk hikâyesinde olduğu gibi Küçükayı hikâyesinde de aşkları uğruna fedakârlık, zorluklara göğüs germe vardır. Tabi bu fedakârlığın en büyüğü ölümdür. Bu hikâye sonsuzluğu tasvir etmesi için âşıkları bir yıldız yapar. Hikâye âşıkların ölmediği izlenimi vermektedir.

Hikâyede zaman bir kış günü gençlerin kaymaya karar vermeleri ile başlıyor. Hikâyede zaman iki yıl içinde geçiyor. Şina’yı istemeye geldiklerinde aradan tam iki yıl geçmiştir. Hikâye bu zaman içinde oluş sırasına göre, sistematik bir biçimde aktarılmıştır. Hikâyenin yapısına uygun olarak bir anda olup bitmiş havası veriyor.

Hikâyede mekân tasviri sınırlıdır. Hikâyedeki olaya bağılı olarak bir köyün varlığından haberimiz oluyor; fakat köyün tasvirine yer verilmemiştir. Yaşanılan çevre anlatılmış oda şelaledir. Şelalenin buz tuttuğunu ki şelaleler kolaylıkla buz tutmaz. Ancak çok soğuk ve yüksek bölgelerde buz tutabilir. Bu yönüyle köyün bir ovada değil de yüksek bir dağa yakın olma ihtimali daha yüksektir. Mekân hikâyenin yapısına uygun olarak fazla ayrıntıya girmemiştir.

Hikâye mutlu sonla bitmiyor. Bu da bir aşk hikâyesi olduğunu kanıtlar. Âşıklar kavuşmamış sözünü doğrular niteliktedir.

4.15. Maymun Prenses

Maymun prenses halk hikâyesi beslendiği sıra dışı kaynaklar ve mitolojik tasvirlerle birlikte öğüt verme gayesi güdülerek masalımsı tarzda söylenmiş bir halk hikâyesidir. Prens ve prenses hikâyelerini pek çok kere duymuşuzdur; fakat bu hikâye bir yönüyle diğerlerinden ayrılır. Bu yön Maymun prensesin güzelliğinin elinden alınıp bir saraya verilmesidir. Bu tasvir yoluyla insanların sadece dış görünüşe aldanmaması için yapılmış bir benzetmedir.

Hikâyede ön planda olmasa da iç güzelliğin önemi üzerinde durulmuştur. Saray güzelliğini prenesten almıştır.

*“Nikâh merasimi bittiği anda maymun prensesin etrafını sarayın zümrütleri kaplamaya başlamıştı. Bu parıltı içinde maymun prenses dünyalar güzeli bir kıza dönüşmüş. Düğün sihri bozmuş maymun prenses eski haline dönüşmüştü. Meğersem saray kızın güzelliğinden oluşuyormuş. Kız eski halini alınca saray da eski durumuna dönmüş.”*Nikâhta keramet vardır darbı meselini destekler nitelikte tasvir edilmiştir. Hikâye, bazı güzelliklerin evlilikten sonra ortaya çıkabileceğini vurgulamıştır. Bu inanç doğu bölgelerimizde hala mevcuttur. İnsanın iç dünyası, dış yaşantısına dünyasına aks eder. Yaptığı her hareket ve davranışta iç dünyasının süzgecinde geçirilerek ortaya çıkarır.

Hikâyenin diğer kastetmek istediği bir yön ise; zümrüitten bir saray olan insan kalbinin zorla ele geçirilemeyeceği gerçeğidir. Bu ancak gönül rızası ile olabilecek bir durumdur. Maymun prenses hikâyesinde kişiler hikâyenin vermek istediği mesaja uygun bir şekilde tasvir edilmiştir. Böylelikle hikâye insan zihninde daha kalıcı olabilmektedir. Bir insanın çirkinlik olarak olabilecek en kötü seviyesi olan maymuna benzemesidir. Prenses bir maymuna benzetilerek insanlara bu kadar çirkin bile olsa zümrüitten bir kalbinin olabileceğini vurgulanıyor.

Hikâyede zaman mefhumu net değildir. Prens saraydan uzaklaşıp zümrüt sarayını bulması kaç gün zarfında gerçekleştiği bilinmiyor. Prens, ordusunu alıp sarayı iki günde fethetmesi gösteriyor ki bilinen tek zaman kavramı bu iki gündür. Bu olayın hemen olup bitmesi hikâyenin yapısına uygundur. Düğünün akşam yapılması gelenek ve göreneklere uygun olduğunu gösteriyor. Hikâyedeki zaman

olağan bir zaman çerçevesinde gerçekleşiyor. Hikâyede zamanda sıra dışı herhangi bir durum söz konusu değildir.

Hikâyedeki mekân tasviri, olağan dışı bir şekilde zümrüt sarayının etrafında dönüyor. Çevre olarak da ormanın tasvirinden bahsedilmiş. Ormanın varlığı zümrüt sarayını saklamak için uygundur. Zümrüt sarayı gibi paha biçilmez bir mekân zaten ulu orta düşünülemezdi. Zümrüt sarayı o kadar güzel ve büyüleyici tasvir edilmiş ki maymun prensesin ne kadar güzel olduğu bilinebilsin. Prens, prensesi görmeden saray şahsında ona âşık olmuştur. Tek hayali ve arzusu zümrüt sarayına hâkim olabilmektir.

Hikâye bir durum hikâyesidir. İnsana öğüt verme ön plandadır. Bu öğüt verme dinleyicilere sıra dışı unsurlar kullanılarak verilmiştir. Hikâye prens ile prenses hikâyelerine yaraşır bir biçimde mutlu son ile bitiyor.

4.16. Keçi ve Dört Yavrusu

Keçi ve Dört Yavrusu fabl türünde bir hikâyedir. Hikâye dinleyicilerine alegorik bir temada sunulmuştur. Görünürde keçi ve yavruları olmasına rağmen gerçekte işlenen konu biz insanları ilgilendirmektedir. Özellikle çocukları ilgilendirmektedir. Fablların yazılma amacı eğitim ve öğretimdir. Bu mantıkla yazılmış birçok eser vardır. Bu hikâyelerin birçoğu anonim olarak halk tarafından günümüze kadar işlene gelmiştir. Bazı hikâyelerde ünlü hikâyeciler tarafından yazılmıştır.

Bu anonim eserlerden bir tanesi Kırmızı Başlıklı Kız hikâyesidir. Hikâye mantık yönünden Keçi ve Dört Yavrusu hikâyesine benzemesiyle birlikte muhteva olarak da benzenmektedir. Kırmızı Başlıklı Kız hikâyesinde kötü rolündeki kurdu bir oduncu durduruyor. Keçi ve Dört Yavrusu hikâyesinde ise kurdu anne keçi ve baytar durdurmuşlardır. Bu kişiler kurdun hakkından gelebilecek yapıdadırlar. Güçlü ve çevik oduncu ile işin ehli kurdun dilini bilen baytar. Her iki hikâyede de kahramanların bazıları değişik olmasına rağmen vermek istediği mesaj aynıdır. Hikâyede verilmek istenen mesaj şudur: Bilmediğiniz insanlara güvenmeyin. Kurt gibi zeki kurnaz insanlar dışarıda çoktur. Eğer onlara karşı önleminizi almasanız elinizden her şeyinizi alırlar. Hatta canınızdan bile olabilirsiniz. Bu yolla çocuklara zararlı olabilecek durumlara karşı savunma mekanizmaları güçlendirilmek amacı güdülmüştür.

Hikâyede zaman durumla bağlantılı olarak bir gün içinde olup bitiyor. Bu gün içinde hikâyenin bütün ayrıntıları yapısına uygun olarak verilmiş ve hikâye gün içinde sonlandırılmıştır.

Hikâyede mekân için olağan dışı bir durum görülmüyor. Kahramanlar sıra dışı olsa da mekân sıradan köy evlerini anımsatıyor. Kurdun değirmene gitmesi insani mekân olduğunu gösteriyor. Kahramanlar hayvan kılığına bürünmüş insanlardır. Kurdun oğlunun at eyerlemesi hikâyenin bir diğer örneğidir. Buda gösteriyor ki hikâye çocukların aklında kalması için bu yöntemi kullanmıştır.

4.17. Dıçace

Dıçace halk hikâyesi beslendiği sıra dışı unsurlar ve mitolojik tasvirlerle beraber mizansal öğeler kullanılarak anlatılmış bir halk hikâyesidir. Hikâye bize Keloğlan'ı anımsatıyor. Dıçace de Keloğlan gibi karşılaştığı sorunları kıvrak zekâsı ve pratiğiyle insanın aklına gelmeyecek bir biçimde çözüyor. Gerçi Keloğlan sultanın kötü vezirine ve vezirin adamlarına karşı mücadele veriyor. Dıçace ise insan olmayan; ama insan kılığında bir yaratıkla mücadele ediyor. Dev bildiğimiz iri cüsseli bir şekilde değil de daha çok cadı yapısında tasvir edilmiştir. Demek bu bölgemizde insan dışındaki bu varlığa dev denilmiştir.

Dıçace hikâyesinde kahramanlar anne dev ve ihtiyarın en küçük oğlu Dıçace'dir. Diğer kişiler tamamlayıcı unsur görevi görüyorlar. Kişiler sadece iyi ve kötü yönleri ile ele alınıyorlar. İnsan ya da dev olduklarını biliyoruz. Hikâye kahramanlarının yaşı tam bilinmiyor. Sadece hepsinin evlenme çağında olduklarını biliyoruz. Hikâyede görünürde mizansen bir yapının altında toplumsal bir mesaj olduğu görülüyor. Dul ve çocuklu kadınların idaresi bir ihtiyar için zordur. Bu evlilikler beraberinde birçok problemi de barındırır. Dul bir kadın ailenin ittifakını rahatlıkla çökertebilir. Yedi kardeşi çok kolay bir şekilde birbirlerine düşürebilir. Dul kadın ile evlenmelere Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizde temkinli yaklaşılr. Bu tür evliliklere pek sıcak bakılmaz. Bundan dolayı da hikâye dul kadını insana benzeyen ama daha çok kötü karakterli bir yaratık olarak tasvir etmiştir.

Hikâyede zaman net değildir. Sadece düğün gecesi olaylar başlayıp aynı gece hikâyenin tamamı bitiyor. Düğünün gece yapılması örf ve adetlere uygundur. Yalnız yedi kardeşle beraber babaların da aynı gece gerdeğe girmesi hikâyenin mizansen yönünden kaynaklanıyordur. Zamanın kısa olması hikâyenin yapısına uygun olarak gerçekleştiğini gösteriyor. Hikâye bir anda olup bitmiş havası veriyor.

Hikâyede, mekân ise hikâyenin geçtiği ve tek mekân olarak tasvir edilen ihtiyarın köydeki evidir. Bu ev çok büyük olması lazım gelir. Çünkü aynı anda sekiz damadın gerdeğe girebilecek büyüklükte olması lazım. Bu yönleriyle düşünüldüğünde ev sıradan köy evlerinden daha büyüktür. Evde kümes olduğunu Dıçace'nin kümese saklanmasıyla biliyoruz. Eskiden Doğu ve Güneydoğu

bölgelerimizde kümesler küçük kulübecikler şeklinde yapıldı. Toprakla sıvandıkları için içleri karanlık dışarıdan bakıldığında kulübenin içi rahatlıkla görünmüyordu. Belki bu özelliğinden dolayı Dıcace'nin kümeste saklandığı söylenmiştir. Bu hikâye çocuklara söylendiği için ve bütün çocuklarında kümeste saklanmayı bileceklerinden hikâye kümes tasvirini uygun bulmuştur. Hikâyede başka mekân tasviri yoktur. Dul kadın ve kızlarının yaşadığı mekân tasvir edilmemiştir.

Dıcace bu yönleri ile bir durum hikâyesidir. Mizah ögesi ile süslenmiş, mitolojik tasvirler kullanılarak olağan dışı bir şekilde anlatılmış, içyapısında ise öğüt vermeyi, toplumsal fikri beyan etmeyi amaçlamış bir hikâyedir.

4.18. Hephınarke

Hephınarke halk hikâyesi üvey anne zulmüne uğramış güzelliğiyle ön planda olan bahtsız bir kızı tasvir ediyor. Kızın başına gelen trajik olay ise çaresiz bir hastalığın kızın bedenini sarmasıdır.

Yılanın kemiği, yılanın varlığı kadar korkunç gösterilmiştir. Bazı yılan ısırtıkları kesin ölüm ile sonuçlanır. Yılanın bu korkunç özelliğinden dolayı, yılanın kemiğini insan için korkunç bir hastalığın tetikçisi olarak tasvir edilmiştir. Çocukluğumda annem yalın ayak yürümemi engellemek için beni sürekli yılanın kemiğinin ayağıma batması tehdidiyle korkuturdu. Demek ki bu inanç halkın arasına hikâyeler yoluyla yayılıyor. Hephınarke hikâyesi de korkunç olduğuna inanılan bu hastalık temasını işleyerek hikâyeyi trajik bir hale sokuyor.

Bu hikâyenin kahramanları zulme uğrayan Hephınarke ile onu seven yaralarına merhem olan gizemli gençtir. Hikâyede kahramanlar sade olarak tasvir edilmiştir. Sadece Hephınarke'nın güzelliği tasvir ediliyor. Hikâyenin vermek istediği toplumsal mesaj ise verilen sözün ne olursa olsun tutulması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Zorda kalıp söz veren Hephınarke'nin babası çıkarları gereği 'belki de kızın mutluluğunu da düşünmüştür' verdiği sözden vazgeçmesi eleştirilmiştir. Hikâye insan erdeminin vermiş olduğu sağduyuya insanı vardırıyor. Bu her dürüst insanın yapması gereken bir davranıştır.

Hikâyenin zamanı birkaç haftadan ibarettir. Bir gün üvey annesiyle odun toplamaya gidiyorlar. Bir akşam ormanda kalıyor. Daha sonra prensin adamları onu bulup evine getiriyorlar. Belli bir zaman iyileştirilemeyen Hephınarke birkaç hafta sonra yakışıklı gencin ilaçları sayesinde iyileşiyor. Bu da hikâyenin birkaç haftadan ibaret olduğunu gösteriyor.

Hikâyede mekân tasviri neredeyse yoktur. Bununla beraber hikâyenin kurmacasına uygun olan çevre faktörü üzerinde durulmuştur. Mekân tasviri yerine hikâyenin geçtiği ormandan söz edilmiştir. Hephınarke ormandan aldığı derdi yine ormanın içinden gelen bir güçle sağlığına kavuşuyor, derdine derman buluyor. Hikâye vermek istediği mesajı başarılı bir şekilde dinleyicilerine ulaştırıyor.

4.19. Besse ve Musa

Besse ve Musa halk hikâyesi Besse'nin olağanüstü saflığının kocası Musa tarafından su-i istimal edilmesinin mizansen olarak tasvir edilmesinin hikâyesidir. Besse ne kadar saf ise Musa da o kadar kurnazdır. Bu aradaki fark ne kadar derin tasvir edilirse hikâye hem vermek istediği mesaj itibariyle hem de mizahi olarak başarılı oluyor. Bundan dolayıdır ki Besse ile Musa arasındaki bu kişilik farkı derin olarak tasvir edilmiştir.

Besse tavuklarla, kazlarla konuşacak kadar saf, Musa ise her türlü hileye başvuran tilki zihniyetli bir kişiliktir. Besse ve Musa hikâyesinin içyapısının verdiği mesaj ile dış yapısının verdiği mesaj farklılık arz ediyor. Hikâyenin dış yapısı mizah unsurlarıyla süslenmiş bir tasvir görünümü veriyor.

“Musa eve gelir gelmez Besse’yi dövmeye başlamış. Canı rahat etmeyince Besse’nin saçlarını kazıyıp kafasına tuz sürmüştü. Besse kızıp babasının evine gitmiş. Yolda giderken bir tavuk kokokoko demiş. Besse, tavuk kardeş ben eve gelmem Musa’ya kızgınum, demiş. Biraz daha ilerler ve bir kaz vakvakvak der. Besse, yine der kaz kardeş ben Musa’ya kızgınum eve gelmem, demiş. Biraz daha ileride peşine bir deve takılmış. Yanına gelip Besse’nin kafasını yalamaya başlamış. Besse tamamlıyor yeter senin hatırın için eve geri döneceğim. Besse devesini alıp eve geri gelmiş.” Besse’nin bu davranışları bizi güldürüyor. Bu komiklikler hikâyenin dış yapısına işaret etmektedir.

Hikâyenin içyapısı ise muhataplarına daha çok nasihat vermeyi amaçlıyor. Her hikâyede olduğu gibi Besse ve Musa hikâyesinde de öğüt verme amacı güdülmüştür. Hikâye ne Besse gibi saf olmamayı ne de Musa gibi kurnaz ve hilebaz biri olmamayı nasihat ediyor. Çünkü bir insanın çok saf olması da çok kurnaz olması da Zaralıdır, bu iki durumun ortasını bulmak gerekir. Her iki durumda da toplumda alay konusu olunabilir. Toplumun böyle bir savunma mekanizması geliştirmesinin nedeni, bireyleri istenmeyen davranışlara karşı kendi prensiplerini benimseterek eğitmektir.

Hikâyede zaman iki gün içerisinde cereyan ediyor. Bu zamanın devenin kaybolduğu iki günlük diliminden çıkarabiliriz. Hikâye mizansen yapıda olduğu için zaman kavramı üzerinde fazla durulmamıştır.

Hikâyede, mekân, zamandan daha az hatta denilebilir ki hiç tasvir edilmemiş. Sadece sıradan köylülerin yaşantısından bir kesit gibi tasvir edilmiştir. Köyde karakol olduğuna göre büyük bir köy olmalıdır. Tabi çevre olarak şehrin varlığından da bahsedilmiştir.

Hikâye bu yönleri ile beraber düşünüldüğünde nasihat etmeyi mizansal tarzda okuyucularına aktarmayı başarmıştır.

4.20. Şikeft

Şikeft halk hikâyesi İslamiyet'ten sonra toplumun içine giren dini değerlerin halkın anlayabileceği bir dille dile getirilmesinin sıra dışı unsurlarla tasvir edilmiş hikâyesidir. Hikâyede akla yatkın olmayan pek çok unsur vardır. Fakat yine de bu durum hikâyenin inandırıcılığından bir şey eksiltmez. Bunun sebebi hikâyede anlatılan kader inancının Allah tarafından kullarına dilediği gibi taksim etmesidir. Kader, sorgulanamaz; çünkü yüce hikmet sahibi Allah istediğini istediği şekilde yapma gücüne sahiptir. Kızın mağaraya girmesiyle mağara kapısının kapanması normal şartlarda imkânsızdır; ama Allah u Teâlâ istediği için problem teşkil etmiyor. İnançlar sorgulanamaz özelliklere sahiptir.

Hikâye, bir de insanlara evlilik konusunun nasip kısmet işi olduğunu vurgulanmış. İki insan birbirine kısmetleri varsa biri mezarda dahi olsa nasibini bulacaktır. Bir insanın kör olması hayallerinin olmayacağı anlamına gelmez. Zavallı kör bir köylü kızı da olsa onunda mutlu olmaya ve hayal kurmaya hakkı vardır. Belki de hikâye bu yolla insanlara umutlu olmayı öğretiyor. Hikâyenin kahramanları kör kız ile mezardaki gençten ibarettir. Hatta denilebilir ki sadece kör kızdan ibarettir. Hikâye sadece topluma bir mesaj vermek istiyor. Ne olursa olsun umudunuzu yitirmeyin. Kör olabilirsiniz; fakat bu, günün birinde gözlerinizin açılmayacağı anlamına gelmez.

Hikâyede zaman kızın mağaraya düştüğü gün başlıyor. Mağarada tam üç gün üç gece kalıyorlar. Allah'ın inayeti ile günde bir parça kuru ekmek mağaranın penceresinden aşağı düşmüş. Bu hikâye bize Hz. Yusuf'un hikâyesini hatırlatıyor. Kuranı Kerimde kısası geçen Hz. Yusuf, kardeşleri tarafından kuyuya atılmış ve yedi yıl boyunca bir parça kuru ekmeği Allah tarafından Hz. Yusuf'a gönderilmiştir. Hikâyelerin olay örgüsü birbirlerinin aynıdır.

Hikâyede mekân olarak genç kızın düştüğü mağara ile delikanlının içine nasıl gömüldüğü bilinmeyen mezarının bulunduğu mağaradır. Mağara bildiğimiz sıradan mağaralardan farklı olarak kuyu şeklini andırmaktadır. Mağara yukarıda da örneğini verdiğimiz Hz. Yusuf'un kuyusuna benzemektedir.

Hikâye İslam dinindeki kader inancını toplumun anlayabileceği şekilde hikâyeleştirerek toplumun eğitim seviyesine uygun olarak anlatılmıştır. Hikâye, vermek istediği iç ve dış mesajları başarılı bir şekilde aktarmıştır.

4.21. Yedikardeş

Yedikardeş halk hikâyesi bünyesinde sıra dışı unsurları barındıran, doğaüstü yaratıkların da yer bulduğu bir hikâyedir. Hikâye sıradan bir ailenin kız çocuğu özlemi üzerine şekillenmiştir. Hikâyede verilmek istenen birçok mesaj bulunmaktadır. Cinlerin varlığı, kurdun gücü ve insanın en çok istediği bir isteğin insanın başına bela olabileceği vurgulanmıştır.

Bu hikâyede nasihat ön planda olmazsa bile yine de öğüt verme teması üzerinde durulmuştur. Nasihat vermek ön planda olmamakla beraber doğaüstü yaratıkların varlığını kullanarak merak ve korku duyguları ön plana çıkarılmıştır. Hikâye, halkın hayal gücünün bir semeresi görünümündedir. Kadınların doğum sancıları çekmeleri normal bir durumdur. Fakat anormal durumdaki ağrılara verilecek bir cevabın olmaması belki de farklı bir açıklamaya dönüşmüştür. Hastalıkların tanınmadığı eski çağlarda kadınların içine cin girdi gibi batıl inançlara mecburen inanmayı gerekli kılmıştır. Değişik inançlarda bu konuyla ilgili tedbirler alınmaya bile çalışılmıştır. Muska yazmak bunlardan bir tanesidir. Bu inanç Şanlıurfa'nın bazı bölgelerinde hala yaygın olarak devam etmektedir.

Cinlerin varlığı nesnel olmadığı için birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Kimisi inancından dolayı inanır, kimisi materyalist olduğu için inanmaz. Bir zamanlar amcama bu durumu sorduğumda bana şu ilginç cevabı vermişti: Eskiden insanlar azdı yerleşim yerleri azdı, şimdi her yerde elektrik ve makineler var. Bu yaratıklar demir yapımı malzemelerden korkuyorlar. Bundan dolayı bu zamanda insanlara fazla görünmüyorlar. Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesi çok eski bir yerleşim yeri, ayrıca ipek yolunun üstünde kurulmuştur. Bundan dolayı pek çok medeniyete beşiklik ettiği gibi birçok insanın da uğrak yeri olmuştur. Bu tür hikâyeler yüz yıl boyunca sözlü olarak günümüze gelmiştir.

Hikâye kahramanı Mehmet'in evinden ve ailesinden bu kadar kolay kaçması düşündürücüdür. Böyle büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bulunan bir ailenin terk edilmesi ve ansızın merak ederek evine geri gelmesi kahramanı zayıf gösteriyor. Zaten kahramanın en büyük özelliği doğru zamanda doğru hareketi yapmasıdır. Kurdun doğumu kahramanımıza çok büyük bir avantaj sağlamıştır. Kurt gücün,

yenilmezliğin timsalidir. O, doğaüstü güçleri yenebilecek kadar güçlü ve yenilmezdir. Kurtların Mehmet'e yardım etmeleri geçmişe dönük bir borcun ödenmesidir. Bundan dolayı kahramanımız cinin karşısına pervasız bir şekilde çıkabilmektedir. Bu iki silaha sahip her insan kendisinden emin hareket edebilmektedir. Cinin evdeki herkesi öldürüp evi harabeye çevirmesi yaşadıkları yerlere ilişkin bir işarettir.

Hikâyenin zamanı bir senelik zaman diliminden ibarettir. Küçük kızın doğumu kırk gün sonra olmaktadır. Mehmet'in evi terk edip evine tekrar dönmesi dokuz ay gibi bir zamana tekabül ediyor. Kurt yavrularının dokuz ay gibi bir zamanda büyümeleri hikâyenin zamanının doğru mantıkta olduğuna işaret ediyor. Zamanın kullanımında anormal bir durum söz konusu değildir.

Hikâyede mekân köylülerin yaşadığı sıradan köy evlerinden ibarettir. Hikâyede mekân ile birleşik görünen ahırın varlığı dikkat çekiyor. Eski köy evlerinde ahır ve evin birleşik olduğu görülüyor. Bu da köylülerin hayvancılık eksenli bir çalışma izlediklerini gösterir. Diğer bir yerleşim yeri de Mehmet'in çobanlık işi bulduğu göçerlerin bölgesidir. Bu göçebe yaşantısında çadır hayatının olduğu bir gerçektir. Hikâyede mekân tasviri üzerinde fazla durulmamıştır.

Hikâye çok yönlü olmakla beraber hitap ettiği kitleye korku, heyecan ve merak duygularına hitap ederek çeşitli mesajlar vermiştir.

4.22. Balule-i Divane

Balule-i Divane halk hikâyesini, annem çocukluğumda birçok kez bana anlatmıştır. Bu hikâyeyi her dinlediğimde ayrı bir zevk almışım. Hayatımın çeşitli evrelerinde bu hikâye sürekli karşıma çıkmıştır. Hepimiz hayatımız boyunca bu hikâyenin bize vermiş olduğu durumla karşı karşıya kalıyoruz. İşte bu zamanlarda hikâyenin bize sunduğu durum mukayese gücümüzü doğru taraftan yana kullanmamızı sağlar. Bu hikâyeyi annem, babasından duymuş. Dedem âlim bir insandı. Bu hikâyeler yoluyla çocuklarını eğitirdi. Toplum da dürüst ve saygın kişiler olabilmek için bazı kıstaslara sahip olmalısınız. İşte bu hikâyeler insana bu özellikleri kazandırabilmek için söylenmiştir.

Balule'nin Nasrettin hoca ile aynı kişiler olduğunu söyleyenler olduğu gibi ona benzeyen; fakat farklı bir kişi olduğunu savunanlarda vardır. Balule mizaç olarak Nasrettin Hoca'ya benzemektedir. Balule de Nasrettin Hoca gibi mizah öğesi kullanarak insanların ibret olabileceği meseleleri kendi yöntemleriyle anlatmaya çalışmıştır. Balule, sıra dışı bir insandır. O kadar sıra dışıdır ki Allah-u Teâlâ ile ortaklık yapabilecek kadar cesurdur. Balule topluma yönelik bir mesajdır. Özellikle esnaf tabakasına yöneltilmiş bir mesajdır. İnsanlar birbirleri ile ticari ilişkilerde dürüst olmalı, yoksa Balule gibi Allah üzerlerine yıldırımlarını gönderir. Peygamber efendimizden şöyle rivayet edilmiştir; iki dürüst ortağın üçüncüsü Allah'tır. Bu düstur gösteriyor ki İslamiyet dürüstlüğe çok büyük ehemmiyet vermiştir. Bu kurala riayet etmeyenlere Kuran'da çok ciddi tehditler bulunmaktadır. Balule-i Divane hikâyesi İslamiyet'in bu fıkrasını mizahi olarak toplumun belleğine yerleştirmeye çalışıyor.

Balule-i Divane hikâyesinde zaman Balule'nin karpuz ekmeye başlamasıyla başlıyor. Karpuz üç aylık yaz mevsiminde yetişir. Yaklaşık üç ayda karpuzlar olgunlaşmaya başlar. Bu da hikâyemizin üç aylık bir zaman diliminden geçtiğini görüyoruz. Hikâye üç aylık zaman periyodundan geçse de bize hemen olup bitmiş havası veriyor. Bu yapı hikâyenin yapısına uygundur. Hırsızlık fiilinin akşam gerçekleşmesi hikâyenin gerçek yaşam mantığına verdiği önemi gösterir. Hikâye insan aklına aykırı görünebilir; fakat mantıksız değildir. Amaç insanları anlayabilecekleri şekilde eğitmektir.

Hikâyede mekân yok gibidir. Hırsızlıktan dönen Balule'nin evin kapısında takılmasından başka bir şey bilmiyoruz. Hikâyede mekân tasviri yerine daha çok hikâyenin konusuyla alakalı çevre tasviri üzerinde durması daha mantıklı görünüyor.

Hikâye, mizah unsurunu da kullanarak insanların gülerken öğrenmelerini amaçlamaktadır. Hikâye bu yönleri ile değerlendirildiğinde başarılı bir şekilde mesajını iletmiştir.

4.23. Yılanbeg

Yılanbeg halk hikâyesi sıra dışı bir aşkın hikâyesidir. Birbirlerini çok seven iki gencin arasına, kızın üvey annesinin aralarına girmesiyle hikâye başlıyor. Üvey anne hemen hemen bütün hikâyelerde kötülüğün timsalidir. İnsanlardaki bu kıskançlık hissi üvey annelerde en üst seviyeye çıkıyor. Üvey anne Gevre'ye önceleri eziyet ediyor. Bununla yetinmeyip gözlerine gözükmemesi için dereye atıp boğulmasını istiyor. Bu işi gerçekleştirmek için planı çoktan hazır.

*“Bunu öğrenen kadın kızı yıkama bahanesiyle dere kenarına getiriyor. Kızın kafasını sabunlayıp, kızı dereye atıyor. Kız epeyce derede sürüklenip bir mezarın yanına geliyor.”*Plan gündelik bir ihtiyaçtan doğuyor. Bundan dolayı kimse üvey anneden şüphelenmeyecektir. Doğal bir ihtiyaçtan doğan bir trajedi herkesi kolaylıkla inandırabilir.

Hikâye buraya kadar olağan bir durumda seyrediyor. Fakat kız dereden sürüklenip Ahmet'in mezarının başına gelince olağandışı bir hal alıyor. Diriler, ölüler âleminden kişilerle konuşuyor. Bu konuşma hikâyede olağan bir durummuş gibi tasvir ediliyor. Hikâyenin olay örgüsünün dinleyicilerine vermek istediği mesaj kadere inanma mesajıdır. Hikâyede insanın arzularından çok kismetinin ayağına gitme teması üzerinde durulmuştur. Yılanbeg gibi bir sevdiğiniz dahi olsa yinede kimin kismetiyse onun ayağına gitmekten kurtulamazsınız. Bu hikâye sevip de kavuşamayanların hikâyesidir. Kaç kişi gerçekten severek evlenebiliyor. Bazen şartlar insanı farklı tercihlere zorlayabiliyor. İşte hikâye bu durumdaki gençlerin sözcüsü hükmündedir. Özellikle genç kızlar hedef kitesidir. Çünkü Şanlıurfa yöresinde kızlar sevdiğine değil de ailesinin istediğine gitmek zorundadır. Hikâye bu kızları bir şekilde teskin etmek için kurgulanmış olabilir.

Hikâyenin kahramanları Yılanbeg ve Gevre, gibi görünüyor; ama Ahmet Yılanbeg'den daha aktif olarak hikâyede ön plana çıkarılıyor. Bu durum hikâyenin vermek istediği mesaja uygun bir durum ortaya çıkarmak için yapılmış olabilir. Yılanbeg sevdiğini bırakıp dönmüştür. Belki de sevdiğini düşündüğü içindir; ama bu sebep ne olursa olsun zayıflığın göstergesidir. Ya da hikâye aşktan daha önemli bir

durumu güçlendirerek dinleyicilerinin önüne getirmek istemiştir. Bu durum da zaten hikâyenin ana teması olan kader inancından başka bir şey değildir.

Hikâyede zaman aralığı dokuz yıl kadardır. Yılanbeg sevdiğini dokuz yıl sonra Ahmet'in köyünde bulmaktadır. Bir diğer zaman bahsi ise Gevre'nin babasının eski karısının elbiselerini kontrol etmek için sandığı açtırmasıyla iki hafta gibi bir zaman aralığının geçtiğini anlıyoruz. Hikâyedeki zaman periyodunda olağan dışı bir durum söz konusu değildir. Hikâyenin zamanı, mantığa aykırı bir durum teşkil etmiyor.

Hikâyede mekân kavramı çok sönüktür. Ahmet'in içinde olduğu mezar, sıra dışı bir durum teşkil ediyor. Sıradan köy evlerinin tasviri üzerinde durulmamıştır. Gevre'nin dere kenarında banyo yapması evlerde banyo olmadığını gösterir. Bu olaydan evlerin tipik köy evleri olduğunu görüyoruz.

Hikâyede geçen aşk olgusunun kaderin ezici üstünlüğüne boyun eğmesi işlenmiştir. Aşk hikâyeleri yapısına uygun bir durum arz ediyor. Hikâye vermek istediği mesajı dinleyicilerine başarılı bir şekilde iletmiştir.

4.24. Aslan ve Tilki

Fabl hikâyelerden bir diğeri de Aslan ve Tilki hikâyesidir. Hikâye kardeşlik gibi bir bağın güçlü, temiz ve saf duygular üzerine kurulması gerektiğini pekiştirmek için söylenmiştir. Hikâye, sahte kardeşliklerin eleştirisi üzerine kurulmuştur. Zayıf ama kurnaz tilkinin güçlü ve de kurnaz tilkiye haddini bildirebilecek yapıda olan aslanın kardeşliği irdelenmiştir. Hikâye bu zıt karakterleri bilinçli olarak karşı karşıya getirmiştir. Çünkü zayıf bir insan ancak kurnazlıkla güçlü olanı kandırabilir. Yoksa güçlü olanın elindekileri başka nasıl alabilir ki?

Hikâyede kahramanlar hayvan olsalar da konu insanları alakadar eder. Fabl hikâyelerinin genel özelliği budur. Gerçek hayatta kurnaz insanların bazı arkadaşlıkları nasıl su-i istimal ettiklerini görüyoruz. İnsanlar önlerindeki başkalarıyla paylaşmaya yanaşmıyorlar. Bu aç gözlülükleri onları çeşitli hesaplar yapmaya itiyor. Küçük hesapların peşinden koşmaları büyük kazançları kaçırmalarına sebep oluyor. Eğer tilki yemeğini aslanla eşit bir şekilde pay etseydi sonuçta aslanın ona sunacağı muazzam ziyafete de ortak olacaktı. Fakat aç gözlülüğü yüzünden yemeği kaçırdığı gibi hayatını da kaybediyor.

Gerçek hayatta başımıza bu tür durumlar muhakkak gelmiştir. İşte bu hikâye toplumun her tabakasına, özellikle çocuklara nasihat vermek için fabl yöntemini kullanarak eğitmeyi hedeflemiştir. Çünkü bu yol insanların doğrudan eleştirisinin zor olduğu Doğu bölgelerinde iyi bir yöntem olarak görülmektedir. Aslan bir kralı ya da zengin bir esnafı temsil edebilir. Tilki ise kralı dolandıran bir vezir veya kadı olabilir. Bu insanları direkt olarak hedef alamıyorsunuz. Çünkü Doğuda eleştiri ağır bir hakaret olarak kabul edilmektedir.

Hikâyenin hem yapısı hem de konusu itibarıyla zaman ve mekâna ait detaylara fazla yer verilmiyor. Zaman olarak tilkinin verdiği ziyafetten sonra aslan iki hafta sonra bir ziyafet veriyor. Bu da hikâyenin iki haftalık zaman diliminden ibaret olduğunu gösteriyor. Hikâyede mekân yerine, çevreden söz etmesi hikâyenin mantığına uygundur. Çevrede insanların olması hikâyenin konusunun insanlar olduğu anlaşılıyor. Hikâye vermek istediği mesajı başarılı bir biçimde aktarmayı başarıyor.

4.25. Tüccarın Kızı

Tüccarın kızı hikâyesi diğer cin hikâyelerinden farklı olarak bir insan ve cinin aşk hikâyesini sıra dışı unsurlar kullanarak tasvir etmiştir. Bildiğimiz cin hikâyeleri genellikle insanları korkutmak için anlatılır. Bu hikâye iki gencin evliliğiyle beraber doğan aşkı, sıra dışı unsurlar kullanarak tasvir etmiştir.

Tüccarın kızı zengin ve güzeldir. Birçok taliplisi onu istemiş; fakat onu elde etmeyi başaramamıştır. Bu da kızın babasının zengin olmasından kaynaklanıyor, olmalı. Kız en sonunda maddi isteklerini yerine getiren Brusk ile evlenmeyi kabul etmiştir. Bu istekler akıl almaz bir şekilde tasvir edilmiştir.

“Ertesi sabah Zerge, Zerge’nin halası ve teyzesi Brusk’un kaldığı yeri ziyaret etmeye gitmişler. Zerge bakmış ki her bir istediği yerine gelmiş. Altın ve gümüşten havuz, havuzun içinde yüzen altın ördekler, altın ve gümüşten tavuklar hepside kızın istediği gibiymiş. Zerge ve ailesi şaşırılmışlar ne yapacaklarını bilememişler. Zerge söz verdiği için çaresiz oğlanla evlenmeyi kabul etmiş. Teyze ve hala herhalde çocuk çok zengin, onun için bunlara sahip, demiş. Brusk’un evi siyah, koyunları siyah, köpeği siyah, neredeyse sahip olduğu her şey siyah renkteymiş.” Görüldüğü gibi bu istekleri sıradan insanların yerine getirmesi imkânsızdır. Bu hikâye çok karmaşık bir yapıya sahiptir. Bünyesinde birçok mesaj barındırıyor. Bunlardan bir tanesi de zengin birinin kızını istediğinizde karşınıza yapamayacağınız istekleri sıralamalarıdır. Hikâye bu yönüyle zengin kızlarının arzularını ve insanlara tepeden bakmalarını sıra dışı unsurlar kullanarak eleştirmiştir.

Hikâyede verilmek istenen bir diğer mesajda aile özeline dışarıya yansıtılmasının yanlış olduğunu vurgulamasıdır. Zerge’nin halasının gelmesiyle beraber ailenin mesut yapısı bozuluyor. Sırrın ortaya çıkmasıyla beraber ailenin huzuru da kayboluyor.

“Gel zaman git zaman aradan epey zaman geçmiş. Zerge’yi ziyarete halası gelmiş. Bunlar epey konuşmuşlar, muhabbet etmişler. Zerge’nin halası kocasının tüm bunları nereden getirdiğini merak etmiş. Kocasının bunca zaman genç kalmayı nasıl başardığını merak edip sormuş. Zerge’de dayanamayıp bütün sırrı halasına anlatmış. Tabi kocası bunları uzaktan duymuş. Brusk, Zerge’nin halası gittikten

sonra yanına gelmiş. Zerge'ye niye sırrımızı söyledin diye, sormuş. Artık yanında duramam halan bu olanları herkese anlatacaktır, demiş."Burada ki eleştiri bir ailenin ne olursa olsun özeline karışılmaması gerektiği üzerinde durulmuştur. Her evin kendine göre yapısı olduğu gibi bireylerinde bilinmemesi gereken yönleri olabilir. Bunların aile fertleri dışındaki kişiler tarafından bilinmesi sıkıntıya sebep olabiliyor. Bazen telafisi mümkün olmayan hadiseler ortaya çıkıyor. Brusk'un evi terk etmesi buna örnek oluyor.

Hikâye cinleri iyi olanlar ve kötü olanlar olarak ayırmıştır. Bu yapı İslamiyet inancından gelmektedir. Kuran-ı kerimde cinlerle alakalı tahmini kırk iki ayette cin bahsi geçiyor. Bu ayetler ve çeşitli hadislerin ışığında biz cinlerin varlığıyla ilgili bilgi sahibi oluyoruz. Hatta bazılarının Müslüman olanlar ve gayrimüslim olanlar olarak ayırdıklarını görüyoruz. Bu bilgiler zamanla halkın düşünce yapısından geçerek hikâyelerine, masallarına ve çeşitli kültürel değerlerine yerleşmiştir. Bu hikâyedeki ayrıntılar buradan alınmıştır.

Sıra dışı kahramanımız Brusk'un sahip olduğu mal varlığının siyah renkte olması sıra dışı karakterine uygun bir biçimde tasvir edilmiştir. Siyah renk gizemi ve karanlık kişiliği temsil ediyor. Ak güvercine dönüşmesi iyi kalpli olduğunun göstergesidir. Ak güvercin muradın, birbirilerini seven âşıkların temsilcisidir. Bir kadın olarak Zerge'nin sevdiğinin peşinden gitmesi bildiğimiz klasik aşk hikâyelerinden farklı bir yön olarak görünüyor. Hikâye bu gibi yönlerde dinleyicilerine birçok mesaj iletmeyi başarabilmiştir.

Hikâyede mekân Zerge'nin sıra dışı isteklerinin yerine getirildiği evden ibarettir. Evin tasviri hikâyenin yapısına uygun olarak yapılmıştır. Altından havuz, içinde yüzen altın ördekler, evin köpeğinin bile siyah olması sıra dışı unsurlara işaret ediyor. Siyah rengin seçilmesi ayrıca Brusk ve Zerge'nin sığındıkları evin harabe olması cinlerin varlıkları ile alakalı olarak doğru bir tasvirde bulunulmuştur.

Hikâyede geçen zaman kavramları ise kızın bütün isteklerinin yerine getirildiği bir geceden bahsedilmiştir. İsteklerin geceden sonra meydana gelmesi cinlerin etkili olduğu zamanın gece olmasından kaynaklanıyor. Brusk ile Zerge'nin evliliklerinden epey zaman sonra ayrılmaları zaman olarak muğlâk bırakılmıştır. Brusk gittikten

sonra Zerge üç yıl boyunca Brusk'ın peşinden gitmiştir. Bu zaman aşk acısı çeken birinin ihtiyarlaması için yeterli bir zamanı teşkil ediyor. Hikâyede çok zengin bir zaman kavramı mevcuttur. Bu çeşitlilik hikâyenin vermek istediği mesajların çokluğundan da kaynaklanıyor.

Hikâye bu yönleri ile tahlil edildiğinde heyecan, merak ve dram unsurlarının yer aldığı başarılı bir yapıdadır.

IV. SONUÇ

Viranşehir’de derlediğimiz bu hikâyelerin Viranşehir tarihi kadar eski olduğuna inanıyoruz. Zamanla değişime uğrayarak, çeşitli inançlardan ve düşüncelerden beslenerek günümüze kadar gelmiştir. Bazı hikâyelerde sıra dışı unsurlar mevcuttur. Bazılarında ise ahlaki değerler ve öğüt verme gayesi mevcuttur. Bu kadar eski bir tarihi geçmiş olan bir halkın hayat tecrübeleri de o kadar geniş ve kapsamlı olması lazımdır.

Derlediğimiz bu hikâyeler, şehrin sahip olduğu hikâyelerin ancak %10’nu teşkil edebiliyor. Çünkü annem bana iki tane hikâye nakletti, fakat annemin dediğine göre hafızasında elliye yakın hikâye mevcutmuş. Dinlediğim ne kadar insan varsa hepsi de birçok hikâye bildiklerini, ancak şu an için bir iki tane hatırlayabildiklerini dile getirdiler. Hikâyelerini dinledikleri insanların çoğu da maalesef şu an yaşamıyorlar. Bu da gösteriyor ki daha derlenebilecek birçok hikâye mevcuttur. Sadece bu hikâyeleri bilenleri bulmak gerekiyor.

Bu hikâyelerin vermek istedikleri mesajlar şu şekilde sıralanabilir: Alçak gönüllü olmak, aşırı kıskançlıktan uzak durmak, ihtiyatlı olmak, kanaatkâr olmak, kötü şahıslardan uzak durmak, namus ve şeref, nezaket sahibi olmak, sabırlı olmak, sadakat ve adaletli olmak, anne babaya saygılı olmak gibi değerler üzerinde durulmuştur. Bu değerler toplumdaki bireyleri eğiterek, topluma faydalı bireyler yetiştirmeyi hedeflerler. Hikâyelerin bireysel değerlere ağırlık vermesi, onun eğitimin merkezine, bireyi ve bireysel gelişimi almak istemesi şeklinde yorumlanabilir.

Hikâyelerin kısa ve öz olarak kişinin anlayabileceği şekilde kurgulanmış olması, hikâyelerin bireylerden başlayarak sosyal halk tabakaları üzerinde etkili olmayı hedeflemektedir. Hikâyelerdeki konuların geniş olması şehrin geçmişinden gelen kültür birikimiyle kıyaslanabilir. Hikâyeler neredeyse her sorunu ortaya çıkarabilecek ve o sorunları çözecek yapıda geliştirilmiştir. İçlerinde insanın ihtiyaç duyabileceği bütün öğrenme metotları mevcuttur. Bu hikâyeler her ne kadar da Viranşehir’in bütün hikâyeleri olmasa da Viranşehir’deki yaşam tarzı, düşünce yapısı ve halkın inançları hakkında bize epeyce bilgi verdiğine inanıyorum.

Bu çalışmayla beraber unutulmaya yır atmas pek çok hikayenin kayıt altına alınarak gelecek nesillerimize bir kaynak olarak kalma mahiyeti taşıdığı inancındayım. İnşallah bundan sonra geride kalan hikayeleri de derlemeye çalışacağım.

SÖZLÜK

Avni: Özel isim, Krd. (Erkek İsmi)

Balule – i Divane: Özel isim, Fr. (Erkek İsmi)

Berfo: Özel isim, Krd. (Kadın İsmi)

Brusk: Özel isim, Krd. (Erkek İsmi)

Dıcaçe: Özel isim, Krd. (Erkek İsmi)

Fatılmercan: Özel isim, Krd. (Kadın İsmi)

Geblo: Özel isim, Krd. (Kadın İsmi)

Hazal: Özel isim, Krd. (Kadın İsmi)

Heblo: Özel isim, Krd. (Erkek İsmi)

Kabareş: Fatılmercan Halk Hikâyesinde geçen esrarengiz şato.

Mışko: Hayvan ismi, Krd. (Erkek Hayvan İsmi)

Nisko: Özel isim, Krd. (Mercimek Çocuk)

Pepuk: Özel isim, Krd. (Efsanevi Masal Kuşu)

Şikeft: İsim, Krd. Mağara

KAYNAKÇA

- Baloğlu,B.(2009). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi**. İstanbul: Der Yayınları.
- Gözler, H.F. (1975). **Örnekleriyle Türkçe ve Edebiyat Bilgileri**, İstanbul: İnkılâp ve Aka. s. 303
- Kaplan, M. (2004). **Hikâye Tahlilleri**. İstanbul: Dergâh Yayınları. s. 10-11
- Parlatır, İ. (2006). **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**. Ankara: Yargı Yayınevi. s. 635
- Püsküllüoğlu, A. (2004). **Türkçe Sözlük**. İstanbul: Doğan Kitapçılık. s. 852
- Sami, Ş. (1996). **Kamus-i Türkî**. İstanbul: Çağrı yayınları. s. 554
- Tural, S. (2004). **Hikâye, Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü**. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. C 3. s. 293
- Türk Dil Kurumu. (2005). **Türkçe sözlük**.Ankara:Türk Dil kurumu Yayınları. s. 891.
- Yıldırım,A;Şimşek, H. (2000). **Sosyal Bilimlerde Nitel araştırma Yöntemleri**. Ankara :Seçkin Yayınları.